

Liberaalinen Kansanpuolue ja keskiryhmien yhteistyö – Vuoden 1979
eduskuntavaalitappiosta Keskustan Valtuuskunnan syntymiseen

Sakari Martikainen
Pro gradu -tutkielma
Filosofian, poliittisen historian
ja valtio-opin laitos
Turun yliopisto
Tammikuu 2020

Turun yliopiston laatu­järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

MARTIKAINEN, SAKARI: Liberaalinen Kansanpuolue ja keskiryhmien yhteistyö –
Vuoden 1979 eduskuntavaalitappiosta Keskustan Valtuuskunnan syntymiseen
Pro gradu -tutkielma: 114 sivua, 2 liitesivua.

Poliittinen historia

Tammikuu 2020

Tutkielmassa tarkastellaan Liberaalisen Kansanpuolueen kantoja keskiryhmien yhteistyöhön ja keskiryhmien yhteistyön organisoitumiseen vuosina 1979-1981 laadullisen sisältöanalyysin keinoin.

Liberaalinen Kansanpuolue harjoitti 1966 pidetyistä eduskuntavaaleista lähtien laajamittaista vaaliliitto- ja ohjelmayhteistyötä Keskustapuolueen ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen kanssa. Vuoden 1979 eduskuntavaalitappion jälkeen Liberaalinen Kansanpuolue siirtyi hallituksesta oppositioon ja puheet keskiryhmien yhteistyön tulevaisuudesta yleistyivät erityisesti puolueen pää-äänenkannattajan sivuilla, mutta myös puolue-elimissä ja nuorliberaalien piirissä. Keskiryhmien yhteistyötä käsiteltiin myös puoluekokouksissa, joiden päätösten mukaisesti keskiryhmien yhteistyötä lopulta harjoitettiin.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää syitä sille, miksi LKP harjoitti keskiryhmien yhteistyötä ja millaista keskustelua keskiryhmien yhteistyö synnytti puolueen sisällä.

Työn keskeisin tulos on se, että Liberaalisen Kansanpuolueen toiminta muuttui merkittävästi tappiollisten vaalitulosten myötä. Aiemmin eduskuntatyöhön orientoituneen kaaderipuolueen organisaation heikkous lopulta johti puoluejohdon tehtävien uudistusten sijasta hakemaan puoluekokoukselta valtuutusta osallistua keskiryhmien yhteistyön organisaation perustamiseen.

Asiasanat: Liberaalinen Kansanpuolue, keskiryhmien yhteistyö, Liberaalinen Nuorisoliitto, sosiaaliliberalismi, Uusi Polttopiste, Polttopiste, Keskustan Valtuuskunta.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Liberaalinen Kansanpuolue tutkimuskohteena	2
1.2 Poliittinen keskusta ja keskiryhmien yhteistyö.....	7
1.3 Tutkimuksen lähtökohdat	11
1.3.1 Tutkimusmetodi ja tutkimusprosessi	13
1.4 Aineiston esittely	15
2. Epäonnistunut keskiluokkapolitiikka ja Kojjärven suojelu määrittävät vuosikymmenen vaihdosta	19
2.1 Aja asiaasi keskiluokka – Äänestä liberaaleja	21
2.2 Eduskuntavaalien tulos herättää keskustelua	25
2.2.1 Keskiryhmien kokonaiskannatuksen lasku ja keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen	29
2.3 Uusia tuulia Kojjärveltä ja oppositioon hallitusohjelman vuoksi	31
3. Uutta linjaa etsimässä – Ideologiaa, ympäristö- ja energiapolitiikkaa sekä kunnallisasioita.....	36
3.1 LKP:n ylimääräinen puoluekokous Kouvolassa 9.-10.6.1979.....	37
3.2 Ideologiapuhetta ja käytännön politiikkaa.....	41
3.2.1 Väittelyä ydinvoimasta ja muusta pää-äänenkannattajan sivuilla	45
3.2.2 Oppositiossa edistyksellisenä haastajana	50
4. Rovaniemen julistuksesta kunnallisvaalitappioon	54
4.1 Rovaniemen varsinainen puoluekokous 14.-15.6.1980	56
4.1.1 Keskusta-aatteen etsikköaika	62
4.2 Vuoden 1980 kunnallisvaalit ja puoluebyrokratian puristus	63
4.2.1 Vaihtoehtoinen Helsinki -lista	66
4.3 Huono kunnallisvaalituloksi kiihdyttää keskustelua.....	68
4.3.1 Kunnallisvaalien jälkeen eroaiteita ja muita mielipiteitä	70
5. Ylimääräisestä puoluekokouksesta vahva mandaatti syventää keskiryhmien yhteistyötä	74
5.1 Valmistautuminen Helsingin ylimääräiseen puoluekokoukseen	76
5.2 Helsingin ylimääräinen puoluekokous 24.-25.1.1981	81
5.2.1 Keskiryhmien yhteistyön lähiajan tavoitteet	84
6. Keskiryhmien yhteistyön organisaatiot syntyvät	86
6.1 ”Tasavalta-Seura ei ole mikään salaseura”	89
6.2 Keskustan valtuuskunta – Mittendelegation	91
Johtopäätökset.....	104
Lähdeluettelo.....	109
Liitteet	115

1. Johdanto

Puolueet rakentuvat erilaisten yhteiskunnassa ilmenevien ristiriitailottuvuuksien, etujen, arvojen ja väestöryhmien välisten vastakohtaisuuksien pohjalle.

Itsenäistymisestä 1960-luvulle saakka Suomen puoluejärjestelmä rakentui vahvasti kuuden perussuuntauksen mukaan: vasemmistososialistiseen, sosiaalidemokraattiseen, agraariseen, liberaaliseen, konservatiiviseen ja ruotsinkielistä väestöä edustavaan suuntaukseen. Näistä suuntauksista vasemmistososialistisessa ja liberaalissa organisoidussa puoluetoinnassa on ollut katkoksia. Katkoksista huolimatta liberaalinen aatesuuntaus on esitetty jatkumona aina 1800-luvun alun liberaaleista, Nuorsuomalaisista, Edistyspuolueesta, Vapaamielisten Liitosta ja Suomen Kansanpuolueesta aina Liberaaliseen Kansanpuolueeseen asti.¹

1960-luvulta lähtien suomalaisessa yhteiskunnassa alkoi tapahtua merkittäviä muutoksia, jotka mullistivat siihenastiset yhteiskunnan rakenteet. Perinteiset talonpoikaiset elinkeinot koneistuivat ja samalla ihmismassat muuttivat työn perässä kasvukeskuksiin. Viimeistään 1980-luvulle tultaessa puolueita jakavien perinteisten teemojen ohelle nousi esimerkiksi kasvukeskusten ja haja-asutusalueiden ja kansallisen sulkeutuneisuuden ja kansainvälisen avautumisen välisiä jakolinjoja. Lisäksi uusiksi jakolinjoiksi muodostui myös perinteisiä moraaliarvoja, luonnonsuojelua ja eliittiä ja laajoja kansanjoukkoja koskevia vastakkainasetteluja². Näihin uusiin muuttujiin puolueiden oli muodostettava kantansa ja pyrittävä esittämään ne mahdolliselle äänestäjäkunnalle ymmärrettävällä ja vetoavalla tavalla.

Tässä tutkielmassa tarkastelen Liberaalista Kansanpuoluetta ja keskiryhmien yhteistyötä näiden uusien ristiriitailottuvuuksien valossa vuoden 1979 eduskuntavaalitappiosta vuoteen 1981, jolloin keskiryhmien yhteistyön tueksi perustettiin Keskustan Valtuuskunta. Tutkielmani on kronologisesti jäsennelty tapaustutkimus, jossa pureudun laadullisen sisältöanalyysin keinoin aiheeseen ja tutkin LKP:n pää-äänenkannattajan, Polttopisteen (vuoteen 1979 asti Uusi Polttopiste) sivuilla julkaistuja artikkeleita,

---

¹ Paloheimo 2008, 27, 30.

² Paloheimo 2008, 58.

tutkimuskirjallisuutta ja arkistoaineistoja. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten LKP:n sisällä suhtauduttiin keskiryhmien yhteistyöhön ja yhteistyön muotoihin aikarajaukseni sisällä.

1.1 Liberaalinen Kansanpuolue tutkimuskohteena

Vapaamielisten Liiton ja Suomen Kansanpuolueen ideologiset painotukset liikkuivat liberalismiin ja keskiluokkaisuuden välillä. Keskeinen ero näiden puolueiden välillä oli 1960-luvulle asti se, että Suomen Kansanpuolue oli perustettu keskiluokkapuolueeksi ja Vapaamielisten Liitto irtisanoutui selkeästi keskiluokka-ajattelusta. Samaiset opilliset ja käytännölliset erot liberaalien välillä johtivat vuonna 1951 Edistyspuolueen hajoamiseen, jonka jälkeläisiä molemmat näistä puolueista olivat ja joiden yhteenliittymänä syntyi Liberaalinen Kansanpuolue.³

Suomen Kansanpuolueen vuoden 1961 puoluekokouksen alustuksessa väistyvä puheenjohtaja professori Veli Merikoski korosti puolueen olevan irrallinen luokkavaltaiseksi kehittyneestä puoluejärjestelmästä ja siksi Suomen Kansanpuolueen erityistehtäväksi oli valikoitunut juuri keskiryhmien asian ajaminen. Samaisessa vuoden 1961 puoluekokouksessa uudeksi puheenjohtajaksi valittu Harras Kyttä muotoili puolueen kohderyhmää koskevan kannan niin, että Suomen Kansanpuolueen äänestäjä pysyi valppaana ja virkeänä politiikan seuraajana, kun taas vaikkapa Kansallisen Kokoomuksen äänestäjä tyytyi puolueensa äänestämiseen kuin valtion kirkon jäsenyyteen.⁴

Harras Kyttä ei valituksi tultuaan kohdentanut enää Suomen Kansanpuolueen viestiä yhtä selkeästi keskiluokalle, sillä tavoiteltu keskiluokan liittoutuminen puolueen taakse jäi toteutumatta. Kyttä sen sijaan korosti Suomen Kansanpuolueen kilpailuasetelmaa suhteessa kokoomukseen.⁵

Vapaamielisten Liitto jatkoi edeltäjänsä Edistyspuolueen vuonna 1945 hyväksymän puolueohjelman kanssa aina vuoteen 1962 asti. Edistyspuolueen vuoden 1945 ohjelma

---

³ Mickelsson 2007, 151.

⁴ Vares 2002, 299.

⁵ Karimäki, Jenni: Keskiluokan kosiskelussa harva onnistunut. Turun Sanomat 13.9.2017. MieliPide. <<https://www.ts.fi/mielpiteet/aliot/3650905/Keskiluokan+kosiskelussa+harva+onnistunut>> Luettu 30.12.2019.

irtisanoutui rajoitettujen ryhmien etujen ajamisesta ja peräänkuulutti toiminnan ohjeenaan ”kansan kokonaisuuden parasta ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.”⁶ Vapaamielisten Liitto oli selkeästi Suomen Kansanpuoluetta pienempi puolue. Vapaamielisten Liitto ei olemassaolonsa aikana saanut yhtään kansanedustajaa omin avuin läpi. Ainoan kansanedustajansa Vapaamielisten Liitto sai vuoden 1962 eduskuntavaaleissa vaaliliitolla Kansallisen Kokoomuksen kanssa.⁷

1960-luvun edetessä näiden edellä mainittujen kahden Edistyspuolueen jälkeläisen keskuudessa nousi esille ajatus kahden liberaalisen puolueen yhdistämisestä ja Suomen Kansanpuolueessa ryhdyttiin uudistamaan puolueohjelmaa juuri väitelleen Olavi Borgin johdolla. Samaan aikaan Vapaamielisten Liiton yhteydessä toimi eräänlainen vapaan keskustelun foorumi Edistyspiiri, joka oli vetänyt puoleensa nuorta akateemista väkeä ja he etsivät väyläänsä vaikuttaa politiikkaan. Puolueiden samansuuntaiset pyrkimykset kohtasivat henkilösuhteiden kautta ja lopulta Suomen Kansanpuolueen ohjelmuudistustyö muuttui puolueiden yhteenliittymää valmisteleväksi työryhmäksi. Työryhmä valmisteli samalla uuden puolueen osallistumista vuoden 1966 eduskuntavaaleihin.⁸

Liberaalinen Kansanpuolue perustettiin 30.12.1965 Helsingissä.⁹ Liberaalisen Kansanpuolueen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin professori Mikko Juva. Juva valittiin tehtävään, sillä hän oli lopulta ainoa tunnettu Vapaamielisten Liiton tai Suomen Kansanpuolueen jäsen, joka suostui vapaaehtoisesti uuden perustettavan puolueen puheenjohtajaksi. Juvan mukaan molempiin liitospuolueisiin oli juuri ennen liitosta tullut mukaan ”joukko hyvin pystyviä nuoria miehiä” ja siitä syystä hän kiinnostui puheenjohtajuudesta.¹⁰ Joukolla pystyviä nuoria miehiä Juva tarkoitti erityisesti vasta väitellyttä Olavi Borgia ja Vapaamielisten Liiton yhteydessä toimineessa Edistyspiirissä vaikuttaneita nuoria akateemisia henkilöitä. Näihin pystyviin nuoriin miehiin lukeutui myös vuosina 1978-1982 LKP:n puheenjohtajana toiminut Jaakko Itälä.¹¹

---

⁶ Mickelsson 2015, 143.

⁷ Mickelsson 2015, 167.

⁸ Borg 2006, 23.

⁹ LKP:n yleisohjelma 1965. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>> Luettu 16.10.2019.

¹⁰ Vares 2002, 302.

¹¹ Jaakko Itälän veteraanikansanedustajan muistitietohaastattelu 1994. Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto. Eduskunnan kirjasto.

Vuoteen 1982 LKP:llä oli voimassa vuoden 1971 yleisohjelma, jossa Liberaalinen Kansanpuolue määritteli olevansa sosiaaliliberaali liike. Sosiaalinen liberalismi oli LKP:n vuoden 1971 yleisohjelman mukaan yleisinhimillinen ja suvaitsevainen aate, joka tähtäsi yhteiskunnalliseen tasa-arvoon, demokraattiseen yrittäjätalouteen, jossa työntekijöiden osallistumismahdollisuuksia yrityksen päätöksentekoon lisättäisiin ja hallinnolliseen lähidemokratiaan, jossa päätöksenteko tuotaisiin niin lähelle ihmistä kuin suinkin mahdollista.¹² Aatteesta nousivat LKP:n yhteiskuntapoliittiset toimenpidesuosituksset, jotka liittyivät erityisesti koulutuksen tasa-arvon edistämiseen ja sananvapauden vaalimiseen. Edistyksellisenä esimerkkinä pidettiin K.J Ståhlbergiä ja Edistyspuoluetta.¹³

Erään merkittävän sosiaaliliberalismin määritelmän on kirjottanut Leonard Trelawny Hobhouse vuonna 1913 julkaistussa kirjassaan *Liberalism*. Kirjassaan Hobhouse pyrki yhdistämään eettisen liberalismiin traditiosta kumpuavan itsensä kehittämisen ideaalin ja sosialismista peräisin olevan käsityksen oikeudenmukaisuudesta.¹⁴ Hobhousen mukaan liberalismiin eettisten ihanteiden toteutuminen edellytti sen tyyppistä valtiollista toimintaa, joka oli perinteisesti liitetty sosialismiin. Hobhousen mukaan liberalismiin sisältynyt tasa-arvon ihanne on mahdollista vain siten, että jokaisella kansalaisella on tasavertaiset mahdollisuudet itsensä kehittämiseen. 1800-luvun lopun liberalismiin ja sosialismiin lisäksi Hobhouse sai vaikutteita erityisesti 1880- ja 1890-luvuilla Britanniassa vaikuttaneesta kollektivismiin ajatuksesta, jossa katsottiin, että liberalismi ei tunnustanut riittävästi yksilöiden henkistä ja moraalista riippuvuussuhdetta ja että liberaalin taloustieteen korostama yksilön vastuu muuttui helposti välinpitämättömyydeksi ja itsekkyydeksi.¹⁵ Vaikka Hobhousea ei LKP:n ohjelmissa, papereissa tai pää-äänenkannattajassa mainita suurena ideologina, on LKP:n ohjelmatasolla muotoilemalla sosiaaliliberalismilla ja Hobhousen määrittelemällä sosiaalisella liberalismilla melko paljon yhteneväisiä piirteitä. Hobhouse sen sijaan mainitaan Jenni Karimäen kansallista Edistyspuoluetta käsittelevän väitöskirjan

---

¹² Liberaalisen kansanpuolueen yleisohjelma 1971. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>> Luettu 16.10.2019.

¹³ LKP:n puheenjohtaja Jaakko Itälä haluaa keskustayhteistyön tiivistämistä. Polttopiste 18.3.1982. Uutinen. TYK.

¹⁴ Saastamoinen 1998, 161.

¹⁵ Saastamoinen 1998, 161-168.

Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon johdannossa, jossa Karimäki toteaa Edistyspuolueen sosiaaliliberaalin linjan noudattaneen Hobhousen näkemyksiä.¹⁶

Liberaalisen kansanpuolueen sisäisenä oppositiona toimi puolueen nuorisjärjestö Liberaalinen Nuorisoliitto ja sen ympärille kerääntyneet toisinajattelijat. Liberaalinen Nuorisoliitto oli ohjelmatyössä aktiivisimmillaan 1960- ja 1970- lukujen vaihteessa, jolloin LNL:n ohjelmia kehitettiin irrallisista kannanotoista analyyttisempään ja kokonaisvaltaisempaan suuntaan. LNL:n piirissä vuosikymmenen vaihteessa talouspoliittinen kritiikki muotoutui kulutushysterian kritiikin kautta muotoon, jossa perinteinen yhteiskunnallinen perusristiriita ihmisen ja pääoman välillä muuttui ristiriitaan ihmisen ja luonnon välille. 1970- luvun puolenvälin tienoilla ajatus yhteiskunnallisesta perusristiriidasta ihmisen ja luonnon välillä jalostettiin muotoon, jossa loputtoman taloudellisen kasvun ajatuksesta olisi luovuttava ja siirryttävä ekologiseen kasvamattomaan tasapainotalouteen. Siihen päästäisiin vain ulottamalla sosiaaliliberalismille ominaiset kansanvaltaiset periaatteet myös yhä laajemmin taloudellisen toiminnan ohjaamiseen. Vuonna 1977 liberaaliluori Veli-Antti Savolainen käytti ekologisuuteen painottuvasta LNL:n linjasta termiä ekologinen sosiaaliliberalismi.¹⁷

Maurice Duverger'n puoluetyyppikartan jaottelun mukaan Liberaalisen Kansanpuolueen voidaan katsoa olleen kaaderipuolue. Duverger'n mukaan kaaderipuolue on järjestäytynyt rajoitetun äänioikeuden oloissa, kun etujoukko on kiinteytynyt järjestämään vaaliliittoyhteistyötä. Kaaderipuolue on Duverger'n mukaan täysipainoisesti toimiva organisaatio vain vaalien yhteydessä. Muina aikoina organisaatio on vain ohut verkosto, joka koostuu oletetuista samanmielisistä. Pelkistetysti kaaderipuolue on Duverger'n mukaan pitkään säilynyt elitistinen vaaliorganisaatio. Ideaalittyyppiseltä kaaderipuolueelta puuttuu Duverger'n mukaan täysin organisaatorakenne.¹⁸

---

¹⁶ Karimäki 2016, 17.

¹⁷ Valkonen 2018, 17, 30-34; Nuorliberaalit vaativat: ekologinen periaate toteutettava tuotannossa. Painotuote. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

¹⁸ Mickelsson 2015, 80-81, 197.

Enimmillään Liberaalisella Kansanpuolueella oli vuonna 1980 325 puolueosastoa ja 20 000 jäsentä. Rauli Mickelsson on todennut, ettei Liberaalinen Kansanpuolue koskaan kasvanut suureksi järjestöpuolueeksi.¹⁹ Vaikka organisaatorakenteeltaan Liberaalinen Kansanpuolue muistutti lukuisine järjestöineen joukkopuoluetta, sen jäsenjärjestöt eivät olleet keskenään kovin yksimielisiä tai yhteistoiminnallisia eikä puolueen toiminnan perusyksikkö ollut tästä syystä puolueosasto. Ahkerana erillisohjelmia tehtailevana puolueena Liberaalinen Kansanpuolueen toiminnan perusyksiköt olivat sen sijaan erikseen nimitetyt ohjelmatoimikunnat, eduskuntaryhmä ja päättävät puolue-elimet; puoluehallitus ja puoluevaltuusto. Janne Heikkinen esittää valtio-opin pro gradu -työssään, että LKP:ssa keskityttiin järjestötoiminnan sijasta aina enemmän politiikan tekoon ja että järjestörakenteesta huolimatta puolueen toiminnallinen ydin oli eduskuntaryhmä.²⁰

Liberaalisen Kansanpuolueen organisaatorakenne oli muutoin varsin perinteinen suomalaiselle puolueelle. Puoluekokous oli suurinta valtaa käyttävä kokous, puoluevaltuusto ja puoluehallitus johtivat puoluekokouksen päätösten operationalisointia ja jakoivat tehtäviä ja ohjeistuksia puoluesihteerille, työryhmille, valtuuskunnille ja työvaliokunnalle. Organisaation läpi suuret linjat muuttuivat käytännön politiikaksi muun muassa eduskuntaryhmän toiminnassa ja erikseen nimetyissä ohjelmatoimikunnissa.²¹

Liberaalisen Kansanpuolueen itsenäisen olemassaolon aikana 1965-1982 toimi 13 eri hallitusta, joissa kahdeksassa Liberaalinen Kansanpuolue oli mukana. Edeltäjiensä tapaan Liberaalinen Kansanpuolue oli hallitusorientoitunut pienpuolue, jolla on nähty olevan paljon suurempi vaikutusvalta kuin sen parlamentaarinen voima olisi sille suonut. Poliittisen historian professori Vesa Vares esittää asian niin, että aikalaiset pitivät Liberaalista Kansanpuoluetta puolueena, jolle kelpasi mikä tahansa hallitusohjelma, jos vain he saisivat olla mukana. Hallituspuolueeksi Liberaalinen Kansanpuolue ylsi Keskustapuolueen ja RKP:n kanssa harjoitetun yhteistyön avulla. Vaaliliittoyhteistyö, yhteiset kannanotot ja eduskuntaryhmien viikkotapaamiset olivat

---

¹⁹ Mickelsson 2015, 197.

²⁰ Borg 2006, 26; Mickelsson 2015, 80; Heikkinen 2018, 23-24.

²¹ LKP kartoittaa organisaationsa. Polttopiste 15.9.1983. Artikkel. TYK; Borg 2006, 26.

keskiryhmien yhteistyön harjoittamisen keskeisiä tapoja jo LKP:n ensimmäisistä vaaleista lähtien.²²

Tutkielmani aikarajauksen sisällä Liberaalinen Kansanpuolue oli eduskunnan oppositiossa. Tarkastelujaksoni aikana käytiin eduskuntavaalit ja kunnallisvaalit, joiden tulokset vaikuttivat LKP:n sisäiseen keskusteluun keskiryhmien yhteistyöstä ja sen tavoitteista.

Molemmissa tarkastelujaksoni vaaleissa LKP:n valtakunnallinen kannatus laski. Vuoden 1979 eduskuntavaaleissa LKP sai 106 560 ääntä ja 3,7 prosenttiyksikön kannatuksen. Kannatus laski edellisiin eduskuntavaaleihin verrattuna 0,6 prosenttiyksikköä ja paikkamäärä eduskunnassa tippui yhdeksästä kansanedustajasta neljään. Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa LKP sai 88 086 ääntä ja 3,2 prosenttiyksikön kannatuksen. Kannatus edellisiin kunnallisvaaleihin nähden laski 1,6 prosenttiyksikköä ja valtuutettujen määrä tippui 328:sta 203:een.²³

1.2 Poliittinen keskusta ja keskiryhmien yhteistyö

Poliittisella keskustalla tarkoitetaan suomalaisella puoluekentällä vasemmiston ja oikeiston väliin jääviä ajatussuuntia. Suomalaisessa poliittisessa historiassa erityisesti Maalaisliitto-Keskustapuolue, liberaalit liikkeet ja Ruotsalainen kansanpuolue on esitetty kuuluvan poliittiseen keskustaan. Poliittisen keskustan olemassaolon oikeutuksena pidettiin oikeiston ja vasemmiston pyrkimysten tasoittamista ja konsensushenkisyyttä. Vaikka poliittiseen keskustaan sijoittuvien puolueiden ja puolueiden intressiryhmien pyrkimykset ovat monesti olleet törmäyskurssilla, ovat poliittiseen keskustaan sijoittuvat puolueet pyrkineet yhteistyöhön juuri tämän keskiryhmien tasapainottavaan rooliin liittyvän itseymmärryksen voimin.²⁴

---

²² Borg 2006, 24, 25; Suomalaiset puolueet – liberaalipuolueet <<https://areena.yle.fi/1-1297553>> kuunneltu 1.12.2018.

²³ Suomen virallinen tilasto: XXIX A:35. ISSN = 0355-2209. Helsinki 1979: Tilastokeskus. <<https://www.doria.fi/handle/10024/116129>> Luettu 25.9.2019; Suomen virallinen tilasto: XXIX B:6. ISSN = 0355-2217. Helsinki 1981: Tilastokeskus. <<https://www.doria.fi/handle/10024/104444>> Luettu 25.9.2019.

²⁴ Keskipuolueilla on yhteiset vahvat aatteelliset juuret. Polttopiste 17.6.1982. Artikkel. TYK.

Keskiryhmien yhteistyön syvenemisen alkupisteenä voidaan pitää joulukuussa 1967 Keskustapuolueen silloisen puheenjohtajan Johannes Virolaisen, RKP:n silloisen puheenjohtajan Jan-Magnus Jansson ja LKP:n silloisen puheenjohtajan Mikko Juvan näyttävästi lanseeraamaa yhteistä kulttuuripoliittista julkilausumaa. Julkilausuman lanseeraaminen kolmen puolueen puheenjohtajan voimin oli huomiota herättävä poliittinen teko, jolla korostettiin kolmen keskipuolueen yhtäläisyyksiä. Seuraavana vuonna 1968 keskiryhmät julkaisivat vielä nuorisopolitiikkaa, ympäristönsuojelua, väliportaan hallintoa ja aluepolitiikkaa käsittelevät yhteiset julkilausumat. Tätä yhteistyöryhmittymää opittiin pian ensimmäisen julkilausuman lanseeraamisen jälkeen kutsumaan poliittiseksi keskustaksi.²⁵

Kuitenkin jo ennen Maalaisliiton nimenmuutosta Keskustapuolueeksi vuonna 1965 puolueen puheenjohtaja Johannes Virolainen oli pitänyt keskustalaisten voimien yhteen kokoamista Maalaisliiton suurimpana sisäpoliittisena tavoitteena. Keskiryhmien poliittisten voimien yhteensovittaminen oli osa Keskustapuolueen sisäistä kehitystä, jossa puoluetta kehitettiin tietoisesti maanviljelijöiden intressipuolueesta yleispuolueeksi. Seppo Kääriäinen on esittänyt väitöskirjassaan *Sitä niittää, mitä kylvää – Keskustan strategiset valinnat 1964-2001*, että erityisesti 1970-luvulla harjoitettu tiivis keskiryhmien yhteistyö palveli Keskustapuolueen tavoitetta kehittyä yleispuolueeksi.²⁶

1970-luvulla keskiryhmien yhteistyö siis tiivistyi entisestään. Keskiryhmien yhteistyön näyttämönä toimi erityisesti hallitustyö, jossa yhteistyön strategiset tavoitteet esitettiin harvinaisen avoimesti. Laajalla keskustarintamalla pyrittiin luomaan ideologinen vaihtoehto vasemmistoenemmistön turvin jyräävälle sosiaalidemokratialle ja toimia tasapainoittavana poliittisena voimana myös oikeistolle.²⁷

Keskiryhmien vaaliliitoilla liikuteltiin kolmesta viiteen marginaaliedustajan paikkaa, joilla ratkaistiin eduskuntavaaleissa se, oliko SDP vai poliittisen keskustan muodostama keskiryhmä edustajamäärältään suurempi. Eduskunnan ei-sosialistinen enemmistö oli Keskustapuolueen poliittisille pyrkimyksille elinehto. Eduskunnan keskeisen

---

²⁵ Ibid.

²⁶ Kääriäinen 2002, 115.

²⁷ Kääriäinen 2002, 115, 148, 183.

valtapoliittisen jakolinjan muodostikin 1960- ja erityisesti 1970-luvulla keskiryhmien ja SDP:n välinen voimasuhde. Poliittiseen keskustaan kuuluneet puolueet pyrkivät nimenomaan tästä syystä esiintymään hallitusneuvotteluissa ja hallituspolitiikassa keskinäisten sopimusten ja ohjelmallisten julkilausumien turvin niin pitkälle yhteisenä rintamana kuin vain suinkin oli mahdollista.²⁸

Jokainen piirijärjestö sai solmia omat vaaliliittonsa, vaikka keskiryhmien puoluejohdot pyrkivät viestimään piireilleen, että vaaliliittoyhteistyö oli tavoiteltavaa, sillä vaaliliitot keskiryhmien välillä nostaisivat puolueiden ja poliittisen keskustan kokonaiskannatusta. Vuoden 1975 eduskuntavaaleissa keskiryhmät saavuttivat valtakunnallisella vaaliliittoyhteistyöllä suurimman ryhmittymän aseman viidelläkymmenellä seitsemällä kansanedustajalla. Keskiryhmien valtakunnallinen vaaliliitto toteutui vain vuoden 1975 eduskuntavaaleissa, joissa SDP saavutti viisikymmentäneljä, SKDL neljäkymmentä ja kokoomus kolmekymmentäviisi kansanedustajaa.²⁹

Vuoden 1979 eduskuntavaalien lähestyessä Keskustapuolueen johto pyrki toden teolla vahvistamaan keskiryhmiä, sillä sen tavoitteena oli edelleen saada keskiryhmistä eduskunnan suurin ryhmä. Tarkoituksena oli varmistaa eduskunnan ei-sosialistinen enemmistö, joka oli Keskustapuolueen tavoitteiden edistämisen kannalta elintärkeää. Keskustapuolue esitti 12.6.1977 LKP:lle keskiryhmien yhteistyön tiivistämiseksi aloitteen katto-organisaation luomisesta, mutta LKP torjui aloitteen. Aloite torjuttiin, sillä LKP oli pyrkinyt vaalikauden aikana irrottautumaan sen poliittisten vastustajien luonnehdinnasta, jossa se esitettiin ”Keskustapuolueen aisankannattajaksi”. Vuoden 1978 aikana huoli keskustayhteistyön tulevaisuudesta kasvoi Keskustapuolueen johdossa, sillä heidän laskelmien mukaan tulevissa eduskuntavaaleissa vaaliliittoyhteistyöllä keskiryhmät saavuttaisivat 5-6 lisäpaikkaa. Seppo Kääriäistä Keskustapuolueen puoluesihteerinä edeltänyt Mikko Immonen kuvasi keskustayhteistyön tärkeyttä Keskustapuolueen vuoden 1978 vuosikirjassa: ”Keskustayhteistyö on ollut 70-luvulla ainoa poliittista kenttää eheyttänyt ilmiö. Sen suhteen pitää paikkaansa yleinen toteamus, että kehityksen pysähtyminen on taantumista.”³⁰

---

²⁸ Kääriäinen 2002, 162.

²⁹ Kääriäinen 2002, 166-167; Rasi 2013, 50

³⁰ Isohookana-Asunmaa, 2006. 527.

Vuoden 1979 vaaleissa kannatusasetelmat kääntyivät keskiryhmien ja SDP:n välillä toisinpäin, jolloin keskiryhmät saavuttivat laajoilla vaaliliitoilla neljäkymmentähdeksän kansanedustajan paikkaa ja SDP viisikymmentäkaksi. Vuoden 1979 vaaleissa myös kokoomus lähenteli keskiryhmien paikkamäärää saavuttaen neljäkymmentäseitsemän kansanedustajaa.³¹

Vuodesta 1978 vuoteen 1982 LKP:n puheenjohtajana toiminut Jaakko Itälä määritteli vuoden 1979 eduskuntavaalien jälkeen julkaistussa kirjassaan *Liberaalin vastaukset* suomalaisen poliittisen kentän koostuvan neljästä lähes yhtä suuresta lohkostosta: kommunisteista, sosiaalidemokraateista, keskiryhmistä ja kokoomuksesta. Itälän mukaan keskellä olivat sosiaalidemokraatit ja keskiryhmät, joilla kummallakin oli omat laitanaapurinsa. LKP SDP:n ja Keskustapuolueen välissä ja Keskustapuolue LKP:n ja kokoomuksen välissä. Keskiryhmien ytimen muodosti Itälän kirjan mukaan Edistyspuolueen ja Maalaisliiton muodostama tasavaltalainen perinne, jossa jo aikanaan maalaisliittolaiset voimat tukivat presidentti Ståhlbergiä valtiomuototaistelussa.³²

Keskiryhmien sisäistä voimasuhdetta, jossa Maalaisliitto-Keskustapuolue oli kannatukseltaan muodostunut liberaaleja liikkeitä suuremmaksi Itälä kommentoi kirjassaan näin: ”Tasavallan alkuvuosina Edistys menetti maaseutukannattajiensa pääosan Maalaisliitolle. Keskustapuolue on siis Edistyspuolueen osaperillinen, eräänlainen liberaalien suureksi kasvanut maalaisveli. Kepulaisilla ja liberaaleilla on yhteisenä ideologiana sosiaaliliberalismi. Sitähän kepulaisuus juuri on, joten Suomessa on kaksi sosiaaliliberaalista puoluetta, joista toinen – pienempi – myös sanoo olevansa sitä ja toinen – suurempi – sen sijaan koettaa epätoivoisesti keksiä sosiaaliliberalismilleen muita nimityksiä. Ilmeisesti suuri pelkää tulevansa samastetuksi pienemmän pienuuteen, pienempi taas katoavansa suuremman suuruuteen ja vanhaan maalaisliittolaisuuteen.”³³

---

³¹ Kääriäinen 2002, 166-167; Rasi 2013, 50.

³² Itälä 1979, 36-37.

³³ Ibid.

1.3. Tutkimuksen lähtökohdat

Rauli Mickelsson jakaa kirjassaan Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan suomalaisten puolueiden poliittisen historian aikakausiin. Mickelsson väistää omassa ajallisessa jaottelussaan keskustelun ”puolueiden kriisistä” ja käsittää suomalaisten puolueiden muutokset ja murrokset osana laajempaa kontekstia. Suomalaista puoluejärjestelmää sekä aikakauden yhteiskuntaa selittäviä ja tutkielmani kannalta keskeisiä Mickelssonin aikakausia ovat leiri-Suomen synty 1905-1922, tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden aika 1966-1978 ja erityisesti leiri-Suomen hajoamisen ja ekologisen angstin aikakausi 1979-2007. Leiri-Suomen modernit rakenteet syntyivät ja muodostivat ohittamattomia ydintotuksia aina ekologisen angstin aikakauden alkuun saakka, jolloin myös keskiryhmien yhteistyötä ja sen muotoja jouduttiin tarkastelemaan uudessa valossa.³⁴

Vielä tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden aikana luokkasidonnaisuus, kiinteät identiteetit ja leiri-Suomen sosiaaliset verkostot määrittivät puolueiden tavoittelemaa edistystä, jonka avulla päädyttäisiin parempaan yhteiskuntaan.³⁵ Tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden aikakaudella puolueet pyrkivät rakentamaan parempaa tulevaisuutta omille viiteryhmilleen niin, että politiikan kentälle tuotiin uusia asiakysymyksiä aatteen nimissä. Uusien asiakysymysten politisointi tarkoitti erillisohjelmien tulvaa. Tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden aikana puolueiden kaudella Mickelssonin mukaan vallitsi konemainen ajattelun ihanne, jossa kaikella piti olla funktio ja kaikki piti pystyä suunnittelemaan ennalta. Konemaisuus näkyi erillisohjelmien tehtailun lisäksi myös puolueiden retoriikassa, jossa funktionaalisuus ja konemetaforat syrjäyttivät aiemmin vallinneet taistelumetaforat. Liberaalisen kansanpuolueen itsenäisen olemassaolon aikana se julkaisi yhteensä kaksikymmentäkolme ohjelmaa, joista kaksikymmentä oli yksittäisiä teemoja koskevia erityisohjelmia ja kolme oli yleisohjelmia. Lisäksi LKP tehtaili erillisiä ohjelmakortteja ja ohjelma-asiakirjoja monista yhteiskunnan ongelmista ja ongelma-alueista.³⁶

---

³⁴ Mickelsson 2007, 186-189. 244-248.

³⁵ Mickelsson 2015, 178.

³⁶ Mickelsson 2007, 186-188. 220-221; Pohtiva. Haku vuosilta 1965-1982 hakusanalla Liberaalinen Kansanpuolue. <fsd.uta.fi/pohtiva/haku>. Luettu 2.10.2019; Borg 2006, 26.

Sosiaaliset verkostot ja poliittisuus säilyivät, vaikka puoluepolitiikan ja luokkaidentiteettien ympärille koostuneet leirit alkoivat murtua leiri-Suomen hajoamisen ja ekologisen angstin aikakaudelle tultaessa. Erityisesti 1970- ja 1980-lukujen taitteessa heränneet vaihtoehtoliikkeet pyrkivät rakentamaan vaihtoehtoja vallitseville ajattelutavoille. Vaihtoehtoliikkeet eivät pyrkineet vaikuttamaan asiakysymyksiin olemassa olleiden kollektiivisubjektien, eli puolueiden avulla, vaan uudet liikkeet ryhmittivät ensisijaisesti asiakysymysten ympärille. Nuorten piirissä 1970-luvun lopulla yleistyivät ympäristö- ja talonvaltausliikkeet, joista kuuluisin lienee Koijärvi-liike, jossa oli mukana myös liberaalinuoria. Näiden lisäksi kehitysmaakauppaliike, vammaisliike ja punk haastoivat leiri-Suomen totuttuja puoluepoliittisia poliittisen vaikuttamisen rakenteita.³⁷

Tutkielmassani käsittelen Liberaalisen Kansanpuolueen sisällä vuosien 1979-1981 aikana käytyä keskustelua keskiryhmien yhteistyöstä ja laskevan kannatuksen paineessa tehtyjä poliittisia linjavetoja, joten juuri tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden aikakauden vaihtuminen leiri-Suomen hajoamisen ja ekologisen angstin aikakauteen antavat valitsemiani teemoja käsiteltäessä tapahtumille luontevasti yhteiskunnallisen ja ajallisen näkökulman aiheeseen.³⁸

Leiri-Suomen hajoamisen jälkeistä aikaa on kutsuttu myös notkeaksi moderniksi. Zygmunt Baumanin jaottelun mukaisesti Suomessa raskaalle modernille tyypillisistä ydintotuuksista lähtevät oikeutukset kyseenalaistettiin ja ihmiset irtautuivat luokkaidentiteeteistään. Myös ajatus, että kasvu on vääjäämätöntä ja että uusiutumattomilla luonnonvaroilla tuotettu kasvu oli edistystä, alkoi vähentyä ja menettää merkitystään 1980-luvulle tultaessa. Täten kasvulla ja edistyksellä toimintansa oikeuttaneet perinteiset puolueet joutuivat uudelleenarvioimaan ideologista viestiään.³⁹ Liberaalia perinnettä jatkanut LKP sen sijaan ajautui vuosikymmenen vaihteessa kriisiin, sillä puolue korosti kautta linjan sosiaaliliberalismia keskeisenä edistysoppina ja pyrki vetoamaan vuoden 1979 eduskuntavaaleissa selkeästi yksittäiseen luokkaan, keskiluokkaan.

---

³⁷ Mickelsson 2015, 237-239.

³⁸ Mickelsson 2007, 186-188. 240-244.

³⁹ Bauman 1996, 194-195; Mickelsson 2007, 186-188. 240-244.

Tuija Pulkkinen kutsuu notkeaa modernia postmoderniksi ajatteluksi. Pulkkinen kuvaa postmodernin ajattelun suhtautuvan kriittisesti vanhojen ideologisten ydintotuksien kaikkea selittävään voimaan ja antaa enemmän arvoa yksittäisille asiakysymyksille. Postmodernille ajattelulle on Pulkkisen mukaan tyypillistä vastustaa vanhoja selkeitä erontekoja ja hierarkioita, mutta ei kuitenkaan täysin häivyttää niiden merkitystä ilmiöitä ja asioita selittävinä tekijöinä.⁴⁰

Vanhat ideologiset ydintotuudet korvautuivat postmodernina aikana arvoilla ja uusilla ydintotuksilla. Uudeksi politiikaksi kutsutut uudet konfliktit kyseenalaistivat materiaaliseen kasvuun nojanneet ideologiset ydintotuudet. Uusi politiikka toi postmodernina aikana politiikan kentälle esimerkiksi kysymyksiä ympäristönsuojelusta, seksuaalisesta tasa-arvosta, rauhasta ja globaalista oikeudenmukaisuudesta. Esimerkiksi 1970-luvun lopulla ympäristötuhosta ja luonnonvarojen ehtymisestä tuli uusi ohittamaton ydintotuus, joka mursi tulevaisuusorientoituneen aikakauden aikana vallinneita käsityksiä edistyksestä nimenomaan materiaalisena kasvuna.⁴¹

Tutkielman problematiikan tiivistän yhteen kysymykseen: miksi ja kuinka Liberaalisen Kansanpuolueen suhtautuminen keskiryhmien yhteistyöhön ja sen organisoitumiseen muuttui vuosina 1979-1981?

1.3.1 Tutkimusmetodi ja tutkimusprosessi

Metodinani on laadullinen sisältöanalyysi, jonka avulla tarkastelen ajallista muutosta. Jotta tutkimukseni ei olisi vain raportti käsittelemistäni aineistoista, on minun kirjallisesti esitettävä ne puitteet, joissa tarkkaan valitsemiani lähteitä tarkastelen.⁴² Lähteet ja niiden tulkinta ovat historiallisen tutkimuksen välttämätön edellytys. Laadullisen sisältöanalyysin välttämätön edellytys taas on lähdekritiikki. Aineistojen esittely ja niiden erityisluonteiden selvittäminen on taas lähdekritiikin ydin. Ulkoisen lähdekritiikin avulla selvitan lähteen alkuperäisen funktion ja sisäisellä pyrin selvittämään lähdetiedon funktiota lähteen kokonaisuudessa.⁴³

---

⁴⁰ Pulkkinen 1998, 49-50.

⁴¹ Mickelsson 2007, 277.

⁴² Tuomi, Sarajärvi 2008, 14. 18.

⁴³ Kalela 1972, 170-171.

Jotta voin lähestyä lähteitäni lähdekriittisesti minun on tunnettava konteksti hyvin tarkasti. Konteksti luo ne lainalaisuudet, joissa lähteittäni antamat tiedot saavat todellisen merkityksensä. Keskeinen konteksti tutkimustyölleni on Rauli Mickelssonin esittämä suomalaisen politiikan murroskausi modernista notkeaan moderniin, sillä LKP pyrki rakentamaan politiikkaa keskiryhmiin kuuluvana puolueena moderneista lähtökohdista ideologiaan ja keskiluokkaan vedoten. Notkistuvana aikana yleinen trendi vei kohti yleispuoluekehitystä, jossa muun muassa selkeät ideologiset kannanotot vähenivät puolueissa ohjelmatasolla.⁴⁴ Tutkimuskirjallisuuden avulla rakennetun kontekstin lisäksi jokaisen lähteen alkuperän seikkaperäinen selvittäminen muodostaa sen pohjan, jonka avulla tulkinnastani tulee perusteltu ja se tekee oikeutta menneelle ajalle.⁴⁵

Tarkkaan selvitettyjen lehti- ja arkistolähteiden avulla muodostan rekonstruktion menneisyydestä, jonka puitteissa esitän vastaukseni tutkimuskysymykseeni, eli argumentoin lukijalle tutkimustulosteni puolesta. Historiantutkijan on rekonstruoitava argumentoidakseen. Tässä pro gradu -tutkielmassa rekonstruktio pohjautuu laadullisen sisältöanalyysin keinoin tutkittuihin alkuperäislähteisiin ja argumentointi pohjautuu tutkijan välttämättömien hypoteesien lisäksi tutkimuskirjallisuudesta nouseviin tutkimuksen lähtökohtiin. Tietenkään argumentaatio ja rekonstruktio eivät ole toisistaan irralliset, vaan niiden välillä on jatkuva jännite, jonka avulla pidän huolen siitä, että ohjaan omaa argumentaatiotani ja rekonstruktioitani tiedostaen kaksinaisen roolini tutkimuskohteeseeni syyttäjänä ja puolustusasianajajana.⁴⁶

Historiantutkijan on noudatettava työssään onnistuakseen kaksinkertaista eettistä velvoitetta; yhtäältä historiantutkijalla on velvollisuus selittää työnsä merkityksellisyys aikalaisilleen ja toisaalta historiantutkijan on muodostettava rekonstruktionensa niin, että se tekee oikeutta menneelle ajalle.⁴⁷

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää nimenomaan LKP:n sisäistä keskustelua ja itseymmärrystä keskiryhmien yhteistyöstä, joten rekonstruktio ja argumentaatio

---

⁴⁴ Mickelsson 2007, 186-189. 244-248.

⁴⁵ Kalela 1972, 170, 180.

⁴⁶ Kalela 2000, 54-57. 71.

⁴⁷ Kalela 2000, 63. 68.

pohjaavat vahvasti niiden lähteiden pohjalle, joissa tätä keskustelua on käyty. Tutkielman aihe on merkittävä, sillä se avaa uusia näkökulmia liberaalisen aatetradition muovautumisen tarkasteluun suomalaisen politiikan kentällä.

1.4 Aineiston esittely

Sanomalehti- ja arkistoaineistoja tutkiessa on pidettävä mielessä, ettei asiakirjoja ole luotu historiantutkijaa varten, vaan ne ovat ajassa syntyneitä dokumentteja jo tapahtuneesta tai suunnitteilla olleesta toiminnasta. Lisäksi menneisyydestä jäljelle jääneet aineistot ovat vain tietoja osasta menneisyyttä. Toisin sanoen alkuperäislähteet on luotu erilaisia käyttötarkoituksia varten ja ne muodostavat omanlaiset reunaehdot sille, millaisen painoarvon lähde voi tarkastelussa saada.⁴⁸

On huomattavaa, että esimerkiksi puoluevaltuuston kokousten pöytäkirjoissa puoluevaltuuston jäsenten mielipiteet on esitetty eri tavalla kuin vaikkapa puolueen pää-äänenkannattajan sivuilla, tutkielmissa tai tutkimuskirjallisuudessa. LKP:n ja Liberaalisen Nuorisoliiton arkistosta löytyvissä puolueen kokousasiakirjoissa käsitellyt asiat on esitetty pääasiassa päätösluontoisesti ja sisältävät tästä syystä varsin vähän informaatiota käydystä keskustelusta ja tehdyistä päätöksistä. Puolueosastoille tarkoitetuissa uutiskirjeissä selvitettiin ylimmissä puolue-elimissä tehtyjä päätöksiä kenttäväelle.

Arkistoista löytyvissä puoluekokouksen, eduskuntaryhmän ja puoluevaltuuston kokousten julkilausumissa sen sijaan pyrittiin muodostamaan puolueen linjoja ajankohtaisiin ja kokouksissa käsitelyihin asioihin ja viestimään niistä puolueorganisaation ulkopuolelle. Sen sijaan tutkimusproblematiikkani kannalta hedelmällisimmiksi osoittautui LKP:n sisäinen keskustelu eriävine mielipiteineen ja kannatuspuheenvuoroinen, jota käytiin LKP:ssä pää-äänenkannattajan sivuilla julkaistuissa teksteissä, kuten esimerkiksi kolumneissa, mielipidekirjoituksissa, vastineissa, uutisissa ja pääkirjoituksissa. Puolueen viestintää tutkiessa on huomattava, että puolueilla on tarve selittää asiat ja tapahtumat parhain päin puolueen näkökulmasta.

---

⁴⁸ Kalela 1972, 148.

Suomalaisten poliittisten puolueiden ja puoluejärjestelmän historiaa käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa on osoitettu, että yhä lähemmäksi 1980-lukua tultaessa ja erityisesti 1980-luvun aikana olemassa olleet puolueiden, luokkaidentiteettien ja ydintotuksien ympärille muodostuneet leirit alkoivat sellaisenaan murtua. Sosiaaliset verkostot alkoivat muodostua ydintotuksista riippumattomien tekijöiden varaan. Kun vuonna 1970 lähes joka viides äänioikeutettu oli puolueen jäsen, niin vuonna 1980 enää 14,4% äänioikeutetuista kuului puolueisiin. Samaan aikaan tapahtunut puolueiden dominoiman leirijulkisuuden hajoaminen, politiikan televisioituminen ja siirtyminen puoluedemokratiasta yleisödemokratiaan ovat leiri-Suomen hajoamista selittäviä tekijöitä.⁴⁹

Eräs keskeinen Mickelssonin tekemä havainto leiri-Suomen hajoamisen aikaa käsittelevän tutkimuksen kannalta on se, että puolueiden omien äänenkannattajien määrä sanomalehtien kokonaismäärästä vähentyi merkittävästi 1980-luvulle tultaessa. 1950-luvulla sitoutumattomien sanomalehtien suhteellinen osuus kaikista sanomalehdistä oli vajaat 30 prosenttiyksikköä. 1980-luvulla sanomalehtien kokonaislevikistä 60 prosenttiyksikköä oli sitoutumattomia sanomalehtiä. Vaikka havainto käsittää paljon tarkastelujaksoani laajemman ajan, on tämä kehitys otettava huomioon leiri-Suomen aikakauden murtumisen kannalta keskeisenä kehityskulkuna.⁵⁰

Puolueiden pää-äänenkannattajien painoarvon leiri-Suomen aikakautena käsitän niin, että kun puolueet rakentuivat ydintotuksien ja sosiaalisten verkostojen varaan, oli puolueille keskeistä hallita omaa julkisuutta pää-äänenkannattajien avulla. Leirijulkisuuden asteittaisen hajoamisen tuloksena jäsenkeskeisten järjestöverkkojen (joille pää-äänenkannattajia ensisijaisesti tehtiin) merkitys sitoutumattoman median roolin kasvaessa väheni.⁵¹

Poliittinen viestintä ei sinänsä hävinnyt mihinkään, vaan se suuressa kuvassa muutti muotoaan ja siirtyi puoluelehdistä sitoutumattomien sanomalehtien sivuille. Karkeasti yleistäen, median murroksessa poliittinen viestintä alkoi liittyä yhä enemmän siihen miltä toiminta näytti kuin siihen, miten toiminnasta viestittiin. LKP:lle pienpuolueena

---

⁴⁹ Mickelsson 2015, 237-239; Mickelsson 2007, 338-339.

⁵⁰ Mickelsson 2007, 52, 324-327.

⁵¹ Mickelsson 2007, 258-259.

oman pää-äänenkannattajan korosteinen rooli poliittisena vaikutuskanavana säilyi murroksesta huolimatta.

Tämän opinnäytetyön ensisijaisina lähteinä ovat siis Liberaalisen Kansanpuolueen pää-äänenkannattajan Polttopisteen (vuoteen 1979 asti Uusi Polttopiste) sivuilla julkaistut valikoidut pääkirjoitukset, uutiset, mielipidekirjoitukset, palstat ja kolumnit vuodesta 1979 vuoteen 1982. Polttopisteessä julkaistuista artikkeleista olen käyttänyt lähteinäni kirjoituksia, joissa on käsitelty keskiryhmien yhteistyötä ja käyty Liberaalisen Kansanpuolueen sisäistä ideologiakeskustelua. Lisäksi olen valikoinut pää-äänenkannattajan sivuilta artikkeleja, joissa on käsitelty poliittista tilannetta ja otettu kantaa esimerkiksi ydinvoimaa koskevaan poliittiseen keskusteluun ja vaaleihin. Mielenkiintoisen lisän käydyn keskustelun tutkimiseen tuo se, että sisällytän Liberaalisen Nuorisoliiton Nuorliberaali -julkaisun soveltuvilta osin käydyn keskustelun kuvaamiseen, sillä Nuorliberaalissa julkaistiin pää-äänenkannattajaa rohkeampia emopuoluetta kritisoivia tekstejä.

Valikoimani artikkelien tekstityylit ovat moninaisia; pääkirjoitus edustaa lehden toimituksen linjaa, uutinen kertoo jostain ajankohtaisesta tapahtumasta tai ilmiöstä toimituksen näkökulmasta, mielipidekirjoitus voi olla kenen tahansa julkaisun lukijan kirjoittama ja palstat ja kolumnit koostuivat kirjoittajien henkilökohtaisista mielipiteistä. Tekstityyliin erot luovat omat lainalaisuudet esimerkiksi sille, kuinka suuren painoarvon yksittäinen teksti saa kokonaiskeskustelua kuvatessa ja kuinka artikkelin antama sisältö kuuluu tulkita. Tekstityyliin kirjo ei kuitenkaan ole tutkimukseni kannalta merkittävin asia. Puolueen sisäiseen viestintään ja aatteesta kiinnostuneille tarkoitettu pää-äänenkannattaja oli avoimen aatteellinen ja asiat lehdessä oli esitetty usein ideologian, valta-aseman tai voimasuhteiden mukaan joko puolueelle sopivassa muodossa tai puoluetta sisältä päin kritisoiden. Sillä kuka artikkelin oli kirjoittanut, on tässä yhteydessä suurempi merkitys.⁵²

Merkittävän osan tutkimukseni lähdeaineistosta muodostavat myös edellä esittelemäni Liberaalisen Kansanpuolueen arkistoaineistot, jotka on Kansallisarkistossa jaettuna erillisiin mappeihin; sisäiset tiedotteet 1977-1984, ulkoiset tiedotteet 1968-1982,

---

⁵² Mickelsson 2007, 52. 324-327.

painotuotteet 1950-1984, puoluehallituksen kokouspöytäkirjat liitteineen ja puoluevaltuuston kokouspöytäkirjat liitteineen. Emopuolueen asiakirjojen lisäksi tutkimukseni kysymyksenasettelun kannalta kiinnostavia ovat Liberaalisen Nuorisoliiton liittohallituksen kokouspöytäkirjat, jäsenkirjeet, julkilausumat, puhereferaatit ja kannanotot.

Tämän tutkielman aikarajaus on selkeä. Tutkimus alkaa keskiryhmien yhteistyön organisoimisesta käytävän keskustelun viriämisestä vuoden 1979 eduskuntavaalien jälkeen ja etenee kronologisesti keskiryhmien yhteistyöorganisaatioksi perustetun Keskustan Valtuuskunnan syntymiseen vuonna 1981. Aikarajauksen sisällä LKP:n sisäisessä keskustelussa käydään läpi monia vaiheita vaaleista puoluekokouksiin, jotka vaikuttivat selkeästi keskiryhmien yhteistyöstä käytyyn keskusteluun.

Ensimmäisessä käsittelykappaleessa tarkastellaan LKP:n oppositiolinjan kehittymistä, jota toisessa käsittelykappaleessa syvennyttään tarkastelemaan vuoden 1979 Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen ja kunnallisvaaleihin valmistautumisen näkökulmasta. Kolmannessa käsittelykappaleessa vuoden 1980 Rovaniemen varsinainen puoluekokous ja saman vuoden tappiolliset kunnallisvaalit muodostavat tilanteen, jossa LKP:n piirissä ounasteltuun poliittiseen kriisiin joutui poliittisen keskustan sijasta oma puolue. LKP:n sisällä puhjennut poliittinen kriisiin luomaa tilannetta käsitellään kahdessa viimeisessä käsittelykappaleessa, joissa keskiryhmien organisaatiokehitys on tarkastelun keskiössä. Johtopäätöksissä vastaan esittämäni tutkimuskysymykseen esittämällä käsittelykappaleissa tekemäni tulkinnan tiiviisti ja pohdin tutkimustulosteni merkitystä aihealueen historiankirjoituksen valossa.

2. Epäonnistunut keskiluokkapolitiikka ja Kojjärven suojele määrittävät vuosikymmenen vaihdosta

Liberaalisessa Kansanpuolueessa uskottiin vuoden 1979 vaalien alla, että selkeästi keskiluokalle kohdistettu viesti vetoaisi nimenomaan äänestäjäkuntaan, joka nähtiin puolueen ensisijaisena kohderyhmänä. LKP:ssä uskottiin vakaasti, että vuoden 1975 eduskuntavaalien 4,35%:n kannatus ja yhdeksän kansanedustajapaikkaa tulivat säilymään linjakkaan hallituspolitiikan ansiosta. LKP tavoitteli vaaleissa myös keskiryhmien kannatuksen kokonaiskasvua. Keskiryhmien kokonaiskannatuksen kasvua tavoiteltiin kuitenkin tekemällä selkeää pesäeroa Keskustapuolueeseen.

Keskustapuoluetta parjattiin LKP:n pää-äänenkannattajan Uuden Polttopisteen sivuilla vastuunpakoilusta erityisesti ympäristöasioissa. Toisaalta keskiryhmät solmivat useassa piirissä vaaliliittoja ja julkaisivat vaalien alla yhteisen talouspoliittisen ohjelman tulevia hallitusneuvotteluita silmällä pitäen.⁵³

Vuoden 1979 eduskuntavaalien tulos ei kuitenkaan kaikesta huolimatta ollut sellainen kuin LKP:ssä oli toivottu. Kannatus laski 3,68 prosenttiin ja kansanedustajien määrä tippui neljään. Poliittisen keskustan kannatus laski 1,5 prosenttiyksikköä ja yhteensä kahdeksan kansanedustajan paikkaa. Keskiryhmät menettivät suurimman ryhmittymän aseman SDP:lle, joka saavutti viisikymmentäkaksi kansanedustajan paikkaa. Vaalien suurin voittaja oli kokoomus, jonka kannatus nousi 3,3 prosenttiyksikköä ja saavutti kaksitoista kansanedustajan paikkaa lisää.⁵⁴

Vuoden 1979 eduskuntavaalien jälkeiset hallitusneuvottelut kestivät yli kaksi kuukautta. Ensin hallitustunnustelijana oli kokoomuksen Harri Holkeri, joka pyrki rakentamaan hallituksen niin kutsuttujen Kekkos-puolueiden pohjalle. Holkerin tunnustelut loppuivat kuitenkin käytännöllisesti katsoen siihen, ettei Neuvostoliitto luottanut kokoomukseen.⁵⁵

Lopulta SDP:n Mauno Koivisto muodosti hallituksen, johon osallistuivat SDP, SKDL, Keskustapuolue ja RKP. Keskustapuolue päätti harvinaisen kovan keskustelun jälkeen

---

⁵³ Keskiryhmiltä yhteinen talousohjelma. Uusi Polttopiste 22.2.1979. Uutinen. TYK.

⁵⁴ Suomen virallinen tilasto: XXIX A:35. ISSN 0355-2209. Helsinki 1979: Tilastokeskus.

<<https://www.doria.fi/handle/10024/116129>> Luettu 25.9.2019.

⁵⁵ Isohookana-Asunmaa 2006, 538-541.

puoluevaltuuston enemmistön päätöksellä osallistua Koiviston hallitukseen.⁵⁶ LKP:n sisällä käytiin pitkittyneiden hallitusneuvottelujen ajan keskustelua siitä, tulisiko LKP:n osallistua karvaan vaalitappion jälkeen hallitukseen. LKP päätti jättäytyä hallituksesta yhtäältä hallitusohjelman takia ja toisaalta se joutui jäämään pois hallituksesta huonon vaalituloksen seurauksena.⁵⁷

Keskustapuolue menetti vuoden 1979 eduskuntavaaleissa kolme edustajapaikkaa ja sen kannatus laski 0,3 prosenttiyksikköä. Pieni vaalitappio, joka oli odotuksiin nähden suuri, aloitti Keskustapuolueessa puoluejohdon kritisoinnin, jonka äänitorvena oli erityisesti Paavo Väyrynen. Väyrynen katsoi puolueen liikkuneen vanhanaikaisen luokkapuolueen suuntaan ja tästä johtuvaan kannatuksen laskuun Väyrynen tarjosi lääkkeeksi puoluejohdon vaihtamista ja alkiolaiselle pohjalle perustuvalla yleispuoluelinjalle siirtymistä. Toisaalta Keskustapuolueella oli edessään väistämätön julkikuvan muuttaminen, sillä julkisuudessa puoluetta oli alettu luonnehtia ”auringonlaskun puolueeksi”. Julkikuvan muuttaminen alkoi puoluejohdon vaihtamisesta.⁵⁸

Keväällä 1979 luonnonsuojelijoiden luotsaaman Kojjärvi-liikkeen tarkoituksena oli suojella Forssassa sijaitsevaa lintujärveä kuivatukselta. Kojjärvi-liike toi toimintatapoineen politiikan kentälle jotain aivan uutta: puoluepolitiikasta irtisanoutuvan kansanliikkeen, joka ei kaihtanut asiansa edistämiseksi edes väkivallattomia lain ulkopuolisia keinoja. Valtavan mediahuomion saanut Kojjärvi-liike toi esille perinteisestä puoluepolitiikasta ja sen ydintotuksista irrallisen vaihtoehtoliikkehinnän, joka oli 1970-luvun loppupuolella kasvattanut suosiotaan nuorten keskuudessa.⁵⁹

Liberaalisen Kansanpuolueen näkökulmasta nämä edellä mainitut asiat määrittivät vuotta 1979. Eduskuntavaalien tappio herätti keskustelua poliittisen keskustan tulevaisuudesta ja sai puoluejohdon herättelemään piirejä kohti vuoden 1980 kunnallisvaaleja. Kojjärven tapahtumat taas nostattivat osaltaan keskustelua LKP:n

---

⁵⁶ Kääriäinen 2002, 205.

⁵⁷ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouspöytäkirja 25.5.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9. KA.

⁵⁸ Kääriäinen 2002, 204-205; Lukkariniemi 2010, 13, 25, 67; Isohookana-Asunmaa 2006, 536.

⁵⁹ Aalto 2018, 12, 109.

sisäisistä ristiriidoista puolueen linjasta. Kojjärven tapahtumat nostivat esiin myös linjaerot Keskustapuolueeseen nähden, joka asettui Kojjärven kiistassa tukemaan maanviljelijöiden pyrkimyksiä kuivattaa lintujärvi maanviljelyn helpottamiseksi.

2.1 Aja asiaasi keskiluokka – Äänestä liberaaleja

Vuoden 1979 eduskuntavaaleihin valmistautuminen sujui Liberaalisen Kansanpuolueen osalta epäselvissä tunnelmissa, sillä keskiryhmien valtakunnallisesta vaaliliitosta ei vallinnut yhteisymmärrystä keskiryhmien välillä, vaikka Keskustapuolueen puheenjohtaja oli vedonnut vakavasti puolueensa kenttäväkeen ja puoluevaltuusto piireihin valtakunnallisen vaaliliiton synnyttämiseksi. LKP:lle vaaliliittojen solmiminen oli hankala kysymys, sillä puolue oli kuluvan hallituskauden aikana pyrkinyt tekemään irtiottoja Keskustapuolueesta ja keskiryhmien yhteistyöstä. LKP kuitenkin taipui tavoittelemaan vaaliliittoyhteistyötä keskiryhmien kanssa, sillä he odottivat saavansa siitä etua ainakin Hämeen eteläisessä ja Kymen vaalipiireissä.⁶⁰

Keskustapuolueella oli vaaliliittoyhteistyössä vuoden 1979 vaaleissa liberaalinuorien mukaan sellainen asenne, että se solmii vaaliliittoja vain sitä yksipuolisesti hyödyttävissä vaalipiireissä. 1970-luvulla suomalaista politiikkaa tasapainottavana tekijänä tutuksi tullut keskiryhmien yhteistyö oli tästä syystä ajautunut tilanteeseen, jossa keskiryhmien nuorisojärjestöt Liberaalinen Nuorisoliitto, Nuoren Keskustan Liitto ja Svenska Ungdom vetosivat julkilausumalla emopuolueisiinsa vaaliliittoyhteistyön vauhdittamiseksi. Julkilausuman mukaan tiiviimmällä vaaliliittoyhteistyöllä poliittinen keskusta säilyisi maan suurimpana poliittisena voimana.⁶¹

Vaaliliittoyhteistyöstä vallinnut epätietoisuus teki vaalityön aloittamisen erityisen haastavaksi niissä vaalipiireissä, joissa liittoja ei ollut vielä solmittu. Esimerkiksi Kymissä saavuttamaton vaaliliitto Keskustapuolueen kanssa kiristi tunnelmaa. LKP:n puoluesihteerin Kalevi Viljanen pohti asiaa Raahessa pitämässään puheessa 7.11.1978, että koko keskiryhmien yhteistyö oli uhattuna, jos solmimattomat vaaliliitot eivät

---

⁶⁰ Isohookana-Asunmaa 2006, 527.

⁶¹ Nuorliberaali 7/1978. 2-3. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

syntyisi. Lisäksi Viljasen mukaan keskiryhmät menettäisivät ilman vaaliliittoja yhteensä 5-8 kansanedustajapaikkaa.⁶²

Vaaliliittoja koskevasta epätietoisuudesta johtuen Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen työvaliokunta päätti irtisanoa joulukuussa 1978 sovitun vaaliliiton Pohjois-Karjalassa. Lisäksi puoluehallituksen työvaliokunta antoi Kuopion ja Keski-Suomen piireille ohjeet kutsua kokoukset koolle tutkimaan vaaliliittotilannetta uudelleen, mikäli tavoitteeksi asetetut vaaliliitot eivät syntyisi muissa piireissä. Vuoden 1978 viimeisessä puolueen eduskuntavaaliehdokkaille osoitetussa uutiskirjeessä rohkaistiin käyttämään tulevat vuodenvaihteen pyhät piirikohtaisten vaalisuunnitelmien loppuun viemiseen, jotta vaalityö pääsisi täydellä vauhdilla käyntiin vuoden alusta.⁶³

Samaisessa uutiskirjeessä myös esiteltiin vaaliohjelmaa ja annettiin tarkempia ohjeita piireille vaalityön valmisteluun. Vaaliohjelman keskeiseksi kohderyhmäksi nostettiin keskiluokka, joka nähtiin puolueen politiikan selkeänä kohderyhmänä. *Aja asiaasi keskiluokka* valikoitui vaaliohjelman otsikoksi ja vaaliohjelman teemoiksi nostettiin ne teemat, joita ”Liberaalisen kansanpuolueen eduskuntaryhmä, ministerit ja koko puolue olivat toistuvasti työssään edistäneet.”⁶⁴ Näitä teemoja olivat muun muassa 200 000 uuden työpaikan luominen, nuorison työllistymisen ja koulutuksen edistäminen, terveen elinympäristön luominen, perheiden tukeminen ja puoluevallan kehittäminen vaalilakiuudistuksella todellista kansanvaltaa kohti siten, että eduskunnan kokoonpano vastaisi puolueiden saamia äänimääräsuhteita tarkemmin. Lisäksi neuvoa-antava kansanäänestys tuli tehdä mahdolliseksi tärkeissä asioissa.⁶⁵

LKP:n vuoden 1979 eduskuntavaalien teemat olivat yhteneväisiä Liberaalisen Kansanpuolueen periaatteellisen toimintasuunnitelman 1978-1980 kanssa.

Toimintasuunnitelma koostui 12 eri kohdasta, joiden teemoina olivat muun muassa kansansanvallan kehittäminen, keskiluokan voimien yhteen tuominen, yksilöllisyyden

---

⁶² Kalevi Viljasen puhe Raahessa 7.11.1978. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA.

⁶³ Liberaalisen Kansanpuolueen tiedote puolueen eduskuntavaaliehdokkaille 14.12.1978. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

⁶⁴ Kaaderipuolueelle ominainen marssijärjestys retoriikassa. Eduskuntaryhmä ja ministerit ensisijaisia toimijoita, sitten vasta piirit ja osastot. Mickelsson 2007, 30-34; Liberaalisen Kansanpuolueen tiedote puolueen eduskuntavaaliehdokkaille 14.12.1978. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

⁶⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen tiedote puolueen eduskuntavaaliehdokkaille 14.12.1978. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen periaatteellinen toimintasuunnitelma 1978-1980. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

korostaminen, yrittäjien kunnioittaminen, veroasteen madaltaminen, ensiasunnon saamisen helpottaminen, perhepolitiikan ja erityisesti päivähoiton kehittäminen, ympäristönsuojelu ja koko kansan koulutusasteen nostaminen.⁶⁶

Vaaliohjelman julkistamisen yhteydessä LKP:n puheenjohtaja Jaakko Itälä totesi puolueen olevan vastuullisen ympäristö- ja energiapolitiikan kannalla, että juuri kotimaisia raaka-aineita puusta turpeeseen tulisi käyttää enemmän kuin kallista tuontiöljyä ja vaarallista ydinvoimaa. Erityisen selkeästi vaaliohjelmassa korostettiin sitä, että ympäristöasiat tulisi keskittää yhteen ministeriöön ja olisi perustettava erillinen ympäristöministeriö. Ympäristöasioiden lisäksi nuorisotyöttömyyden hoito oli nyt Itälän mukaan tärkeää ja että olisi vaarallista kasvattaa sellaisia sukupolvia, jotka eivät olisi koulusta valmistuessaan tehneet päivääkään töitä.⁶⁷

Vuoden 1979 alussa puolueväelle tiedotettiin vaaliliittojen syntymisestä. Tammikuun puoleen väliin mennessä myös Kymen vaalipiirissä oli päästy sopimukseen. Purettu vaaliliitto Pohjois-Karjalassa ja solmimatonta vaaliliitto Pohjois-Hämeessä olivat tilannekatsauksen mukaan valmistumassa ennen keskusvaalilautakunnan määräaikaan. Tiedotteen mukaan vaalityö oli vaaliliitoista johtuneista epäselvyyksistä huolimatta useassa piirissä täydessä vauhdissa.⁶⁸ Lopulta LKP oli vuoden 1979 eduskuntavaaleissa vaaliliitossa jonkin muun puolueen kanssa kolmessatoista vaalipiirissä ja vain eteläisen Turun vaalipiirissä LKP ei solminut vaaliliittoja muiden puolueiden kanssa. Yhteensä LKP:llä oli 83 ehdokasta neljässatoista vaalipiirissä.⁶⁹

Vuoden 1979 alussa LKP:n puoluehallituksen kokouksessa pidetyssä poliittisessa katsauksessa puolueen varapuheenjohtaja Olavi Borg totesi viimeisten mielipidemittausten osoittaneen, että sirpalepuolueet ovat menettämässä kannatustaan ja perinteiset puolueet olivat taas vastavuoroisesti vahvistumassa. Tilannekatsauksen

---

⁶⁶ Liberaalisen Kansanpuolueen periaatteellinen toimintasuunnitelma 1978-1980. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

⁶⁷ Liberaali ohjelma. Nuoriliberaali 8/78. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

⁶⁸ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje 1/79. 17.1.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

⁶⁹ Liberaalisen Kansanpuolueen tiedote eduskuntavaaliehdokkaille 1.2.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

LKP:n solmimat vaaliliitot vuoden 1979 eduskuntavaaleissa:

LKP+Kesk: Turun pohjoinen, Mikkeli, Kuopio, Keski-Suomi, Oulu, Lappi, Hämeen eteläinen.

LKP+Kesk.+RKP: Helsinki, Ymi.

LKP+SKL+SMP+PKP: Hämeen pohjoinen.

LKP+Kesk.+SKYP: Pohjois-Karjala.

LKP+SKYP: Uusimaa, Vaasa.

mukaan LKP:n kannatus tulisi vahvistumaan. Tilannekatsauksessa Borg asetti LKP:n tavoitteeksi vallinneissa oloissa pyrkimisen laajapohjaiseen hallitukseen. Vaalien tavoite saavutettaisiin, mikäli vaalityössä korostettaisiin konkreettisia tekijöitä, joilla LKP:n eroaisi edukseen eduskuntavaaleissa Kansallisesta Kokoomuksesta ja Keskustapuolueesta. Vaaliohjelmasta Borgin mukaan näitä eroja löytyisi erityisesti yrittäjien taloudellisen aseman parantamisesta ja perhe- ja asuntopolitiikkaa koskevista linjauksista.⁷⁰

Borgin esittämien näkökohtien lisäksi vuoden 1972 joulukuusta alkaen eduskunnassa vireillä ollut kysymys ympäristöministeriön perustamisesta nousi eronteon välineeksi Keskustapuolueeseen vuoden 1979 eduskuntavaaleissa. Liberaalisen Kansanpuolueen piirissä oli oltu pitkään sitä mieltä, että juuri Keskustapuolue oli ympäristöministeriön perustamista jarruttava tekijä, sillä se ei halunnut menettää valta-asemaansa ympäristökysymyksiin liittyen. Eri ministeriöiden kesken hajallaan ollut ympäristöhallinto hidasti LKP:n mukaan luonnonsuojeluun liittyvien asioiden valmistelua ja käsittelyä. Keskustapuolue oli aiemmin ehdottanut, että ympäristöministeriön sijasta maa- ja metsätalousministeriöön tulisi perustaa luonnonvarainhoito-osasto, joka olisi vastannut luonnonsuojeluasioista. Erityisesti Liberaalisen Nuorisoliiton mukaan tämä Keskustapuolueen malli ympäristöasioiden hallinnon keskittäminen maa- ja metsätalousministeriöön sijoittaisi luonnonsuojelijat luonnon hyväksikäyttäjien käskyvallan alaisuuteen.⁷¹

Liberaalinen Kansanpuolue oli ollut erillisen ympäristöministeriön perustamisen kannalla vuodesta 1972 alkaen. Vuoden 1979 vaaleissa LKP satoi ympäristönsuojelun kehittämiseen moniin keskeisiin vaaliteemoihin. Vastuullinen ympäristöpolitiikka istui näemmä yhtä lailla ulkopoliittiseksi linjaksi, työllisyyden edistämiseksi ja asuinalueiden viihtyvyyden edistämiseksi. Keskustapuolueen silloinen varapuheenjohtaja Paavo Väyrynen oli ehdottanut vaalien alla, että ympäristöasiat olisi viety osaksi valtioneuvoston kansliaa, jonne olisi palkattu pääministerille ympäristöasioihin keskittynyt erillinen avustaja. Tämä nähtiin nuorliberaalien piirissä lähinnä

---

⁷⁰ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokous 27.1.1979. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA.

⁷¹ Nuorliberaali 1/1979. Artikkelii. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

Keskustapuolueen vastuunpakoiluna ja ympäristöhallinnon kehittämisen vastustamisena valtopoliittisin perustein.⁷²

Helmikuun loppupuolella Uudessa Polttopisteessä uutisoitiin, että LKP, Keskustapuolue ja RKP olivat kaavailleet keskiryhmien yhteistä talousohjelmaa tulevaa hallitusyhteistyötä ja vaaliliittoneuvotteluja silmällä pitäen. Kaavailtu keskiryhmien talousohjelma perustuisi vuoden 1978 aikana tehtyjen talousohjelmien pohjalle. Keskeistä uuden talousohjelman suunnittelussa oli se, että keskiryhmät olivat yksimielisiä siitä, että juuri heidän ansiostaan aiempina vuosina tehdyt kipeät talousratkaisut olivat kääntäneet valtakunnan talouden nousun uralle. Keskiryhmien yhteinen talouspoliittinen linja oli uutisen mukaan verotuksen painotuksen siirtäminen työstä kuluttamiseen, jotta työn tekemisen mielekkyys kasvaisi ja että kokonaisveroaste ei nousisi. Yhteisiä teemoja löytyi keskiryhmien kesken myös energiantuotannon kotimaisuusasteen nostamisesta.⁷³

2.2 Eduskuntavaalien tulos herättää keskustelua

Liberaalinen Kansanpuolue sai vuoden 1979 eduskuntavaaleissa yhteensä 106 560 ääntä. Kannatus laski positiivisista ennakko-olettamuksista huolimatta. Prosentuaalisesti kokonaiskannatus laski vuoden 1975 eduskuntavaaleista 0,6 prosenttiyksikköä. Suurin äänikato kävi Helsingissä, jossa LKP sai 7 287 ääntä, eli noin 30 prosenttia vähemmän ääniä kuin edellisissä eduskuntavaaleissa. Paikkaluku eduskunnassa laski yhdeksästä edustajasta neljään. Eduskuntaan valittiin LKP:n listoilta Jaakko Itälä Helsingin vaalipiiristä, Terhi Nieminen-Mäkynen Uudenmaan vaalipiiristä, Anneli Kivitie Turun läänin pohjoisesta vaalipiiristä ja Helvi Hyrynkangas Oulun läänin vaalipiiristä. Vaalitulos ei puoluesihteerin Kalevi Viljasen mukaan jättänyt sijaa selityksille.⁷⁴

Vaalien jälkeisessä puoluehallituksen kokouksen julkilausumassa esitettiin, että 0,6 prosenttiyksikön kannatuksen lasku johtui ensisijaisesti epäoikeudenmukaisesta vaalilaista, sillä puolueen valtakunnallinen kannatus olisi oikeuttanut puoluehallituksen

---

⁷² Liberaalisen Kansanpuolueen tiedote 17.2.1979. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA; Nuorliberaali 2/79. Artikkelin LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; Aalto 2018, 113.

⁷³ Keskiryhmiltä yhteinen talousohjelma. Uusi Polttopiste 22.2.1979. Uutinen. TYK.

⁷⁴ Suomen virallinen tilasto: XXIX A:35. ISSN 0355-2209. Helsinki 1979: Tilastokeskus. <<https://www.doria.fi/handle/10024/116129>> Luettu 25.9.2019; Liberaalisen kansanpuolueen uutiskirje 4.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

käyttämän vaihtoehtoisen laskutavan mukaan kahdeksaan edustajaan. Julkilausumassa esitettiin, että juuri vaalilain muuttaminen oikeudenmukaisemmaksi oli puolueen tulevan toiminnan kannalta kaikkein keskeisin kysymys.⁷⁵

Ensimmäisessä LKP:n puoluehallituksen kokouksessa vaalien jälkeen puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälä pohti, että kokoomuksen menestys vaaleissa johtui virheettömästä oppositiopolitiikasta ja arvioi, ettei SMP:n saavuttama vaalivoitto ollut ennalta arvioitavissa. SMP:n vaalitulokseen saattoi Itälän mukaan kuitenkin vaikuttaa iltapäivälehtien skandaaliuutisointi. Liberaalisen Kansanpuolueen tappion Itälä näki johtuvan raskaasta hallitusvastuusta ja esitti, että hänen mielestään kampanja oli sinänsä onnistunut ja että se oli osunut oikeaan. Itälän mukaan vaalitulokset ei olisi olennaisesti ollut toisenlainen, vaikka vaalikampanjanteemat olisi valittu toisin, vaikka myönsi, että Helsingin vaalipiirissä koettu tappio johtui siitä, että puolueelta puuttui johdonmukainen strategia.⁷⁶

Epäoikeudenmukaisen vaalilain ohella LKP:n osallistuminen keskustan ja vasemmiston hallitukseen esitettiin suurimmaksi syyksi vaalitappiolle myös puolueen jäsenille osoitetussa uutiskirjeessä ja Liberaalisen Nuorisoliiton vanhan pääsihteerin ja vuosina 1978-1979 Jaakko Itälän poliittisena sihteerinä toimineen Jaakko K. Karin mielipidekirjoituksessa Uudessa Polttopisteessä. Jaakko K. Kari pohti myös Pohjois-Hämeessä solmitun Suomen Kristillisen Liiton, Perustuslaillisen Kansanpuolueen ja Suomen Maaseudun Puolueen kanssa solmitun vaaliliiton vaikuttaneen negatiivisesti LKP:n viestin välittämiseen äänestäjäkunnalle.⁷⁷ Osa liberaalinuorista oli vieroksunut myös Keskustapuolueen kanssa solmittuja vaaliliittoja ja silloinen nuorliberaali Lea Krank on myöhemmin antamassaan haastattelussa sanonut, että vuoden 1979 vaaleissa solmitut vaaliliitot ja puoluejohdon harjoittama huono vaalistrategia olivat hänelle ensimmäinen askel kohti ulko-ovea.⁷⁸

---

⁷⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen julkilausuma 24.3.1979. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA

⁷⁶ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokous 24.3.1979. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA; Heikkinen 2018, 47.

⁷⁷ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje 4.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; LKP:n tappio historian ja hallitusvastuun syyt. Uusi Polttopiste 5.4.1979. Mielipide. TYK; Toimitusjohtaja Jaakko Kari. Veronmaksajainliiton edunvalvoja. Helsingin Sanomat 23.6.1993. Uutinen.

<<https://www.hs.fi/ihtiset/art-2000003245941.html>> Luettu 17.12.2019; Ministerin tiedot. Valtioneuvoston verkkosivut. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m2/165>> Luettu 17.12.2019.

⁷⁸ Rasi 2013, 51.

Suurin osa nuorliberaaleista katsoi vaalitappion johtuneen LKP:n linjattomasta sovinnaisuudesta ja siitä johtuvasta liberaalisti ajattelevien allergiareaktiosta puoluetta kohtaan. Liberaalisen Nuorisoliiton puheenjohtaja Antti Marttinen esitti, että LKP:n kehitykselle oli vaarallisinta se, että puolueeseen pettyneet liberaalit katsovat LKP:n pettäneen liberaalin aatteen kaikessa sovinnaisuudessaan veljeilemällä kristillisten ja kokoomuslaisten kanssa. Keskiluokalle suunnattu vaalikärki oli Marttisen mielestä unohtanut puolueen luonnollisen kannattajakunnan, eli liberaalisti ajattelevat äänestäjät. Sovinnaisuus oli myös tehnyt suurelle osalle suomalaisista LKP:n yhdentekeväksi puolueeksi, sillä se ei ole herättänyt pettyneitä liberaaleja lukuun ottamatta kenessäkään edes negatiivisia tunteita. Marttinen kuvasi LKP:n olevan ”vasemmiston kanssa veljeilevä oikeistolainen keskiluokkapuolue ja kaupunkilaisista koostuva Maalaisliiton perillisten ylin ystävä.”⁷⁹

Puoluevaltuuston kokouksessa Helsingin piirin edustaja Kari Hiltunen katsoi keskiluokkateeman olleen vieras nuorille. Hiltunen ei kuitenkaan kokenut eduskuntavaaleihin valittua keskiluokkateemaa sinänsä virheeksi, vaan hän esitti, että nuorisolle tärkeät asiat olivat vain jääneet piiloon.⁸⁰

Marttinen peräänkuulutti Nuorliberaalissa julkaistussa kolumnissaan, että LKP:n tulisi ottaa paikkansa kehityksen kärjessä omaksumalla äärimmäisen ekologinen ja äärimmäisen vapaamielinen ajattelu. Samalla tulisi Marttisen mukaan säilyttää sosiaalinen edistysellisyys, joka merkitsi hänen mukaansa yhtä lailla alueellisen ja globaalin tasa-arvoisuuden edistämistä. Marttisen mukaan LKP:n tulisi vaalitappion jälkeen lähteä oppositioon, jotta puolue voisi sieltä käsin kirkastaa aatettaan ekologisen sosiaaliliberalismin suuntaan ja ponnistaa uudelleen aivan uudelta pohjalta. Radikaalien liberaalien paikka ei olisi nyt hallituksessa, Marttinen totesi.⁸¹

Vaalien jälkeen puolueen sisäisessä keskustelussa keskityttiin enemmän puhumaan tulevista kunnallisvaaleista kuin LKP:n linjasta tai sen muuttamisesta. Välittömästi

---

⁷⁹ LKP etsii suuntaansa. Nuorliberaali 3-4/1979. Kolumni. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

⁸⁰ Liberaalisen kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouksen pöytäkirja 22.4.1979 LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

⁸¹ LKP etsii suuntaansa. Nuorliberaali 3-4/1979. Kolumni. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; Valkonen 2018, 45.

vaalien jälkeen uumoiltiin, että kunnallisvaaleihin mentäisiin vain omilla ehdokaslistoilla.⁸² Puoluevaltuuston kokouksessa 22.4.1979 puheenjohtaja Jaakko Itälä hoputti piirien edustajia tarttumaan kunnallisvaaliteemoihin mitä pikimmiten.⁸³

Lisäksi puoluehallitus otti huhtikuussa kantaa julkilausumalla Itämerellä tapahtuneeseen öljyonnettomuuteen, johon ei osattu reagoida kunnolla koska Suomessa ei ollut yhtenäistä ympäristöhallintoa. Samaisessa julkilausumassa otettiin kantaa myös energiakysymykseen, jossa ydinvoiman lisärakentamista vastustettiin sillä perusteella, ettei uutta ydinvoimalaa tule rakentaa ennen kuin ydinvoimaan liittyvät jäte- ja turvallisuusongelmat oli ratkaistu.⁸⁴

Vaalitulos aiheutti puolueessa myös välittömän taloudellisen uudelleenarvioinnin, sillä vaalien tulos leikkasi rajusti puolueelle myönnettävää puoluetukea. Jo vuoden 1979 budjettiin tehtävistä leikkauksista tiedotettiin piirien toiminnanjohtajia kirjeellä. Kirjeessä kerrottiin, että budjetin supistukset tulevat olemaan kovia ja että kuluvan vuoden menoja tulee leikata noin 60 prosenttia.⁸⁵ Vaalien jälkeisessä puoluehallituksen kokouksessa päätettiin yksimielisesti, että puoluesihteerin Kalevi Viljasen tulee laatia lopullinen selvitys puolueen talouden saneeraamisesta vaalitappion jälkeen.⁸⁶ Viljasen uusi budjetti hyväksyttiin sillä ehdolla, ettei vuoden 1979 alusta puoluetoimistoon palkattuja irtisanottu ennen kuin he ovat löytäneet koulutustaan vastaavaa työtä muualta. Suurin yksittäinen taloustoimi oli kuitenkin päätös siitä, että puoluetalo tullaan myymään eniten tarjoavalle.⁸⁷

Eräs syy LKP:n kärsimälle vaalitappiolle löytyy ajallisesta kontekstista. LKP:n vaalistrategia vuoden 1979 eduskuntavaaleissa näyttäytyy modernin ajattelun mukaisena selkeälle ydinkannattajaryhmälle, keskiluokalle, kohdistettuna kampanjana. Keskiluokalla oletettiin olevan tiettyjä yhteisiä intressejä ja niihin pyrittiin vastaamaan sosiaaliliberalismista nousevalla ideologisella ohjelmalla. Zygmunt Baumanin ja Tuija

---

⁸² Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje 4.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

⁸³ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouksen pöytäkirja 22.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

⁸⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen julkilausuma 7.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

⁸⁵ Kirje Liberaalisen Kansanpuolueen piirien toiminnanjohtajille 9.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

⁸⁶ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokous 24.3.1979. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

⁸⁷ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouspöytäkirja 22.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

Pulkkisen modernin ja notkean modernin jaolle perustuva ajatus siitä, että selkeä ydintotuusajattelu kyseenalaistettiin notkeaan moderniin tultaessa pitää LKP:n vaalistrategiaa tarkastellessaan paikkaansa.⁸⁸

Tätä taustaa vasten tarkasteltuna voidaan väittää, että selkeä luokkapolitiikka oli virhe ajassa, jossa politiikka ja politiikan julkisuus muuttui selkeitä ydinkannattajaryhmiä puhuttelevasta kaikille suunnattuun yleispolitiikkaan. LKP eräällä tavoin satoi kätensä ripustautumalla vaaleissa keskiluokkaan ja sosiaaliliberalismiin perustuvaan edistysuskoon. Keskiluokka oli toki kasvanut Suomessa jo vuosien ajan osana yhteiskunnallista rakennemuutosta, mutta keskiluokalla ei vuoden 1979 vaaleissa ollut yhteistä identiteettiä, johon LKP olisi vaalistrategiallaan vedonnut. Suurten puolueiden, erityisesti kokoomuksen, yleispuoluekehitys ja kokonaisetupuheet sen sijaan vetosivat kirjajaan joukkoon keskiluokkaisia suomalaisia.

2.2.1 Keskiryhmien kokonaiskannatuksen lasku ja keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen

Vuoden 1979 eduskuntavaalien välitön tulos oli se, että keskiryhmien poliittinen voima väheni ja siitä tuli kooltaan SDP:tä pienempi. Puoluesihteri Kalevi Viljanen pohti puoluehallituksen kokouksessa 24.3.1979, että kokoomuksen, SDP:n ja myös SKDL:n liikkuminen kohti keskiryhmien poliittisia teemoja olivat vaalitappion suurin syy. Keskiryhmät saavuttivat vuoden 1979 eduskuntavaaleissa yhteensä neljäkymmentäyhdeksän kansanedustajan paikkaa, kun vuoden 1975 keskiryhmien kansanedustajien määrä oli ollut viisikymmentäseitsemän kansanedustajaa. Keskustapuolueen puoluetoimiston laskelmien mukaan keskiryhmien kannatuksen lasku johtui siitä, ettei RKP ollut kaikissa keskiryhmien solmimissa vaaliliitoissa mukana.⁸⁹

Hallitusvastuu oli luonut painetta niin vasemmalta kuin oikealtakin. Oikeisto-oppositio oli kritisoinut edellistä hallitusta kaikesta tehdystä ja tekemättömästä politiikasta. Keskiryhmiin kohdistunut paine iski pahiten LKP:hen, jolla ei ollut ammattitaitaan (kesk.) tai kieliryhmään (RKP) sidottua suurta yhteistä nimittäjää, intressiryhmää.⁹⁰

---

⁸⁸ Mickelsson 2007, 330.

⁸⁹ Kääriäinen 2002, 204; Isohookana-Asunmaa 2006, 528; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 24.3.1979. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

⁹⁰ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 30.8.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

Keskiluokan monimuotoisuus vaalien jälkeen koettiin siis selkeästi vaalitappion osasyynä, vaikka keskiluokalle osoitettu vaalistrategia oli puolueen puheenjohtajan mukaan osunut oikeaan.

Hallituskysymyksen varjolla mediassa keskustelunaiheeksi keväällä 1979 nousi keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen. Keskustapuolueen puheenjohtaja Johannes Virolainen avasi keskustelun yhteistyön tiivistämisestä, johon LKP:n puheenjohtaja Itälä vastasi 27.3 Savon Sanomille antamassaan haastattelussa. Itälän antaman haastattelun mukaan yhteistyön syventäminen tulisi perustua valtakunnallisiin vaaliliittosopimuksiin, yhteistyön sisällön selkeyttämiseen sekä yhteisen neuvottelevan ja suosituksia antavan yhteistyöelimen perustamiselle.⁹¹ Keskustapuolueessa oltiin varmasti hyvillään, että Itälä otti heti kantaa Johannes Virolaisen julkiseen heittoon yhteistyön syventämisestä. Olihan Virolainen jo vuonna 1968 todennut keskiryhmien välisen yhteistyön tiivistämisen olevan Keskustapuolueeksi muuttuneen Maalaisliiton suurin sisäpoliittinen tavoite.⁹²

RKP:n puheenjohtaja Pär Stenbäck ja LKP:n puoluesihteerit Kalevi Viljanen kummastelivat Itälän ulostuloa, sillä asiaa ei ollut vielä heidän mukaansa riittävästi käsitelty poliittiseen keskustaan kuuluvien puolueiden sisällä. Ainakin LKP:n kohdalla Viljasen kummastelu piti paikkaansa, sillä päättävien elinten kokouksissa asiaa ei arkistoaineiston perusteella ollut ennen Itälän antamaa lausuntoa käsitelty.⁹³

Itälän omapäinen ulostulo oli osoitus siitä, että Liberaalinen Kansanpuolueessa puheenjohtajan rooli oli kaaderipuolueelle ominaisesti korostunut. Itälän Savon Sanomille esittämät mielipiteet asiasta olivat omalta osaltaan osoitus myös siitä, ettei vuonna 1977 LKP:ssa torjuttu katto-organisaation ajatus ollut puolueen johdossa enää niin kaukainen kuin oli aiemmin annettu ymmärtää.

Keskustelu keskiryhmien yhteistyön tiivistämisestä jatkui toukokuussa 1979 kun Liberaalisen Kansanpuolueen konkari ja Helsingin ylipormestari Teuvo Aura esitti

---

⁹¹ Keskiryhmille yhteistyöelin? Savon Sanomat 27.3.1979. Uutinen, KKA.

⁹² Kääriäinen 2002, 115; Kolme uutta lähtökohtaa yhteistyölle keskustassa. Uusi Polttopiste 5.4.1979. Uutinen, TYK.

⁹³ Kolme uutta lähtökohtaa yhteistyölle keskustassa. Uusi Polttopiste 5.4.1979. Uutinen, TYK.

julkisesti kannattavansa keskiryhmiin kuuluvien puolueiden yhteistyön tiivistämistä ja katto-organisaation perustamista. Jopa LKP:n lopettamisesta kiersi huhuja. Huhut johtivat LKP:n puheenjohtajan Jaakko Itälän ja entisen oikeusministerin Paavo Nikulan perustelemaan medialle, ettei LKP:n toimintaa oltu lopettamassa ja että se tulee säilymään itsenäisenä puolueena keskiryhmien yhteistyön mahdollisesta tiivistämisestä huolimatta. LKP:lle tarjottuja uusia yhteistyömuotoja ei tullut täysin torjua, mutta Nikulan mukaan keskiryhmien yhteistyö ei kuitenkaan tarvitsisi organisaatiota tuekseen. Ensin oli turvattava oma kehitys.⁹⁴ Organisatorinen yhteistyö olisi näet Nikulan mukaan sitonut LKP:n liiaksi Keskustapuolueeseen ja RKP:hen ja olisi siten entisestään hämärtänyt puolueen edustamaa vapaamielistä aatetta veljeilemällä vanhollisia aineksia sisällään pitävien puolueiden kanssa.

2.3 Uusia tuulia Kojjärveltä ja oppositioon hallitusohjelman vuoksi

Hallituskysymykseen Liberaalissa Kansanpuolueessa suhtauduttiin kevään 1979 eduskuntavaalitappion jälkeen pääasiassa ohjelmakysymyksenä. Puolueen puheenjohtaja Itälä painotti, että erityisesti veropolitiikkaa koskevat kysymykset ovat LKP:lle kynnyskysymys osallistua hallitukseen. Verotuksen rakenteita tuli Itälän mukaan muuttaa kohti kuluttamisen verotusta. Työnteon ja työllistämisen verotaakkaa tulisi keventää ja siten vaikuttaa erityisesti nuorten työllistymiseen positiivisesti. Muita kynnyskysymyksiä LKP:lle hallitusneuvotteluissa olivat nuorisotyöttömyyden poistaminen ja vaalilain uudistaminen. Vaalilaila oli kiire, sillä jo seuraavat eduskuntavaalit tuli LKP:n puoluevaltuuston mukaan pidettävä oikeudenmukaisemmalla tavalla. Näihin kysymyksiin LKP:n linjan mukaisesti vastaava hallitusohjelma saisi LKP:n puoluehallituksen suhtautumaan hallitukseen menoon myönteisesti.⁹⁵

---

⁹⁴ Tiivistelmä Jaakko Itälän puheenvuorosta. Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 12.5.1979. Liite. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Tiivistelmä Paavo Nikulanpuheenvuorosta. Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 12.5.1979. Liite. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Aura yhteistyöstä: Yhteinen puolue on tulevaisuutta. Uusi Polttopiste 10.5.1979. Uutinen. TYK; Nikula vastasi Auralle: ”Eiköhän turvata ensin oma kehitys”. Uusi Polttopiste 17.5.1979. Uutinen. TYK.

⁹⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouksen julkilausuma. 22.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA; Uusi Polttopiste 26.4.1979. Pääkirjoitus, TYK.

Näiden perinteisten LKP:n teemojen lisäksi Itämerellä tapahtuneen öljyonnettomuuden jälkihoidon puutteet ja Kojjärven tapahtumat olivat LKP:n puoluevaltuuston mukaan osoitus siitä, että yhtenäisen ympäristöhallinnon rakentamisella oli kiire.⁹⁶

Puoluevaltuuston julkilausumassa nostettiin esille myös ympäristöasioiden kokoaminen yhteen ministeriöön välittömästi. Julkilausumassa esitettiin puheenjohtaja Itälän mielipiteen mukaisesti LKP:n kantojen olevan hallitusohjasta riippumatta selvät. Vain hallitusohjelma merkitsi.⁹⁷

Hallituskysymykseen ottivat kantaa myös muut puoluevaltuuston jäsenet. Espoon piiristä kokoukseen osallistunut Erkki Ahde kommentoi, että LKP:n tulisi nyt osallistua vain mahdolliseen keskiryhmien vähemmistöhallitukseen ”asevelvollisuussyistä”. Espoon piiristä Veli-Matti Savolainen peräänkuulutti, että puolueen tulisi tarkastella omia toimintametojaan ja asettua vaaleissa tuomion saaneen poliittisen pelin ulkopuolelle ja siirtyä oppositioon. Poliittisessa tilannekatsauksessa puheenvuoron käytti myös Liberaalisen Nuorisoliiton puheenjohtaja Antti Marttinen, jonka mielestä LKP:n olisi syytä lähteä oppositioon kirkastamaan ääri-liberaalia ja ääri-ekologista linjaa. Varsinais-Suomen piiristä Jorma Liusvaara toivoi hallituskysymyksen käsittelyyn malttia ja asettui näin puheenjohtaja Itälän taakse hallituskysymyksessä.⁹⁸

Pääsiäisenä 1979, kesken hallitusneuvottelujen, Forssan Kojjärvellä ryhmä maanomistajia aloitti arvokkaan lintujärven ojituksen. Maanviljelijöiden haittana oli Kojjärven nousuvesi, joka vaikeutti viljelyä järven rannoilla. Luonnonsuojelijoille ojitus ei käynyt ja melko pian ojituksen aloittamisen jälkeen paikalle ryntäsi luonnonsuojelijoita Tampereelta, Turusta ja Helsingistä patoamaan ojia, jotta alue säilyisi luonnonmukaisena lintujen pesimäpaikkana. Kojjärvelle ensimmäisten joukossa lähti Liberaalisessa Nuorisoliitossa toiminut Ville Komsa. Komsa kommentoi luonnonsuojeluväen asennetta Kojjärvellä näin: ”Jos tästä tulee linnua niin sitten istutaan.” Hän painotti antamassaan haastattelussa, ettei kyseessä ollut maanviljelijöiden halventaminen, vaan kysymys oli siitä minkä arvoisena luonnonsuojelukysymyksiä Suomessa oikein pidettiin. LKP:n puoluevaltuuston kokouksessa Kojjärvestä puhuttiin

---

⁹⁶ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston julkilausuma. 22.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Itälä korostaa ohjelmaa: Verouudistuksen kannattajien on muodostettava enemmistöhallitus. Uusi Polttopiste 26.4.1979. Artikkel. TYK; Valkonen 2018, 45.

varsin vähän. Puheenjohtaja Itälä kumminkin kommentoi asiaa Uudelle Polttopisteelle ”etteivät nuorliberaalit ole valmiita tekemään luonnon kustannuksella sellaisia kompromisseja kuin keskipuolueiden yhteistyön eräät osapuolet ovat.”⁹⁹

Lakia rikkoneet Kojjärven aktiivit joutuivat syytteeseen kuivatusojan patoamisesta ja kaivinkoneeseen itsensä kahlitsemisesta. Syytettyjen joukossa olivat nuorliberaalit Ville Komsu, Petri Haukinen, Antti Marttinen ja Veli-Pekka Kärkkäinen. Yhteensä Kojjärveltä joutui syytteeseen satakunta luonnonsuojelijaa. Myös LKP:n kansanedustajia Terhi Nieminen-Mäkystä ja tuoretta LKP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajaa Anneli Kivitieta uhkasi syyte luonnonsuojelurikoksesta, sillä he vierailivat Kojjärvellä osoittaakseen tukensa luonnonsuojelijoille. Kojjärvi-liikkeen aktiivien mukaan politiikan sotkeminen asiaan vaikeuttaisi alkuperäisten päämäärien saavuttamista, mutta liberaalikansanedustajien Nieminen-Mäkysen ja Kivitiien mukanaolo oli juuri sellaista tukea, jota välttämättä tarvittaisiin luonnon suojelemiseksi. Nuorliberaalit halusivat esittää Kojjärven epäpoliittisena yksittäisten valvutuneiden kansalaisten hätähuutona luonnonsuojelun puolesta.¹⁰⁰

Keskustapuolueen perinteiseen kannattajakuntaan kuuluneet maanviljelijät olivat tyytymättömiä siihen, ettei valtiovalta puuttunut lainvoimaisen ojituksen estämiseen Kojjärvellä. Osa forssalaisista maanviljelijöistä koki Kojjärvi-liikkeen aktiivit uhkana ja uskoivat, että kohta pitkäparrat tulevat tukkimaan kenen hyvänsä pellon ojat. Vaikka Keskustapuolue oli pyrkinyt profiloitumaan ekologiseksi puolueeksi Kojjärveä edeltäneinä vuosina, ei yksikään Keskustapuolueen kansanedustaja edellä mainitusta syytä allekirjoittanut Kojjärvi-liikkeen adressia lintujärven säilyttämisen puolesta. Eduskunnan enemmistö, eli 101 kansanedustajaa kuitenkin allekirjoitti adressin. Adressin lisäksi Kojjärvi-liike julkaisi julkilausuman, jossa järveä koskevien konkreettisten tavoitteiden lisäksi Suomeen tuli perustaa Keskustapuolueen jarruttama ympäristöministeriö. Vaikka keskipuolueet olivat olleet 1970-luvulla näkyvimpiä ympäristöasioiden puolustajia Kojjärvi-liikkeen ja Keskustapuolueen väliset erot

---

⁹⁹ Suojelijat eivät anna periksi: ”Jos tästä tulee linnaa, niin istutaan sitten”. Uusi Polttopiste 26.4.1979. Artikkelit. TYK; Liberaalin Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouspöytäkirja 22.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA.

¹⁰⁰ Kojjärvestä oikeusjuttu. Nuorliberaali 3-4/1979. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; Aalto 2018, 111.

osoittivat sen, että Keskustapuolue oli yleispuoluekehityksestä huolimatta edelleen intressisidonnainen maanviljelijöiden agraaripuolue.¹⁰¹

Liberaalien aktiivien osallistumien Kojjärven puolustamiseen nähtiin nuorliberaalien piirissä johdonmukaisena ekologisen sosiaaliliberalismin toteuttamisena. Petri Haukinen toivoikin Nuorliberaaliin kirjoittamassaan artikkelissa Kojjärven herättävän LKP:n aatteensa ja perinteensä veroiseksi edistykselliseksi taistelijaksi, ekologiseksi sosiaaliliberaaliksi liikkeeksi. Samaisessa artikkelissa Haukinen korosti, että ympäristöministeriön ja ympäristölain kehittäminen oli välttämätöntä. Kojjärvi oli Haukisen mukaan osakseen seurausta juuri pitkään jatkuneesta ekologisten näkökohtien poliittisesta paitsiosta.¹⁰²

Kojjärven käsittely oli suuresta mediahuomiosta huolimatta taka-alalla LKP:n keskeisissä päättävissä elimissä, puoluevaltuustossa ja puoluehallituksessa. Hallitusneuvotteluihin osallistuminen ja toiveet hallitukseen osallistumisesta olivat läsnä vielä toukokuussa, kun yli kaksi kuukautta jatkuneet hallitusneuvottelut olivat loppusuoralla. Hallitusneuvotteluissa LKP:n puoluehallitus korosti edelleen kokonaisvero- ja vaalilakiuudistuksia. Alustavassa Mauno Koiviston enemmistöhallituksen salkkujaossa LKP:lle povattiin yhtä ministerinsalkkua. Uudessa Polttopisteessä esitettiin toive siitä, että LKP:lle tulisi joko opetus- ja kulttuuriministerin salkku tai oikeusministerin salkku. Oikeusministerin paikka oli LKP:n toiveissa erityisesti siksi, että sieltä käsin vaalilain uudistusta olisi voinut edistää.¹⁰³

Puoluevaltuuston kokouksessa 25.5.1979 hyväksyttiin yksimielisesti puoluehallituksen työvaliokunnan esitys siirtyä hallituskaudeksi oppositioon. Oppositioon lähdettiin koska Koiviston hallituksen ohjelma ei vastannut LKP:n tavoitteita. Näytti vahvasti siltä, ettei Koiviston hallitus tulisi tekemään LKP:n vaatimaa verouudistusta.¹⁰⁴ Hallitukseen sen sijaan menivät keskiryhmien yhteistyön toiset osapuolet Keskustapuolue ja RKP.

---

¹⁰¹ Aalto 2018, 108-110. 113.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 17.5.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 17.5.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Uusi Polttopiste 24.5.1979. Pääkirjoitus. TYK.

¹⁰⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouspöytäkirja 25.5.1979. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

Keskiryhmien yhteistyöhön uusi tilanne toisi haasteita, arveltiin Uuden Polttopisteen pääkirjoituksessa 31.5.1979.¹⁰⁵

LKP viesti osastoilleen osoitetussa uutiskirjeessä, että LKP:n tuli nyt oppositioasemassa korostaa yksilönvapauksia. Oppositioasemasta esitetyn kritiikin ensisijainen kohde tulisi olla SDP, jota oli kritisoitava niin suurella äänenpainolla kuin vain mahdollista.

Kokoomukseen ja Keskustapuolueeseen tuli korostaa eroja. Erontekoa

Keskustapuolueeseen jossain määrin korostetusti tulisi oppositiossa hakea erityisesti eläkepolitiikan, alkoholipolitiikan, yksilönvapauksien ja ympäristönsuojelun saralta.

Yksilönvapaudet ja sosiaalisempi yhteiskunnallinen asenne erotti uutiskirjeen sisällön mukaan liberaalit keskustan konservatiiveista ja kokoomuksen oikeistolaisista.¹⁰⁶

Mauno Koiviston johdolla muodostettiin hallitus, jossa olivat mukana SDP, Keskusta, SKDL ja RKP. Koiviston muodostaman hallituksen hallitusohjelma jatkoi edellisen hallituskauden talouden elvytystoimia. Mauno Koiviston hallitus istui lähes kolme vuotta 26.5.1979-19.2.1982. Kolmen vuoden jälkeen pääministerinä samalla hallituspohjalla jatkoi Kalevi Sorsa, sillä Mauno Koivisto valittiin tasavallan presidentiksi.¹⁰⁷

Vuoden 1979 eduskuntavaalien tappiosta johtuen hallitusorientoituneen pienpuolueen eduskuntaryhmä supistui yhdeksästä neljään edustajaan ja sen rooli puolueen toiminnan perusyksikkönä romahti. Puolue oli tilanteessa pakotettu tarkistamaan linjaansa niin itsenäisenä puolueena kuin oppositiosta käsin poliittisen keskustan yhtenäiseen rintamaan kuuluvana puolueena. Vaikka vaalituloksella oli selkeä osoitus poliittisen viestin epäonnistumisesta niin silti LKP:n puoluejohdossa haikailtiin hallitusneuvottelujen ajan hallitukseen. Eduskunnassa LKP:n oli aika totutella oppositioasemaan. Historiallisen alhaisten kannatuslukujen valossa hallitustyöhön orientoituneessa kaaderipuolueessa jouduttiin nyt keskittymään hakemaan kannatusta seuraavana vuonna järjestettävistä kunnallisvaaleista. Katse haluttiin kohdistaa eduskuntaryhmän sijasta piirijärjestöihin.

---

¹⁰⁵ Uusi Polttopiste 31.5.1979. Pääkirjoitus. TYK.

¹⁰⁶ Liberaalin Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 30.8.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

¹⁰⁷ Valtioneuvoston verkkosivut. 61. Koiviston II. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/61>>; Valtioneuvoston verkkosivut. Sorsan III. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/62>> Luettu 3.10.2019.

3. Uutta linjaa etsimässä – Ideologiaa, ympäristö- ja energiapolitiikkaa sekä kunnallisasioita

Eduskuntavaalitappion jälkeisessä uutiskirjeessä puolueen jäsenet kutsuttiin Kouvolassa 9.-10.6.1979 pidettävään ylimääräiseen puoluekokoukseen. Kouvolassa ei ollut tarkoitus käsitellä henkilövaaleja, vaan asialistalla olivat eduskuntavaalien jälkikeskustelu ja tulevasta eduskuntapolitiikasta käytävä keskustelu. Kouvolassa oli tarkoitus kerätä joukot yhteen ja selvittää LKP:n itsenäistä linjaa ja keskiryhmien yhteistyön muotoja uudessa tilanteessa, jossa muut keskiryhmien yhteistyökumppanit olivat hallituksessa ja LKP oppositiossa. Kouvolan ylimääräisessä puoluekokouksessa oli myös tarkoitus herättää puolue toimijat kunnallisvaaliteemojen pariin ja selvittää muun muassa talouspoliittista ohjelmaa, joka oli nuorliberaali Antti Marttisen mielestä vain ”köykäinen paperi”.¹⁰⁸

Uudessa Polttopisteessä arvioitiin, että puoluekokoukseen tuleva väki tahtoi erityisesti selvittää kolme kysymystä: miksi vaalit hävittiin? selviääkö puolue tästä eteenpäin, ja jos selviää, niin kuinka itse kunkin olisi meneteltävä? Artikkelin mukaan puoluekokousta tulisi ehdottomasti käyttää hyväksi kunnallisvaaleihin valmistautumiseen, vaikka kokousohjelmassa pääpaino oli asetettu talousohjelman tarkastelulle.¹⁰⁹

Vielä ennen Kouvolan ylimääräistä puoluekokousta Uuden Polttopisteen pääkirjoituksessa ruodittiin Keskustapuolueen suhdetta Kojjärven tapahtumiin. Pääkirjoituksen mukaan Keskustapuolueen pää-äänenkannattajassa Suomenmaassa oli syytetty liberaaleja Kojjärven tulehtuneesta tilanteesta. Tämä ei pääkirjoituksen mukaan ollut missään nimessä häpeällinen syytös, vaan häpeällistä oli sen sijaan se, että Keskustapuolue pyrki käyttämään Kojjärven suojelijoiden arvokasta työtä valtpoliittisena pelinappulana. Parin viikon kuluttua Uudessa Polttopisteessä moitittiin keskustalaisen maatalousministeri Taisto Tähkämaan vierailua Kojjärvellä siitä, ettei hän saanut esitettyä epätietoiseen tilanteeseen selkeää ratkaisua. Tähkämaa oli kuitenkin

---

¹⁰⁸ Puoluehallitus naulasi: vaalilain uudistus ”ehdoton kanta”. Uusi Polttopiste 17.5.1979. Artikkel. TYK; Uusi Polttopiste 7.6.1979. Pääkirjoitus. TYK; Liberaalisen kansanpuolueen uutiskirje osastoille 4.4.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

¹⁰⁹ Uusi Polttopiste 17.5.1979. Artikkel. TYK

vierailun yhteydessä luvannut maatalousministeriön etsivän sopuratkaisua tilanteeseen.¹¹⁰

LKP:n puoluesihteerin kommentoi 7.6.1979 Uudessa Polttopisteessä julkaistussa haastattelussa koko 70-luvun jatkunutta LKP:n laskevan kannatuksen trendiä. Puoluesihteerin Viljasen mukaan laskevan kannatuksen trendi johtui siitä, että LKP oli omaksunut liiaksi keskipuolueen imagon. Tämä oli johtanut siihen, että LKP oli menettänyt ääniä kokoomukselle ja jopa oikeiston protestiliikkeille. Toinen merkittävä seikka, joka vaikutti kannatuksen laskuun, oli Viljasen mielestä se, ettei LKP ollut osannut viestiä tarpeeksi selkeästi liberaaleista saavutuksista hallituksissa ollessaan. Jatkuva hallitusvastuu oli hänen mukaansa syönyt myös poliittisen keskustan kokonaiskannatusta. Poliittisen keskustan yhteistyöhön puoluesihteerin suhtautui haastattelussa melko värittömästi, vaikka tunnustautui haastattelussa keskiryhmien yhteistyön ehdottomaksi kannattajaksi. Haastattelussa hän arvioi, että LKP:n tulisi oppositiossa irtautua oikeisto-oppositiosta, mutta samalla tarkkailla kriittisesti myös Keskustapuolueen ja RKP:n tekemää hallituspolitiikkaa. Viljanen pohti, että LKP:n sisällä tulisi nyt käydä vakava keskustelu keskiryhmien yhteistyöstä ja tehdä sen mukaan johtopäätökset yhteistyön tulevaisuudesta.¹¹¹

3.1 LKP:n ylimääräinen puoluekokous Kouvolassa 9.-10.6.1979

9.-10.6.1979 pidettyyn Kouvolan ylimääräiseen puoluekokoukseen saapui yli 500 liberaalia. Kokouksen henkeä kuvailtiin Uudessa Polttopisteessä rakentavaksi, rauhalliseksi, asialliseksi ja päättäväiseksi. LKP:n tulevaisuus tuli Uuden Polttopisteen mukaan nyt rakentaa ahkeralle työlle ja kannatusta tulisi hankkia erityisesti nuorison piiristä. Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen parrasvaloissa paistattelivatkin puheenjohtaja Jaakko Itälä ja liberaaliluoret. Liberaaliluoret haastoivat emopuoluettaan erityisesti yleispoliittista kannanottoa käsiteltäessä. Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen 14.6.1979 Uuden Polttopisteen kanteen painettiin otsikko ”Koijärvi innosti - ydinvoima pelotti” kuvaamaan puoluekokouksen tunnelmia.¹¹²

---

¹¹⁰ Uusi Polttopiste 24.5.1979 Pääkirjoitus. TYK; Lunastustoimilla ratkaisu Koijärvelle? Uusi Polttopiste 7.6.1979. Artikkelin. TYK.

¹¹¹ Puoluesihteerin Viljanen: LKP oppositioon koko vaalikaudeksi. 7.6.1979 Uusi Polttopiste. Haastattelu. TYK.

¹¹² 7.6.1979 Uusi Polttopiste. Artikkelin; 14.6.1979 Uusi Polttopiste. Pääkirjoitus. TYK; Liberaalin kansanpuolueen uutiskirje osastoille 25.6.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen yleispoliittisessa kannanotossa linjattiin, että LKP oli ainoa liberaalipuolue Suomessa ja että LKP tulee tulevaisuudessakin pysymään osana poliittista keskustaa. Myös eduskunnan oppositiossa ollessaan. Kouvolan ylimääräisessä puoluekokouksessa oppositiopolitiikan ohjenuoraksi linjattiin ”edistyksellisen haastajan rooli”, jolla haluttiin viestiä itsenäisen liberaalipuolueen merkittävää asemaa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Lisäksi LKP:n tuli oppositiossa tehdä selkeä eronteko yhtäältä vasemmiston keskittämisyrittämisistä ja toisaalta kokoomuksen edustamia oikeiston piiloliberaaleja tunnuksia vastaan. Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen yleispoliittisessa kannanotossa linjattiin myös, että LKP:n tulisi kaupunkien lisäksi pyrkiä vahvistamaan kannatustaan myös maaseudulla. Maaseudun ja kaupunkien kannatuksen kasvattamisen ydin kiteytyi kannanotossa siihen, että LKP:n mukaan päätöksenteon tulisi kunnallispolitiikassa olla lähempänä jokaista ihmistä. Talouspoliittisessa ohjelmassa kaavailtiin verojen korottamiselle loppua ja nuorisotyöttömyyttä pidettiin kovana uhkana. Kunnallispoliittisessa kannanotossa esiteltiin toiveita siitä, että kunnallisia palveluita rahoitettaisiin tulevaisuudessa verojen sijasta entistä enemmän palveluista perittävillä maksuilla.¹¹³

Jaakko Itälä tiivisti kaikki puoluekokouksen keskeiset teemat avauspuheenvuorossaan yhteen kysymykseen: tarjoaako kuntamme tulevaisuuden uudelle nuorisolle? Keskeiseksi kohderyhmäksi yli keskiluokan Itälä nosti puheenvuorossaan uuden nuorison, jolla ei hänen mukaansa ollut työtä, vaikuttamismahdollisuuksia tai tulevaisuutta kotikunnissaan. Itälä rakensi puheenvuorossaan selkeän sillan kunnallisvaalien ja uuden nuorison kysymyksien välille ja patisti puolueväkeä tarttumaan uuden nuorison teemoihin tulevissa kunnallisvaaleissa. LKP:n tuli nyt Itälän puheenvuoron perusteella kasvattaa kannatusta keskittymällä siihen, että jokaisella nuorella olisi edellytykset työhön, perheen perustamiseen ja tasapainoiseen tulevaisuuteen kotikunnissaan. Itälän puoluekokouspuheenvuoron mukaan kaupunkien puolueena pidetyn LKP:n tulisi tulevissa kunnallisvaaleissa tarjota maakunnissa

---

¹¹³ Kunnallispoliittinen kannanotto. Hyväksytty ylimääräisessä puoluekokouksessa Kouvolassa 9.-10.6.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Myös maaseutu mukaan: LKP pyrkii eteenpäin laajalla rintamalla. 7.6.1979 Uusi Polttopiste. Artikkel. TYK.

liberaalia linjaa vastaukseksi nuorten poismuutolle, joka edelleen vaivasi kuntia ympäri Suomen.¹¹⁴

1960-luvun alusta lähtien maaltapaoksi kutsuttu muuttoliike johtui metsä- ja maataloustöiden nopeasta koneistumisesta. Esimerkiksi vuonna 1967 traktorien määrä ylitti hevosten lukumäärän, joka johti jo muutoinkin vähenevään työvoiman tarpeeseen siten, että rehuntuotantoon tarvittavan peltopinta-ala väheni 500 000 hehtaarilla. Määrä vastasi viidennestä koko suomen peltopinta-alasta. Maa- ja metsätalousammateissa toimivien osuus työvoimasta putosi 1960-luvulla 35 prosentista 20 prosenttiin ja 1980-luvulle tultaessa enää 10 prosenttia työtätekevästä väestöstä toimi maa- ja metsätalouden parissa. Maaseutu ei enää tarjonnut työtä uudelle nuorisolle siinä määrin kuin se oli menneinä vuosikymmeninä tarjonnut ja tästä syystä muuttoliike asutuskeskuksiin ja suuriin kaupunkiin kiihdytti kotiseutuja. Kaupunkeihin asettumista haittasi pula asunnoista ja töistä, joten muuttoliike suuntautui myös Ruotsiin erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla.¹¹⁵

1970-luvulla työtä riitti rakennushankkeissa ripeän kaupungistumisen myötä. Nopeasti rakennetuilla asuinalueilla ihmisiä vaivasi juurettomuus ja uuteen elämänmuotoon totuttelemisesta johtuva psyykkinen rasitus, mikä johti sosiaalisten ongelmien kirjoon.

116

Itälä luotsasi Kouvolan ylimääräisessä puoluekokouksessa puoluettaan tarttumaan kunnallisvaaleissa työhön kotiseutujen puolesta, ettei hänen nimeämänsä uusi nuorisojoutuisi kokemaan edellisten vuosikymmenten aikana ilmenneitä ongelmia, vaan että tämä uusi sukupolvi voisi alkaa rakentaa juuriaan niissä kunnissa, joissa he olivat kasvaneet.

Kouvolan ylimääräisessä puoluekokouksessa hyväksytty kunnallispoliittinen kannanotto luotsasi puoluetta kohti kunnallisvaaleja. Valtakunnallisesti ajateltuna kannanoton merkittävin idea oli, että kuntarajat ylittäviä kuntaliittoja hallinnoimaan

---

¹¹⁴ Uusi Polttopiste 14.6.1979. Pääkirjoitus. TYK; LKP:lla on Itälän mielestä Edistyksellisen haastajan rooli. Uusi Polttopiste 14.6.1979. Artikkel. TYK.

¹¹⁵ Soininvaara, Lampinen 1980. 16-19. 28-31.

¹¹⁶ Ibid.

tulisi luoda demokraattisesti valittu maakuntahallinto. Lisäksi kunnallissuunnittelussa tuli kannanoton mukaan kuulla enemmän kuntalaisia ja kaatopaikoista tulisi siirtyä kohti jätteiden lajittelua ja sitä kautta jätteiden hyväksikäyttöä. Kuntien taloudellisten vaikeuksien syyksi osoitettiin laajentuneet kunnalliset palvelut, joiden rahoittamista tuli kannanoton mukaan kehittää palvelumaksujen suuntaan veronkorotusten sijasta.¹¹⁷

Kouvolan puoluekokouksen kunnallispoliittisen kannanoton käsittelyn yhteydessä Raimo Joroinen kommentoi kunnallisvaalien vaaliliittoasioiden olevan kuntakohtaisia päätöksiä. Hän kuitenkin peräänkuulutti, että oma vaaliliitto ja täysi ehdokasmäärä takaisi parhaan tuloksen kunnassa kuin kunnassa yleisporvarillisen vaaliliiton sijaan. Jos vaaliliittoja kumminkin tehtäisiin, tulisi ne te solmia RKP:n, Keskustapuolueen ja jopa kokoomuksen kanssa.¹¹⁸ Joroisen puheenvuorossa näkyy selkeästi ne mielialat, jotka vaalitappion kärsineessä puolueessa vallitsi keskiryhmien yhteistyöstä. Itsenäistä asemaa haluttiin korostaa, mutta silti jatkuvasti tiedostettiin se tosiasia, että pienpuolue oli eräällä tapaa pakotettu solmimaan vaaliliittoja saavuttaakseen kannatusta. Jopa piiloliberalista tunnuksista syytettyjen kokoomuslaisten kanssa.

Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen kunniamerkkien jaon yhteydessä puhui LKP:n entinen puheenjohtaja Pekka Tarjanne. Tarjanne allekirjoitti väitteen työn ja yhteistyön olevan lääke LKP:n kannatuksen nousuun kääntämiseen. Työn ja yhteistyön vaatimus oli kuultu aiemmin yhtä lailla Kalevi Viljasen kuin Jaakko Itälänkin suusta. Tarjanne kuitenkin täsmensi, että vaikka liberaalit ovat ahkeraa väkeä ja he osaavat kyllä hoitaa ulkosuhteitaan on liberaalien heikkous sisäinen yhteistyö. Puoluejohdon ja eduskuntaryhmän tukeminen ja kannustaminen ei Tarjanteen mukaan kuulunut liberaalien vahvuuksiin.¹¹⁹ Puheenvuorossaan Tarjanne kuvasi epäsuorasti LKP:n organisaation heikkoutta ja omalta osaltaan vahvasti hajanaisen kaaderipuolueen leimaa.

Puoluekokousta kritisoi Liberaalisen Nuorisoliiton varapuheenjohtaja Petri Haukinen, joka syytti puoluekokousta saamattomuudesta ja puolueväkeä puutteellisesta

---

¹¹⁷ Kunnallispolitiikan lähtökohta: Päätökset lähemmäs ihmistä. Uusi Polttopiste 14.6.1979. Artikkel. TYK.

¹¹⁸ Lyhennelmä Raimo Joroisen kunnallispoliittisesta alustuksesta Kouvolan puoluekokouksessa. Uusi Polttopiste 21.6.1979. TYK.

¹¹⁹ Tarjanne patisti: Liberaalien heikkous on sisäinen yhteistyö. Uusi Polttopiste 14.6.1979. Uutinen. TYK; Mickelsson 2015, 80-81, 197.

kokousteknisestä osaamisesta Uudessa Polttopisteessä julkaistussa mielipidekirjoituksessaan. Haukisen mielestä puoluekokoukseen tuodut ohjelmat oli valmisteltu huolimattomasti ja yleispoliittista kannanottoa hiottiin kokouksessa niin paljon, että se oli kaikessa soveliasuudessaan mitäänsanomaton. Uuden nuorison esiinmarssi eikä sen enempää edistyksellisen haastajan rooli Haukisen mielestä puoluekokousväkeä kiinnostanut. Illanvietto ja istuminen olivat puoluekokousväelle poliittista keskustelua tärkeämpiä asioita. Haukisen toteaa kumminkin, että ydinvoiman toistaiseksi varaukseton vastustaminen oli puoluekokouksen tärkein anti, mutta peräänkuuluttaa siitä huolimatta, että: ”kokoomustyyppisestä harrastelijamaisesta politiikasta tulisi luopua.”¹²⁰ Haukisen mielipidekirjoituksesta on havaittavissa tyytymättömyyttä ensisijaisesti siihen, ettei puoluekokouksessa annettu riittävän selkeää ja radikaalia kuvaa siitä millaisia tavoitteita LKP:n tulisi politiikkatoimillaan tulevaisuudessa tavoitella.

Kokouksen asiakirjojen perusteella LKP:n kannatuksen lasku ei huolettanut puolueväkeä kovinkaan paljon, sillä lääkkeeksi kannatuksen nostamiseksi tarjottiin laveasti työtä ja yhteistyötä. Kunnallisvaaleja ajatellen työn ja yhteistyön voidaan nähdä tarkoittaneen puolueen sisäisen yhteistyön virkistämistä, sillä tavoitteena oli kohottaa kannatusta omilla listoilla. Ajatukset valtakunnallisesta vaaliliitosta siirrettiin syrjään ja vaaliliitoista puhuttiin välttämättömyytenä niissä vaalipiireissä, joissa kunnallispoliittinen tavoitteenasettelu niitä vaatisi. Yleisesti ottaen Kouvolassa ei pureuduttu syvällisesti puoluetta vaivaaviin kysymyksiin, vaan tyydyttiin vaaliliittopuheita lukuun ottamatta jatkamaan samalla linjalla.

3.2 Ideologiapuhetta ja käytännön politiikkaa

Kouvolan puoluekokouksesta vuodenvaihteeseen LKP:n pää-äänenkannattajan Uuden Polttopisteen sivuilla näkyi oppositiopolitiikka ja kunnallisvaaleihin valmistautuminen. Oppositio politiikan kärkinä olivat liberaaleille ideologisesti ominaiset sananvapauden puolustaminen ja yksilön vapauksien laajentaminen. Lisäksi oppositiossa LKP kiirehti ympäristöministeriön perustamista. Kouvolan puoluekokouksessa käsitellyt teemat ja oppositiopolitiikan kärjet olivat linkittyneitä yhtäältä keskiryhmien yhteisiin talous- ja

---

¹²⁰ Saamattomuutta Kouvolassa. Uusi Polttopiste 28.6.1979. Mielipidekirjoitus. TYK.

ympäristöpoliittisiin linjoihin ja toisaalta samaisten teemojen käytännön poliittisiin jakolinjoihin poliittisen keskustan sisällä.¹²¹ LKP:n pää-äänenkannattajan sivuilla ihmeteltiin esimerkiksi Keskustapuolueen ja RKP:n suhdetta keskiryhmien yhdessä vaalien alla muotoilemaan talousohjelmaan. Talousohjelma näytti LKP:n aktiivien mukaan unohtuneen poliittisen keskustan kumppaneilta hallituspolitiikassa. Epätietoisuutta keskiryhmien yhteistyöhön loi talouspoliittisten linjaerojen lisäksi Keskustapuolueen kärsimän vaalitappion jälkeinen puolueen sisäinen hajaannustila, jossa aatekeskustelu velloi Uuden Polttopisteen mukaan alkiolaisuuden ja vanhoillisen oikeistolaisuuden välillä. Uuden Polttopisteen pääkirjoituksessa 4.10 toivottiin, että Keskustapuolue selviäisi hajaannustilasta ja siten nostaisi keskiryhmien tasapainottavan roolin uskottavuutta.¹²²

4.10.1979 julkaistun polttopisteen pääkirjoituksessa esitetty toive Keskustapuolueen tilanteen selkeentymisestä osoittaa LKP:n sisällä vallinneen mielialan tappiollisten vaalien jälkeen. Maaseudun isoksi kasvanutta veljeä selkeästi tarvittiin, jotta oma olemassaolo koettaisiin turvalliseksi. Keskustapuolueen vanhoillista oikeistosiipeä ei haluttu tässä yhteydessä kokea uhkana, kun pelissä oli LKP:n parlamentaarinen olemassaolo ja vaikutusvalta. Toisaalta kritiikki keskittyi keskiryhmien toteuttamaa hallituspolitiikkaa kohtaan ja kiteytyi osaksi kunnallisvaaleissa kaavailtua erontekoa Keskustapuolueeseen.

Poliittista keskustaa vaivasi LKP:n näkökulmasta se, että oikeisto ja vasemmisto tulivat yhä lähemmäs poliittiselle keskustalle ominaista sovittellevaa linjaa. Kokoomus viritteli Ilkka Suomisen johdolla maltillisen oikeiston linjaa ja SDP hyvästeli sosialismin, jotta se voisi saavuttaa ei-sosialistien tukea tulevaisuudessa hämmöttävässä presidenttipelissä.¹²³

Toisaalta laajemmassa kuvassa kyse oli myös siitä, että modernin ajan ideologiset oikeutukset kyseenalaistettiin laajasti läpi puoluekentän ja äänestävät yksilöt irtautuivat

---

¹²¹ Uusi Polttopiste 4.10.1979. Pääkirjoitus. TYK; LKP:n rinnakkaisesitys: Opintorahan ostoarvo turvattava. Uusi Polttopiste 18.10.1979. Artikkel. TYK; Uusi Polttopiste 25.10.1979. Pääkirjoitus. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 30.8.1979. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

¹²² Uusi Polttopiste. Pääkirjoitus. 4.10.1979. TYK.

¹²³ Uusi Polttopiste 25.10.1979. Pääkirjoitus; Jaakko Itälä: Alkavana vuonna levitämme arkipäivän liberalismia. Polttopiste 3.1.1980. Artikkel. TYK.

luokkaidentiteeteistään. Ideologisien ydintotuuksien ja intressiryhmien ympärille muodostuneet puolueet alkoivat samalla muuttua politiikan vaikutuskanavista politiikan teon paikoiksi. Modernin ajan puoluedemokratiasta alettiin liikkua kohti yleisödemokratiaa, jossa uudenlaisen puolueista irrallisen poliittisen journalismin merkitys politiikan vaikutuskanavana kasvoi.¹²⁴

LKP sen sijaan luotti Polttopisteen voimaan puolueen vaikutuskanavana ja pyrki esittämään puolueen sen lukijoille parhaassa mahdollisessa valossa. Samaan aikaan LKP esitettiin valtamediassa sille langetetussa ”keskustan aisankannattajan” roolissa, josta Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen keskustelun mukaan haluttiin irtautua.

Kouvolan puoluekokouksesta vuodenvaihteeseen kuluneella ajanjaksolla pää-äänenkannattajan sivuilla keskityttiin selvästi enemmän oppositioaseman käytännön politiikkaan, kun taas vuodenvaihteen jälkeen lehdessä yleistyivät ideologisia -ja kunnallisasioita käsittelevät tekstit.¹²⁵

Vuoden 1979 viimeisessä numerossa Jaakko Itälä pyrki valamaan uskoa liberaaliväkeen. Hän totesi vaalitappion kärsineen liberaaliväen olevan lujaa joukkoa, joka kyllä pystyisi kääntämään puolueen kannatuksen nousuun. Itälän mukaan LKP:n viestin lujittaminen ei onnistuisi vain julkilausumien ja kannanottojen kautta, vaan puolueväen tulisi nyt avoimesti keskustella omissa verkostoissaan puolueen ajamista asioista ja liberaalista linjasta. Liberaalien tulisi tämän arkipäiväisen agitaation lisäksi osata keskustella muiden puolueiden aktiivien kanssa heidän ratkaisumalleistaan avoimesti ja pyrkiä vaikuttamaan heidän kantoihinsa ajankohtaisista asioista. Tämän kaltaista rohkeutta puhua ja avoimuutta esittää kantojaan tarvittaisiin tulevana kunnallisvaalivuonna myös puolueen sisällä. Puheenjohtaja Itälä toivoikin, että hän saisi mahdollisimman paljon neuvoja ja mielipiteitä kentältä, jotta puoluejohto olisi ajan tasalla siitä, mitä kentällä tapahtuu.¹²⁶

Kunnallisvaalikampanjointi ja puolueen linjan selkeyttäminen aloitettiin heti vuoden alusta Polttopisteessä kahdella eri juttusarjalla. Toinen juttusarja koostui puheenjohtaja

---

¹²⁴ Mickelsson 2015, 237-238; Vares 2017, 6.

¹²⁵ Uusi Polttopiste 28.6.1979 – 20.12.1979. TYK.

¹²⁶ Jaakko Itälä: Liberalismin puolustus vaatii nyt rohkeutta. Uusi Polttopiste 20.12.1979. Artikkelit. TYK.

Jaakko Itälän ja puoluesihteerin Kalevi Viljasen ideologisista teksteistä, joissa käsiteltiin liberalismia, sen saavutuksia ja aatteen tärkeyttä kansanvaltaisessa Suomessa. Itälän ja Viljasen ideologiapalstalla pyrittiin selvittämään puolueen ydintotuutta, sosiaaliliberalismia, hyvinkin syvällisesti. Itälän ja Viljasen ideologisia tekstejä julkaistiin vuoden aikana yhteensä 25 kappaletta. Näihin juttuihin julkaistiin vastineita mielipidepalstalla ja kolumnipalstalla. Näiden vastineiden kirjottajat olivat pääasiassa nuorliberaaleja, joiden joukossa olivat esimerkiksi Ville Komsin ja Osmo Soininvaaran. Itälän ja Viljasen palsta huipentui 16.10.1980 julkaistuu kunnallisvaalimainokseen, joka ulkoasultaan mukaili ideologiapalstan ulkoasua.¹²⁷

Toisen juttusarjan nimi oli Paikallissanomia, joissa käsiteltiin paikallisia kunnallispoliittisia aiheita aina luonnonsuojelusta virkistysalueisiin ja liberaalien kunnallispoliitikkojen saavutuksiin. Liberaalisen Kansanpuolueen kunnallisjärjestöjä rohkaistiin lähettämään paikallisia asioita käsitteleviä juttuja toimitukseen siten, että kunnallisjärjestöt saivat 500 kappaletta kyseisen jutun sisältäviä lehtiä ilmaiseksi jaettavaksi paikkakunnillaan.¹²⁸

Paikallissanomia julkaistiin yhteensä kahdeksan kappaletta. Kaikki paikallissanomat tulivat vahvoista LKP:n piireistä. Näiden lisäksi erityisen vahvoista Helsingin ja Espoon piireistä juttuja julkaistiin useammassa numerossa. Helsingin paikallispolitiikkaa ruodittiin laajemmin kahdessa eri numerossa 13.3.1980 ja 18.9.1980. Espoon paikallisasioita käsiteltiin laajemmin yhdessä numerossa 6.3.1980. Vuoden 1980 Polttopisteissä aina kunnallisvaaleihin asti nähtiin myös pienempiä, yksittäisiä kunnallispoliittisia asioita käsitteleviä juttuja esimerkiksi Keuruulta ja Parkanosta. Paikallisuutisille, kaupunkinumeroille ja pienille paikallisjutuille oli yhteistä se, että kaikissa niissä käsiteltiin paikallisten liberaalipoliitikkojen saavutuksia ja tulevaisuuden suunnitelmia kunnallispolitiikassa.¹²⁹

Vuodenvaihteen jälkeen Uuden Polttopisteen nimi vaihtui Polttopisteeksi. LKP:n pää-äänenkannattajani nimi muutettiin, koska nimenmuutoksella haluttiin viestiä lehden ja

---

¹²⁷ Polttopiste 3.1.1980 – 16.10.1980. TYK; Polttopiste 16.10.1980. Vaalimainos. TYK.

¹²⁸ Paikallisuutisia Polttopisteeseen. Uusi Polttopiste 6.12.1979. Artikkelin. TYK.

¹²⁹ Polttopiste 3.1.1980 – 16.10.1980. TYK.

sen aatesuuntaa edustavan puolueen vakiintumista.¹³⁰ Näin pää-äänenkannattajan roolia entisestään korostettiin puolueen vaikutuskanavana.

Vahvistettu Polttopiste valjastettiin vaalikampanjoinnin käyttöön niin, että kampanjoinnilla pyrittiin samanaikaisesti vahvistamaan olemassa olevaa LKP:n organisaatiota. Paikallissanomilla pyrittiin aktivoimaan piirejä ja samalla tuomaan piirijärjestöjä lähemmäksi keskeisiä puolue-elimia nostamaan piireille tärkeitä aiheita puolueen sisäiseen keskusteluun. Viljasen ja Itälän ideologiapalstat eräällä tapaa taas laajensivat pää-äänenkannattajan symbolista nimenvaihdosta selittämällä laajemmin ideologiaa, jota puolue ja lehti edustivat.

3.2.1 Väittelyä ydinvoimasta ja muusta pää-äänenkannattajan sivuilla

Merkittävin yksittäinen keskustelunaihe loppuvuodesta 1979 Uudessa Polttopisteessä oli ydinvoima. Useissa Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen ydinvoimalaprojektien johtoryhmissä vaikuttanut LKP:n jäsen Ilppo Kangas aloitti keskustelun laajalla kolumnilla ”*Ydinvoiman Enkeliperkele*”, jossa hän perusteli yhtäältä ydinvoiman olevan edistysuskon luomus ja kehityksen kärki ja toisaalta tunteenomaisen kritiikin ja pelon kohde. Kankaan mukaan ydinvoima oli öljyn kaltainen välttämätön välivaihe ihmiskunnan kehityksessä. Kangas esitti kolumnissaan, että ydinvoiman avulla turvattiin teollisen yhteiskunnan kasvava energiantarve ja ydinvoimaa pystyttiin tuottamaan tiukan kontrollin avulla turvallisesti. Ydinjäteongelmaan oli Kankaan mukaan olemassa varsin toimivat ratkaisut ja että asiantuntijoiden mielestä ydinjäteongelma oli enemmän psykologinen kuin todellinen ongelma.¹³¹

Heti seuraavassa Uuden Polttopisteen numerossa Osmo Soininvaara vastasi Ilppo Kankaan kolumniin ja pyrki osoittamaan, ettei ydinvoima olisi välttämätön välivaihe, vaan kestävä elämäntavan mahdollistava energiantuotantomuoto. Soininvaaran mukaan uraanivarojen energiaksi muuttamisen sijasta tulisi kehittää vaihtoehtoisia energiamuotoja, sillä nämä olisivat öljyn loppuessa pidemmän päälle kannattavampia. Soininvaara sitoi ydinvoimakysymyksen käsitykseen siitä, ettei taloudellisella kasvulla enää luotu kasvavaa hyvinvointia. Jatkuvasta talouskasvusta syntynyt lisääntyvä

---

¹³⁰ Polttopiste. Pääkirjoitus. 3.1.1980. TYK.

¹³¹ Ilppo Kangas: Ydinvoiman enkeliperkele. Uusi Polttopiste 4.10.1979. Kolumni. TYK.

energiantarve johtui Soininvaaran artikkelin mukaan siitä, että yhteiskunta oli joutunut materialistiseen kierteseen, jossa merkityksetön tuhlaus näytteli pääroolia. Soininvaara pyrki artikkelissaan ydinvoimaan keskittymisen sijasta kritisoimaan materialistista elämäntapaa. Lopuksi Soininvaara totesi, että tulevaisuudessa ihmiskunta tulee tarvitsemaan ydinvoiman sijasta enemmän inhimillistä lämpöä.¹³² Kankaan ja Soininvaaran debatissa on selkeästi nähtävillä LKP:n sisäinen ristiriita siitä mikä todella oli sosiaaliliberaalia ja edistyksellistä ja mikä ei ja millaisia toimia mahdollisuuksien tasa-arvoon suuntaava politiikka vaatisi.

Ydinvoimasta ja elämäntavasta käytävä debatti jatkui monen liberaalin voimin vuoden 1979 lopulla Uuden Polttopisteen sivuilla. Muun muassa pitkäaikainen liberaalivaikuttaja Matti Höök vastasi Soininvaaralle, ettei kukkaiselämä päreen valossa ollut tulevaisuutta ja siksi kasvava energiantarve oli perusteltua. Myöhemmin keskustelu ajautui yhä syvenevää vastakkainasettelua. Tätä vastakkainasettelua pyrkivät purkamaan Pekka Tarjanne ja Jaakko K. Kari, jotka kirjoittamissaan artikkeleissa erittelivät fuusioenergian kehittymisen ja ydinvoiman käytön rajoittamisen mahdollisuuksia energiapoliittisten kysymysten selvittämiseksi. Soininvaaran vastaväittäjäksi ryhtynyt Matti Höök ei tunnustautunut viimeiseksi jääneessä vastineissaan 15.11.1979 hillittömän kasvufilosofian kannattajaksi, vaan katsoi talouskasvusta syntyvän lisäarvon olevan välttämätön edellytys liberaalien tavoittelemille uudistuksille, esimerkiksi koulutuksen edistämiseksi Suomessa.¹³³

Osmo Soininvaara tarkensi näkemystään materialistisesta kiertestä hänen ja toisen nuoren liberaalivaikuttajan, Osmo Lampisen kanssa vuonna 1980 julkaistussa kirjassa *Suomi 1980 luvulla – pehmeän kehityksen tie*. Kirjassa Soininvaara esittää, että ekologien piirissä jatkuva taloudellinen kasvu oli synnyttänyt ajatuksia luonnonvarojen ehtymisestä, joka taas oli johtanut ekologit vaatimaan nollakasvua. Ekologien vaatimukset nollakasvusta olivat herättäneet kiivaita vastaväitteitä, sillä se jättäisi elintasokilpailussa Suomen kauas muista teollisuusmaista ja loisi työttömyyttä.

---

¹³² Osmo Soininvaara: Ydinvoima ei ole välttämätön välivaihe. Uusi Polttopiste 11.10.1979. Artikkel. TYK.

¹³³ Jaakko Kari: Ydinvoiman käytölle rajat. Uusi Polttopiste. 25.10.1979. Artikkel. TYK; Höök Soininvaaralle: Ei kukkaiselämää päreen valossa. Uusi Polttopiste 1.11.1979. Mieli. TYK; Pekka Tarjanne: Onko saasteeton ydinvoima mahdollista? Uusi Polttopiste 8.11.1979. Artikkel. TYK; Matti Höök: Teräväpäisten kansakunta tulee pärjäämään. Uusi Polttopiste 15.11.1979. Mieli. TYK.

Soininvaaran mielestä nollakasvun pelko oli turhaa, koska hänen mukaansa bruttokansantuotteella talouden kasvun mittaaminen ei ollut oleellista, sillä hänen mukaansa taloudellisen kasvun piti kehittyä laadullisesti. Markkinoilla myytävien tuotteiden määrää ei tulisi siis kasvattaa, vaan niiden laatua tulisi parantaa. Laadun parantaminen vaatisi enemmän työvoimaa, laadukkaat pitkäikäiset tuotteet eivät kuluttaisi niin paljon ehtyviä luonnonvaroja eikä elämän sisältö näin rakentuisi materiaalisen kulutuksen varaan. Määrällisen kasvun kääntämisessä laadulliseen oli hänen mukaansa kyse lopulta elämäntavoista ja elämänarvoista.¹³⁴

Ydinvoimadebatista on selkeästi havaittavissa LKP:n sisäinen hajaannus. Erilaiset maailmankuvat eivät kohdanneet ydintotuudessa piilevien yhteneväisyyksien merkeissä, vaan yksittäisistä asiakysymyksistä nousseiden vastakkainasettelujen merkeissä. Laadullisempaan suuntaan kehittyvä talousjärjestelmä ei siis tarvitsisi myöskään riskialtista ydinvoimaa, sillä tuotannon määrä tulisi Soininvaaran ideaalin mukaan vähenemään, kun taas esimerkiksi Kankaan ja Höökin ideaaleissa nimenomaan talouden bruttokansantuotteella mitattu kasvu oli sosiaaliliberaalien politiikkatoimien edellytys.

Vuodenvaihteen jälkeen Polttopisteen sivuilla käytiin keskustelua Liberaalisen Kansanpuolueen suunnasta ja laillisuuden ja parlamentaarisen tien merkityksestä yhteiskunnallisten asioiden ajamisen piirissä. Laillisuutta ja parlamentarismia koskeva keskustelu kasvoi muutaman Ville Komsin kirjoittamien kolumnien varaan.¹³⁵ Komiin henkilöitynyt Kojärvi-liike oli epäsuorasti ja suorasti kritiikin kohteena. Keskusteluun ottivat osaa puoluesihteeriksi Kalevi Viljanen, puheenjohtaja Jaakko Itälä ja jo Suomen Kansanpuolueen puheenjohtajana 1961-1964 toiminut LKP:n jäsen Harras Kyttä.

Kalevi Viljanen kirjoitti 14.2.1980 julkaistuun Polttopisteeseen ideologiapalstalle tekstin, jonka otsikko oli ”Liberalismi, anarkismi ja yhden asian liikkeet”.

Kirjoituksessaan Viljanen osoitti, ettei liberalismi tarkoittanut viidakon vapautta, vaan vastuullista vapautta. Anarkistinen liberalismi rikkoi liberalismin periaatteita siinä, että kaikki ovat tasa-arvoisia yksilöitä lain edessä ja että yhteiskuntasopimuksessa kaikki

---

¹³⁴ Soininvaara, Lampinen 1980. 43-44.

¹³⁵ Ville Komi: Järki ja omatunto. Uusi Polttopiste 18.10.1979. Kolumni. TYK; Ville Komi: Pentti Linkolan pelottava huuto. Uusi Polttopiste 20.12.1979. Kolumni. TYK; Ville Komi: Pehmeä kansanliike. Polttopiste 21.2.1979. Kolumni. TYK.

ovat lyöneet kättä tasa-arvoisesti yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Kirjoituksessa Viljanen totesi, että liberaalien tulisi kannattaa yhden asian liikkeitä vain niissä tapauksissa, joissa ne toimivat lain puitteissa. Pelkkä moraalinen oikeutus ei Viljasen mukaan riittänyt, eikä hyvänkään asian puolesta mikään liike voinut ottaa itselleen sellaisia valtuuksia, joilla ei ollut laillista perustaa. Viljasen mukaan kansanvaltaisesta päätöksentekojärjestelmästä ei tulisi mistään hinnasta eikä missään tilanteessa luopua.¹³⁶

Ville Komsin kirjoitti 15.5.1980 kolumnipalstalla vastineen Kalevi Viljasen ”Liberalismi, anarkismi ja yhden asian liikkeet” -ideologiapalstalle. Ville Komsin ei vastineessaan hyväksynyt Viljasen käsitystä siitä, että kansanvalta oli pyhä ja ehdoton asia. Komsin mukaan kansanvalta oli ihanne ja todellisuus oli mitä oli. Komsin ei myöskään hyväksynyt Viljasen määrittelyä siitä, että väkivallattoman vastarinnan aseina taistelevat yhden asian liikkeet olisivat anarkistisia ja kansanvallan vastaisia liikkeitä. Väkivallattoman vastarinnan avulla Komsin mukaan pyrittiin kansanvallan ytimeen: avoimeen kuunteluun ja keskusteluun. Väkivallattoman vastarinnan avulla yhteiskunnalliseen keskusteluun nostettiin Komsin mukaan sellaisia aiheita, jotka eivät perinteisiä parlamentaarisia teitä pitkin olisi saaneet sijaa yhteiskunnallisessa keskustelussa.¹³⁷

Viljasen ja Komsin kädenvääntö aiheesta jatkui vielä muutaman numeron ajan.¹³⁸ Lopulta LKP:n veteraani Harras Kyttä tarttui laillisuus- ja aatekeskusteluun ja moitti Komsin saaneen liikaa näkyvyyttä laittomuuksien puolustajana. Kyttä asettui keskustelussa tukemaan Viljasen ajatusta kansainvallan pyhydestä. Laillisien keinojen tuli Kyttän mukaan riittää välineiksi yhteiskunnallisen keskustelun käymiseen. Kyttä muistutti kolumnissaan, että LKP:ssa oli nyt uskonpuhdistuksen aika, sillä hänen mielestään anarkistisia teemoja ei luonnonsuojelun tärkeyden nimissä tullut missään nimessä liittää puolueen imagoon. Komsin ja Viljanen eivät puhuneet suoraan Kojjärvestä, mutta Kyttä nosti ideologista puhetta synnyttäneen tapahtuman pöydälle.

---

¹³⁶ Kalevi Viljanen: Liberalismi, anarkismi ja yhden asian liikkeet. Polttopiste 14.2.1980. Artikkelin. TYK.

¹³⁷ Ville Komsin: Anarkismia vai mitä? Polttopiste 15.5.1980. Kolumni. TYK.

¹³⁸ Kalevi Viljanen: ”Anarkismissa tarkoitus pyhittää keinot”. Polttopiste 29.5.1980. Kolumni. TYK; Ville Komsin: Väkivallaton vastarinta. Polttopiste 10.7.1980. Kolumni. TYK; Komsin jatkaa: ”Väkivallaton vastarinta on kuin hätäjarru”. Polttopiste 17.7.1980. Kolumni. TYK; Kalevi Viljanen: Laillinen yhteiskunta – heikkojen turva. Polttopiste 24.7.1980. Kolumni. TYK.

Kyttä esitti kolumnissaan puheenjohtaja Itälälle vaatimuksen ottaa kantaa tähän laittomuuden ihannointiin puolueen sisällä.¹³⁹

7.8.1980 Itälä vastasi Kytän vaatimukseen ja selvensi kantojaan liberaaliin demokratiaan ja ympäristöpolitiikkaan. Itälän mukaan Kojjärven tapahtumat olivat ensisijaisesti mielenosoitus ympäristön puolesta. Kojjärvellä tapahtuneita rikkeitä hän ei kiellä, mutta korostaa mielenilmauksen mahdollisuuden olevan tunnuksenomaista liberaaliselle demokratialle. Demokraattisen mielenosoituksen ja laittomuuksien raja kulkee lain piirtämien rajojen mukaan, eikä siitä tulisi käydä keskustelua. Itälä totesi, että laittomuuksilla ympäristöaktivistit saattavat asiansa epämääräiseen valoon ja samalla neuvoo ympäristöaktivisteja toimimaan lain puitteissa tärkeän asian puolesta. Samaan hengenvetoon Itälä korosti, että ympäristöasiat tulisi liberalismiin hengessä kohottaa todella korkealle LKP:n käytännön politiikassa.¹⁴⁰

Vaikka Itälä vastineessaan kommentoi laillisuuskeskustelua oli Itälä pakotettu vastaamaan samalla kipeään kysymykseen puolueen linjasta. Itsenäisen poliittiseen keskustaan kuuluvan puolueen poliittisesta linjasta vallitsi epätietoisuus hävittyjen eduskuntavaalien ja Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen. Itälän Kytälle kirjoittamassa vastineessa hän pyrki sovitteluun sävyyn löytämään yhtä lailla Komsia ja nuoria kuin vanhempaa kenttäväkeä tyydyttävän ratkaisun käytyyn keskusteluun väkivallattomasta vastarinnasta.¹⁴¹

Kuten ydinvoimaa koskeva debatti, myös väkivallatonta vastarintaa käsittelevä keskustelu heijasteli puolueen sisäistä hajanaisuutta nuorten ja vanhojen liberaalien välillä. Vaikka näiden pää-äänenkannattajien sivuilla käytyjen keskustelujen aiheina olivat yksittäiset kysymykset, niistä on luettavissa myös väittelijöiden eriävät suhteet sosiaaliliberaaliin ydintotuuteen. Karkeasti jaettuna vanhat ajattelivat taloudellisen kasvun ja parlamentaarisen päätöksenteon olevan edistyksellisen politiikan edellytyksiä, kun nuoret ajattelivat, että talouskasvuun ja sovinnaisuuteen keskittyminen ohjasivat liberaaleja taantumuksen tielle. Viidakon vapautta tai ei, vaihtoehtoliikkeiden

---

¹³⁹ Harras Kyttä: On uskonpuhdistuksen aika. Polttopiste 31.7.1980. Kolumni. TYK.

¹⁴⁰ Itälä vastaa Kytälle: Luonto ja ympäristö ensisijaisia ihmisen vapaudelle. Polttopiste 7.8.1980. Kolumni. TYK.

¹⁴¹ Ibid.

harjoittama väkivallaton vastarinta edusti liberaalinuorille vapaamielisyyttä ja edistyksellisyyttä.

3.2.2 Oppositiossa edistyksellisenä haastajana

Ydinvoimakysymys ei rajoittunut vain LKP:n sisäiseksi kysymykseksi. Julkinen keskustelu uuden ydinvoimalan rakentamisesta velloi vuoden 1979 lopulla esitettyjen näkemysten poteroissa. LKP:n kansanedustajan Terhi Nieminen-Mäkynen mukaan ei kansalla eikä sen enempää eduskunnalla ollut riittävästi tietoa suunnitellusta suurvoimalasta. Nieminen-Mäkynen vaati eduskunnassa hallitukselta tiedonantoa suunnitteilla olevasta hankkeesta.¹⁴² Viidennen ydinvoimalan rakentamisesta vallinnut epätietoisuus sai LKP:n esittämään välikysymyksen aiheesta eduskuntaryhmän puheenjohtajan Anneli Kivitién johdolla. LKP:n ydinvoimasta esittämä välikysymys ei odotuksista huolimatta kuitenkaan saanut tukea muilta oppositiopuolueilta, joten se jäi käsittelemättä. Kivitie uskoi, että SKL:lle ja kokoomukselle välikysymyksestä pois jäänti oli puoluekurilla ohjattua taktikointia, sillä molemmissa puolueissa oli hänen mukaansa reilusti ydinvoiman lisärakentamista kannattavia kansanedustajia. Kokoomus ilmoitti poisjäännin yhteydessä, että se tulee tekemään välikysymyksen aiheesta omilla ehdoilla. Kivitie oli harmissaan LKP:n esittämän välikysymyksen allekirjoitusten puutteesta ja peräänkuulutti, ettei välikysymyksen allekirjoittaminen tarkoittanut sitä, että puolueen tuli äänestää sen käsittelyn yhteydessä hallitukselle epäluottamusta. LKP:n muotoileman välikysymyksen tarkoituksena oli Kivitién mukaan saada ydinvoimalasta tehtävät päätökset eduskunnan päätettäväksi.¹⁴³

Ulkoisessa tiedotteessa 2.3.1980 Nieminen-Mäkynen kommentoi välikysymysaloitteen kaatumisen tarkoittaneen LKP:n linjan mukaisen kansanvaltaisen päätöksenteon vaatimuksen menemistä kuuroille korville. Vaimeana pidetty keskustelu ydinvoimasta antoi Nieminen-Mäkynen mukaan aikaa kauppa- ja teollisuusministeriölle ja Imatran Voimalle aikaa suunnitella uuden ydinvoimalan hankintaa keskenään.¹⁴⁴

---

¹⁴² Nieminen vaatii. Uusi Polttopiste 4.10.1979 Uutinen. TYK.

¹⁴³ Kivitie välikysymyksestä: Edustajien ja kansan saatava riittävät tiedot. Uusi Polttopiste 29.11.1979. Uutinen. TYK.

¹⁴⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen ulkoinen tiedote 2.3.1980. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA.

Epäonnistuneesta välikysymysaloitteesta huolimatta LKP:n eduskuntaryhmä jatkoi hallituksen haastamista ydinvoimakysymyksistä. Muun muassa Terhi Nieminen-Mäkynen teki eduskuntakyselyn siitä, aikooko hallitus ryhtyä toimiin Kittilään suunnitellun uraanikaivoksen toteuttamiseksi. Hallituksen kauppa- ja teollisuusministeri Ulf Sundqvist (sd.) ja valtiovarainministeri Ahti Pekkala (kesk.) olivat uutisen mukaan lupailleet kittiläläiselle valtuuskunnalle uraanikaivoshankkeen menevän eteenpäin. Nieminen-Mäkynen mukaan uraanikaivoshankkeen edistäminen työllisyyden kohottamisen nimissä oli mieletöntä aikana, jolloin useat asiantuntijat osoittivat uraanikaivosten aiheuttavan ihmiselle haitallista säteilyä alueella. Nieminen-Mäkynen mukaan uraanikaivoshankkeessa oli kyse Suomen ydinvoimaohjelman laajentamisesta.¹⁴⁵

Kuten kokoomus oli todennut LKP:n tekemän ydinvoimaa koskevan välikysymysaloitteen yhteydessä, sen eduskuntaryhmä teki keväällä 1980 energiapolitiikkaa käsittelevän välikysymysaloitteen omilla ehdoillaan. Kaikki LKP:n kansanedustajat allekirjoittivat välikysymyksen. Kokoomuksen eduskuntaryhmästä yksi jätti allekirjoittamatta välikysymyksen. Riittävän kannatuksen saanut välikysymysaloite oli LKP:n eduskuntaryhmän mukaan oikean suuntainen, vaikka aivan liian varovainen. LKP:n eduskuntaryhmä moitti energiapoliittista välikysymystä siitä, ettei siinä mainittu sanallakaan ydinvoimaa. Anneli Kivitién mukaan mitään energiapoliittisia päätöksiä ei voitu tehdä ottamatta kantaa ydinvoimaan. Jaakko Itälä vakuutti, että LKP tulee hallituksen vastauksen yhteydessä kohottamaan keskustelun välikysymystä tasokkaammaksi.¹⁴⁶

Samana päivänä, kun hallitus antoi vastauksensa välikysymykseen, ruodittiin Polttopisteessä LKP:n linjoja energiapoliittisiin kysymyksiin. Itälän mukaan energiapolitiikassa oli kysymys siitä, valitaanko Suomen linjaksi keskitetty sosialistinen vai liberaali vaihtoehto. Keskitetyssä vaihtoehdossa uuden ydinvoimalan rakentaminen nähtiin ratkaisuna kasvavaan energiantarpeeseen. Liberaali vaihtoehto sen sijaan

---

¹⁴⁵ Terhi Nieminen-Mäkynen eduskunnassa pitämän puheenvuoron tiivistelmä. Liberaalisen kansanpuolueen ulkoinen tiedote 16.3.1980. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA; Terhi Nieminen-Mäkynen (lib.) uraanikaivoshankkeesta: ”Hallitus laajentaa ydinvoimaohjelmaa”. Polttopiste 20.3.1980. Uutinen. TYK.

¹⁴⁶ ”Sormet syyhyävät” LKP on valmis energiakesusteluun. Polttopiste 3.4.1980. Uutinen. TYK; Liberaalisen kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja. 12.4.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

painotti energian säästämiseen käytettävien tutkimusmäärärahojen kasvattamista. Itälän mukaan viidettä ydinvoimalaa ei tarvittaisi, jos päätöksenteossa olisi nyt riittävästi rohkeutta. Samaisessa artikkelissa Itälä totesi, että energiahallinnon järjeistäminen oli mahdollista vain perustamalla energia- ja ympäristöministeriö.¹⁴⁷

Energiavälikysymystä seuranneessa hallituksen luottamusäänestyksessä kokoomuksen eduskuntaryhmä asettui hallituksen energiapolitiikan taustalle äänestäen tyhjää. Kokoomuksen äänestyspäätös kummastutti LKP:n piirissä kovasti, sillä LKP:n eduskuntaryhmä äänesti hallitukselle epäluottamusta energiapoliittisen välikysymyksen synnyttämässä luottamusäänestyksessä. Epäluottamuksen äänestäminen oli LKP:n eduskuntaryhmän mukaan johdonmukaista politiikkaa, joka oli jatkunut aina epäonnistuneesta välikysymyksestä lähtien. Kokoomuksen päätös äänestää tyhjää oli LKP:n eduskuntaryhmän mukaan selkeä osoitus siitä, ettei kokoomus ollut puheidensa veroinen puolue.¹⁴⁸

Ydinvoiman sijasta kotimaisten energiamuotojen kehittäminen, energiansäästäminen ja energiantuotannon hajauttaminen yhdistivät keskiryhmien puolueita. Periaatteellisella tasolla keskiryhmien energiapoliittiset kannat olivat lähellä toisiaan, vaikka Keskustapuolue seisoivataltapoliittisista syistä ympäristöhallinnon kehittämisen tiellä. Sen sijaan Keskustapuolue vastusti viidennen ydinvoimalan rakentamista ja ajoi voimakkaasti kotimaisten energialähteiden, kuten turpeen tehokkaampaa hyödyntämistä energiantuotannossa.¹⁴⁹ Poliittisen keskustan yhteistyön ongelmana olivat sen sijaan käytännöllisemmät ympäristökysymykset, jotka liittyivät maanomistajien oikeuksiin. LKP:n varapuheenjohtaja Terhi Nieminen-Mäkynen toivoikin, että muut keskiryhmät toteuttaisivat käytännön politiikassa näitä yhteneväisiä periaatteita, jotta poliittinen keskusta voisi toimia edistyksellisenä keskustarintamana ympäristöasioiden saralla.¹⁵⁰

Kouvolan ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen LKP:n sisällä haettiin ratkaisuja uusille linjoille. Vaikka puoluekokouskeskustelun yhteydessä juuri

---

¹⁴⁷ Välikysymyskeskustelu: Energiapolitiikan ydinkysymykset esillä. Polttopiste 17.4.1980. Artikkelit. TYK.

¹⁴⁸ Nieminen-Mäkynen LKP:n puoluevaltuuston kokouksessa: ”Poliittinen keskusta kriisissä”. Polttopiste 1.5.1980. Uutinen. TYK.

¹⁴⁹ Kääriäinen 2002, 222.

¹⁵⁰ Tiivistelmä Terhi Nieminen-Mäkynen pitämästä puheesta 1.6.1980. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA.

ympäristöpolitiikasta viriteltiin eronteon välinettä LKP:n ja Keskustapuolueen välille, yhteinen linja ympäristöpolitiikasta löytyi ydinvoiman lisärakentamisen vastustamisesta ja kotimaisten energiamuotojen kehittämisestä. Oppositio politiikan kärjeksi ympäristö- ja energiapolitiikasta ei täten ollut. LKP:n pää-äänenkannattajan sivuilla sen sijaan repesi riitä liberaalinuorten ja LKP:n konkareiden välillä yhtäältä siitä, että oliko ydinvoima kehityksen kruunu ja toisaalta siitä, että mitkä keinot olivat sallittuja sinänsä hyväksi todettujen asioiden ajamiseksi. Loppujen lopuksi puolueen sisäisessä ydinvoimadebatissa oli kyse ekologisen sosiaaliliberalismin ja perinteisemmän sosiaaliliberalismin ajatuksien kohtaamisesta.

Kunnallisvaalivuonna 1980 LKP:ssa vallitsi Polttopisteen kirjoittelun mukaan puolueeseen tyytymätön ja jokseenkin riitaisa mieliala. Ideologiapalstat synnyttivät enemmän kiistelyä kuin yhteenkuuluvuutta puolueen sisällä ja Paikallissanomat jäivät näiden kiistojen varjoon. LKP:n puoluejohdolle ja puolueen konkareille muodostui kohtuullisen haastavaksi kysymys liberaalinuorien, erityisesti Ville Komsin ja Osmo Soininvaaran toiminta Kojjärvellä ja muissa leiri-Suomen lainalaisuuksista irrallisissa vaihtoehtoliikkeissä.

4. Rovaniemen julistuksesta kunnallisvaalitappioon

Kesä ja loppuvuosi 1980 oli poliittisen keskustan puolueille monella tapaa vilkasta aikaa. Mauno Koiviston II hallitus kulki kriisistä toiseen, Keskustapuolueen puoluekokouksessa puheenjohtaja vaihdettiin Virolaisesta Väyryseen ja LKP suuntasi uuden vuosikymmenen haasteisiin Rovaniemen puoluekokouksessa viimeistellyllä Rovaniemen julistuksella. RKP sen sijaan jatkoi linjoillaan liberaalina kielipuolueena.

Kesän puoluekokousten lähestyessä puheet poliittisen keskustan poliittisen voiman kasvattamisesta yhteistyötä syventämällä nousivat varsinkin LKP:n ja Keskustapuolueen piirissä. LKP:n pää-äänenkannattajan sivuilla maalailtiin kuvaa keskiryhmien vapaamuotoisesta ryhmittymisestä ja muun muassa puheenjohtaja Jaakko Itälä toisti mielipiteensä siitä, että poliittisen keskustan yhteistyön tiivistäminen oli välttämätöntä ja luonnollista, sillä puolueita yhdisti sosiaaliliberaali aate ja äärilaitoja tasapainottava rooli.¹⁵¹ Itälä laajensi näkemystään vielä pari viikkoa ennen puoluekokousta Polttopisteessä 22.5.1980 toteamalla, että keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen oli hänen mukaansa liberaalien keskeinen tehtävä 1980-luvulla, jotta yhteiskunta selviäisi ajan asettamista uusista haasteista. Itälän mukaan maa tarvitsi vapaamuotoisen keskiryhmien yhteistyön pohjalle perustuvaa voimakasta keskustaa.¹⁵²

Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksessa 12.4. käsiteltiin Rovaniemen julistuksen ensimmäinen luonnos. Luonnoksessa maalattiin kuva ajan poliittisesta tilanteesta sellaiseksi, että vasemmisto tarjosi valtiojohtoista linjaa ja konservatiivit tarjosivat pysyvyyttä. Luonnoksessa esitettiin, että valtiojohtoinen ja valtaa keskittävä vasemmistopolitiikka oli ollut yhteiskunnallisten uudistusten pohjavire jo pitkään. Rovaniemen julistuksen luonnoksessa vaihtoehdoksi vasemmiston keskityslinjalle tarjottiin tavallisen ihmisen toimivapauksien kasvattamista ja pehmeitä arvoja. Vapaus ja pehmeät arvot olivat näet luonnoksen maalaaman kuvan mukaan jääneet teknistaloudellisen kehityksen jalkoihin. LKP:n puoluehallitus päätti lähettää luonnoksen kenttäkierrokselle kommentoitavaksi. Lopullisen ehdotuksen puoluekokoukselle Rovaniemen julistuksesta puoluehallitus teki 10.5. pidetyssä

---

¹⁵¹ Erkki Maasalo: Keskiryhmien yhteiset arvot. Polttopiste 5.6.1980. Kolumni. TYK; Jaakko Itälä: Hankimme kannatusta Rovaniemen julistukselle. 5.6.1980. Uutinen. TYK.

¹⁵² Itälän asema vahva, Borg vetäytyy. Ehdokkaina varapuheenjohtajiksi Nieminen-Mäkynen ja Nikula Polttopiste 22.5.1980. Uutinen. TYK.

kokouksessa. Lopullinen puoluekokouksessa käsiteltäväksi tarkoitettu luonnos oli 15 sivua pitkä, sisälsi yhdeksän tavoitekohtaa eikä puoluejohtaja Itälän puheista huolimatta ollenkaan mainintaa keskiryhmien yhteistyöstä.¹⁵³

Hallituksen opetusministerin ja RKP:n puheenjohtajan Pär Stenbäckin poliittista sihteeriä Thomas Rehulaa haastateltiin Polttopisteeseen 10.7.1980. Haastattelun mukaan Rehula kuului RKP:n liberaalisiin, joka oli hallituspolitiikkaan RKP:n agraarisiin tyytymättömämpi. Rehula totesi kuitenkin hallitusyhteistyön Keskustapuolueen kanssa sujuneen hyvin ja että Liberaalisen Kansanpuolueen oleminen oppositiossa oli ainoa keskiryhmien yhteistyötä vaikeuttava tekijä. Haastattelun mukaan keskiryhmien yhteistyöhön erittäin positiivisesti suhtautuva Rehula ei suostunut kommentoimaan keskiryhmien yhteistyön tueksi kaavailtua neuvottelukuntaa RKP:n edustajana, mutta henkilökohtaisen mielipiteensä mukaan keskiryhmien yhteistyö ei tarvinnut tuekseen mitään organisaatiota. Rehula koki, että yhteistyölle luotavat tarkat säännöt eivät tarvitsisi organisaatiota, vaikka keskiryhmien yhteistyöhön ei hänen mukaansa tuosta vaan voinut ilmoittautua kuulumalla keskustaan: ”Oikeisto on oikeisto, kutsui se itseään millä nimellä tahansa. Samoin SKL on hyvin oikeistolainen. Ei sillä ole sellaisia ideologisia kannanottoja, jotka viittaisivat keskustaan.”¹⁵⁴

Lokakuun 19.-20.10.1980 toimitettiin kunnallisvaalit, joissa LKP:n valtakunnallinen kannatus laski 1,55% prosenttiyksikköä edellisiin kunnallisvaaleihin verrattuna ja valtuutettujen määrä tippui 328:sta 203:een. Kunnallisvaalien lopputuloksena LKP:n pää-äänenkannattajan sivuilla keskityttiin yhä enemmän keskiryhmien yhteistyöhön ja puolueen tulevaisuuteen. Lokakuun tappiollisten kunnallisvaalien tuloksena keskustelussa ei enää ollut kyse siitä, oliko keskiryhmien yhteistyön organisointi puolueelle hyväksi, vaan kyse oli liberaalinuoria myöten nimenomaan yhteistyöorganisaation rakenteesta. Liberaalinuorten piirissä tosin linjattiin kunnallisvaalien jälkeen, ettei nuorisoliitto enää turhaan haaskaisi resurssejaan puolueeseen vaikuttaakseen. LNL:n vuoden 1980 liittokokouksessa oli tarkoitus käsitellä jopa LKP:sta eroamista koskeva aloite, mutta hanke ei edennyt.¹⁵⁵

---

¹⁵³ ”Rovaniemen julistus” vetää linjaa 80-luvulle. Polttopiste 1.5.1980. Uutinen. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 12.4.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

¹⁵⁴ Thomas Rehula: Liberalismin perinteitä on vietävä eteenpäin. Polttopiste 10.7.1980. Haastattelu. TYK.

¹⁵⁵ Valkonen 2018, 45.

4.1 Rovaniemen varsinainen puoluekokous 14.-15.6.1980

Toukokuun lopulla 1980 Polttopisteen sivuilla näkyi vahvasti valmistautuminen Rovaniemen puoluekokoukseen ja siellä tehtäviin henkilövalintoihin. Polttopisteen sivuilla arveltiin, ettei Itälä tulisi saamaan vastaehdokasta. Edes LNL, joka oli perinteisesti asettanut istuvalle puheenjohtajalle vaihtoehdon ei nähtävästi tullut haastamaan Itälää. Sen sijaan LNL:llä oli suosikkiehdokas LKP:n johtoportaan pitkäaikainen vaikuttaneen Olavi Borgin väistyessä toiselle varapuheenjohtajan paikalle. LNL tuki voimakkaasti lainsäädäntöneuvos Paavo Nikulan valitsemista puheenjohtajistoon. Terhi Nieminen-Mäkysen valintaa toiseksi varapuheenjohtajaksi pidettiin varmana kautta linjan. Samaista varapuheenjohtajan paikkaa tavoitteli myös Juhani Sipiläinen, jota väistyvä varapuheenjohtaja Olavi Borg tuki vedoten siihen, että lappeenrantalaisen Sipiläisen valinta olisi edistänyt LKP:n johdon alueellista levinneisyyttä.¹⁵⁶

Varsin värittömien henkilövaalien sijasta Rovaniemen puoluekokoukseen valmistautuessa käsiteltiin hyvinkin paljon poliittisen keskustan tulevaisuutta ja keskiryhmien yhteistyön syventämistä. Poliittisen keskustan kokonaiskannatuksen alennustila huoletti eniten liberaaleja ja keskustalaisia kun RKP luotti asemansa säilymiseen suomenruotsalaisten etujen ajajana. Mielenkiintoisen keskustelun ennen puoluekokousta herätti Keskustapuolueen puheenjohtaja Johannes Virolainen, jonka johdolla jälleen kerran oli valtamediassa virinnyt keskustelu keskiryhmien yhteistyön tiivistämisestä. Helsingin Sanomissa 24.5.1980 julkaistussa artikkelissa uutisoitiin, että Johannes Virolainen tarjosi yhteisen aatepolitiikan taustaksi yhteneväisiä ekologisia tavoitteita ja jaettuja käsityksiä toimihenkilöiden etujen ajamisesta. RKP:n puheenjohtaja Pär Stenbäck suhtautui artikkelissa poliittisen keskustan yhteistyöhön maltillisesti ja peräänkuulutti yhteistyön olevan RKP:lle enemmän käytännöllistä kuin aatteellista. Puoluejohtajat Stenbäck ja Itälä vakuuttivat, etteivät kannatukseltaan pienemmät kansanpuolueet olleet keskiryhmien yhteistyössä alisteisessa asemassa suhteessa Keskustapuolueeseen ja uskoivat yhteistyön jatkumiseen nimenomaan itsenäisten ja omaleimaisten puolueiden kesken.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Polttopiste 22.5.1980. Pääkirjoitus. TYK; Itälän asema vahva, Borg vetäytyy. Polttopiste 22.5.1980. Uutinen. TYK; Rovaniemen julistus: Voimakas-keskustayhteistyö edellytys kansanvallalle. Polttopiste 19.6.1980. Uutinen. TYK; Oikea suunta löydettävä Rovaniemellä. Nuorliberaali 3/80. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

¹⁵⁷ Keskipuolueita ahdistaa. Helsingin Sanomat 24.5.1980. Artikkel. PA.

Kalevi Viljanen otti kantaa Virolaisen ehdotukseen Polttopisteessä 29.5.1980 ja painotti, että asia käsiteltäisiin puoluekokouksessa, missä puoluekentän ääni painoi eniten. Huoli, jonka vuoksi liberaalien ja keskustan piirissä keskusteltiin yhteistyön syventämisestä, oli poliittisen kentän polarisoituminen. Poliittisen keskustan yhteinen intressi, jonka pohjalle yhteistyön syventäminen perustui, oli tähän poliittisen kentän polarisoitumiseen vastaaminen keskustan poliittisen voiman kasvattamisella. Yhteinen tavoite keskipuolueille oli myös tuleva hallitusyhteistyö. Jaakko Itälän mukaan eduskunnan vallitseva hallitus-oppositiotilanne ei ollut vaikuttanut pitkän tähtäimen poliittisen keskustan kehittämiseen.¹⁵⁸

Viljasen kommentti Virolaisen ehdotukseen selittää keskiryhmien yhteistyötä koskevan kirjauksen puuttumista Rovaniemen julistuksen luonnoksesta. Puoluejohdon kovasta kehitysinnosta huolimatta erimielisyyksiä herättänyt asia päätettiin käsitellä avoimesti puoluekokouksessa, jotta valitulle suunnalle saataisiin mahdollisimman suuri kentän tuki.

Miltei kaksi viikkoa ennen puoluekokousta pidetyssä lehdistötilaisuudessa LKP:n puheenjohtaja Jaakko Itälä selvensi medialle, ettei LKP lähde kalastelemaan kannatusta itselleen Rovaniemen julistuksella, vaan hakemaan kannatusta nimenomaan Rovaniemen julistuksessa esitetyille asioille ja poliittiselle linjalle. Parhaiten Rovaniemen julistuksen arvoja edistäisi kuitenkin äänestämällä LKP:tä. Polttopisteessä julkaistussa uutisessa selvitettiin, että Rovaniemen julistuksessa oli kyse rajanvedosta oikeiston ja vasemmiston suuntiin ja että nimenomaan vapaus oli Rovaniemen julistuksen avaintermi. Kansan oli Itälän mukaan annettava yrittää ja tehdä töitä ja tämä tapahtuisi vain vapautta edistämällä ja byrokratiaa keventämällä.¹⁵⁹

Rovaniemen julistuksen lisäksi Itälä ja Viljanen kommentoivat samaisessa lehdistötilaisuudessa Johannes Virolaisen aloitetta keskiryhmien yhteistyön tiivistämisestä. Itälä totesi lehdistötilaisuudessa, että jo olemassa olevaa keskiryhmien yhteistyötä ay-toiminnassa, terveydenhoitoalalla ja koulutusosalalla tuli syventää.

---

¹⁵⁸ Kalevi Viljanen: Virolaisen ehdotus käsitellään puoluekokouksessa. Polttopiste 29.5.1980. Uutinen. TYK.

¹⁵⁹ Jaakko Itälä: Hankimme kannatusta Rovaniemen julistukselle. Polttopiste 5.6.1980. Uutinen. TYK.

Erityisesti toimihenkilöliikkeen sisällä tuli hakea uusia yhteistyömuotoja, sillä Viljasen esittämän näkemyksen mukaan juuri toimihenkilöliike tuli olemaan tulevaisuudessa entistä suurempi äänestäjäryhmä. Itälä painotti lehdistötilaisuudessa sosiaaliliberaalisen aatteen olevan koko poliittisen keskustan aatteellinen runko.¹⁶⁰

Polttopisteessä aktiivinen kolumnisti Erkki Maasalo kirjoitti 5.6.1980 kolumnipalstalla keskiryhmiä yhdistävistä arvoista. Hän arvioi, ettei tiiviimpää keskiryhmien yhteistyötä tullut aatteellisesti kavahtaa, sillä säästäväisyys, yritteliäisyys ja yksilöllinen vapaus yhdistivät poliittiseen keskustaan kuuluvia puolueita. Maasalon mukaan poliittisessa keskustelussa ei ollut puhuttu riittävästi varallisuutta luovista arvoista, jotka keskiryhmät jakavat. Varallisuutta luovien arvojen sijasta varallisuuden jako ja uusjako olivat Maasalon mukaan määrittäneet yhteiskunnallista keskustelua viime vuosikymmeninä. Maasalo uskoi Olavi Borgin aiemmin esittämän näkemyksen mukaisesti, että keskiryhmien vapaamuotoinen ryhmittymä syntyy väistämättä 80-luvulla toimihenkilöliikkeen onnetoman edustuksellisen tilanteen ja poliittisen keskustan laskevan kokonaiskannatuksen myötä. Maasalon mukaan Keskustapuolue ei tulisi nielaisemaan kansanpuolueita, sillä puolueiden yhteistyön tiivistämisen seuraava aste olisi erikseen perustettava itsenäisten puolueiden muodostama kattoorganisaatio.¹⁶¹

Poliittisen keskustan yhteistyön tulevaisuuden ollessa pinnalla puoluekokoukseen valmistautuessa, pinnan alla nuorliberaalit valmistautuivat herättämään keskustelua Rovaniemellä kohdattaessa. Nuorliberaalit aikoivat tuoda Rovaniemelle ”säpinää” ja herättää keskustelua erityisesti ydinvoimasta ja poliittisen keskustelun lamauttamisesta puolueen sisällä. Nuorliberaalit olivat näet tyytymättömiä aatekeskustelun tasoon LKP:n sisällä. Nuorliberaaleissa oli herännyt tyytymättömyyttä myös liittyen LKP:n kunnallisvaaliteemaan: *Ääni liberaaleille – ääni vapaudelle*. Nuorliberaalien mielestä vaaliteema korosti vapautta yliporvarillisesti ja sivuutti sosiaalisen vastuun ja tasa-arvon pyrkimykset tyystin. Nuorliberaalit valmistelivat toistakymmentä pontta puoluekokoukselle käsiteltäväksi ja tahtoivat LKP:n puoluekokouksen muodostavan kannan muun muassa kansalaispalkkaan liittyen. Nuorliberaalit valmistautuivat

---

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Erkki Maasalo: Keskiryhmien yhteiset arvot. Polttopiste 5.6.1980. Kolumni. TYK; Keskipuolueita ahdistaa. Helsingin Sanomat 24.5.1980. Artikkel. PA.

Rovaniemen puoluekokokseen ylimalkaan niin, että älyllisen rehellisyyden nimissä he vaativat puolueelta radikaaleja päätöksiä. Nuorliberaalin artikkelista on luettavissa tunne siitä, että LNL oli radikaalien päätösten puuttuessa valmis jopa luovuttamaan koko LKP:n olemassaolosta taistelemisen.¹⁶²

Liberaalisen Nuorisoliiton varapuheenjohtaja Harri Ruohomäki peräänkuulutti Nuorliberaalissa rohkeutta julistuksen käsittelyyn. Ruohomäen mukaan pahimmassa tapauksessa Rovaniemen julistus olisi teennäisellä vapauspaatoksella painotettu julkilausuma ja onnistuessaan taas ekologisen sosiaaliliberalismin peruskirja. Erityistä huomiota Ruohomäki tahtoi puoluekokouksen kiinnittävän liberaalien vapauskäsitteen määrittelyyn. Polttopisteen pääkirjoituksessa sen sijaan toivottiin, että Rovaniemen puoluekokouksessa tulisi löytää keinot saavuttaa äänestäjien tuomaa poliittista voimaa liberalismia edustavan julistuksen taakse.¹⁶³

Vaikka puoluesihteerä Kalevi Viljanen kertoi Polttopisteessä 29.5.1980, että Johannes Virolaisen esittämään ehdotukseen vastattaisiin Rovaniemen puoluekokouksessa, otti Jaakko Itälä varaslhdön asian käsittelyyn Polttopisteessä 12.6.1980. Itälä ikään kuin piti puoluekokouksen aloituspuheenvuoronsa asiasta Polttopisteen sivuilla. Artikkelissa Itälä linjasi, että LKP oli valmis käymään virallisia neuvotteluja keskiryhmien yhteistyön organisoimisesta. Itälä kuitenkin totesi, että LKP korosti jo näiden neuvottelujen alkuvaiheessa sitä, että yhteistyön pohjaksi luotava organisaatio perustuisi kolmen itsenäisen poliittiseen keskustaan kuuluvan puolueen yhteisten tavoitteiden edistämiseksi. Itälän mukaan keskiryhmien yhteistyö oli ideologisesti niin luonnollista, että siitä käytävä keskustelu tulisi liittyä juuri käytännön yhteistyömuotoihin, eikä siihen tuleeko keskiryhmien välillä ylipäättään olla yhteistyötä. Organisaatiomallista Itälä oli sitä mieltä, että se voisi muodostua siihen osallistuvien puolueiden puheenjohtajistoista ja puoluesihteeireistä koostuvalle valtuuskunnalle.¹⁶⁴

Rovaniemen varsinaiseen puoluekokoukseen osallistui lähes neljäsataa ihmistä. Puolueen puheenjohtajana jatkoi ilman vastaehdokkaista Jaakko Itälä,

---

¹⁶² Polttopiste 5.6.1980. Pääkirjoitus. TYK; Oikea suunta löydettävä Rovaniemellä. Nuorliberaali 3/80. Artikkelä. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

¹⁶³ Polttopiste 12.6.1980. Pääkirjoitus. TYK; LNL Itälän takana. Polttopiste 12.6.1980. Uutinen. TYK.

¹⁶⁴ Itälä keskustayhteistyöstä. Polttopiste 12.6.1980. Uutinen. TYK.

varapuheenjohtajiksi valittiin odotetusti Terhi Nieminen-Mäkynen ja Liberaalisen Nuorisoliiton tukemana Paavo Nikula. Rovaniemen varsinaisen puoluekokouksen tärkeimmäksi keskustelunaiheeksi nousi odotetusti Rovaniemen julistus ja erityisesti se osa julistusta, joka koski keskiryhmien yhteistyötä.¹⁶⁵

Rovaniemen puoluekokouksen avauspuheenvuorossa puheenjohtaja Itälä muistutti puolueväkeä siitä, että nykypäivää koskivat niin vakavat haasteet, ettei niihin pystytty vastaamaan ilman aivan uusia toimintatapoja. Itälä rakensi puheenvuoronsa keskiryhmien tasapainoittavan roolin varaan ja totesi, etteivät terveen poliittisen kehityksen kannattajat voisi hyväksyä yhteiskunnan kahtiajakautumista sosialistien ja konservatiivien leireihin. Tästä syystä liberaalien tavoitteena tuli nyt olla vahvan keskustan rakentaminen. Itälän mukaan keskiryhmien tuli nyt löytää konkreettiset tavoitteet, joiden edistämiseen ne yhteistyöllään tähtäisivät. Julistuksen keskiryhmien yhteistyötä koskevaa kappaletta muokattiin puoluekokouksessa hartaasti. Julistus hyväksyttiin julkaistavaksi puoluekokouksessa käydyn käsittelyn mukaisessa muodossa.¹⁶⁶

Rovaniemen puoluekokouksessa käsiteltiin yhteensä 20 puoluekokousponntta, joista 14 oli nuorliberaalien käsialaa. Nuorliberaalin uutisoinnin mukaan LNL:n esittämät ponsilauseimat eivät herättäneet kovinkaan paljon keskustelua. Muun muassa homoseksuaalien syrjinnän lopettamista koskeva ponsi kuitenkin herätti tunteita. Väistyvä varapuheenjohtaja Olavi Borg esitti tuohtuneena, ettei puolueen tulisi käsitellä tällaisia asioita vaalien alla.¹⁶⁷

Puoluekokouksen tunnelmaa kuvailtiin Polttopisteessä rauhalliseksi. Nuorliberaalissa sen sijaan kuvattiin Rovaniemen puoluekokouksen hengen pinnallisen rauhallisuuden alla olevan varsin paljon tyytymättömyyttä. LKP oli näet nuorliberaalien mukaan umpikujassa, koska politiikassa oli loikittu milloin vastuuntunnon, milloin keskiluokan

---

¹⁶⁵ Rovaniemen julistus: Voimakas keskusta-yhteistyö edellytys kansanvallalle. Polttopiste 19.6.1980. Artikkel. TYK; LNL:n panos jälleen voimakas: Nikula mukaan johtotroikkaan. Nuorliberaali 4/80. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

¹⁶⁶ Rovaniemen julistus: Voimakas keskusta-yhteistyö edellytys kansanvallalle. Polttopiste 19.6.1980. Artikkel. TYK.

¹⁶⁷ Jaakko Itälä Rovaniemen puoluekokouksessa: Uusista haasteista ei selvitä vanhalla politiikalla. Polttopiste 19.6.1980. Artikkel. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 30.8.1980. liite 2a LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; LNL:n panos jälleen voimakas: Nikula mukaan johtotroikkaan Nuorliberaali 4/80. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

ja usein määrittelemättömän vapauden korostamisen teillä. Nuorliberaalissa julkaistun artikkelin perusteella edes oppositioon joutuminen ei ollut kelvannut liberaalin linjan tarkastamisen paikaksi. LNL:n pääsihteeri Petri Haukinen sen sijaan syytti puoluekokouksen keskittyneen liikaa toimihenkilökenttään. Haukisen mielestä liberalismi ei liittynyt sosioekonomiseen asemaan, eikä puolueen kuulunut ajaa yhdenkään erityisryhmän asiaa.¹⁶⁸

Useaan otteeseen tärkeäksi todettu Rovaniemen julistus syntyi puoluekokouksen tuloksena. Julistus kun sai lähes kokonaan uuden muodon puoluekokouksessa. Rovaniemen julistuksessa todetaan, että Suomi oli vihdoinkin siirtynyt jälkiteolliseen yhteiskuntaan, jossa luokkasidonnaiset yhteiskuntakäsitykset olivat murtumassa. Uuden ajan haasteisiin tarvittiin aivan uudenlaisia ratkaisuja, joita liberaalit Rovaniemen julistuksessa tarjosivat. Rovaniemen puoluekokouksessa julistuksen luonnokseen lisättiin kokonaan uudet kappaleet kansan vallasta ja keskiryhmien yhteistyötä. Keskiryhmien yhteistyötä koskevaan kappaleeseen ei kirjoitettu mitään yhteistyön organisatorisesta kehittämisestä, vaan osiossa painotettiin yhteisten tavoitteiden edistämisen onnistuvan parhaiten itsenäisten puolueiden harjoittamalla yhteistyöllä. Vaikka keskiryhmien yhteistyön organisoimista ei julistuksessa erikseen mainittu, ei sitä Rovaniemen julistuksessa myöskään suorasanaisesti kielletty. Rovaniemen julistukseen oltiin pääosin tyytyväisiä kautta linjan, vaikka LNL:n Rolf Bamberg kritisoi julistusta sen sisältämästä vapaushuumasta, joka sivuutti vapautteen liittyvät tasa-arvo- ja sosiaaliriksymykset tyystin. Lopulta Rovaniemen julistus oli 17 sivua pitkä ja se sisälsi julistuksen lisäksi kymmenen käytännöllispoliittista tavoitetta aina paikallisradiotoiminnan vapauttamisesta ympäristöministeriön perustamiseen ja yhteisvastuulliseen sosiaalipolitiikkaan. Julistuksessa ei otettu kantaa kansalaispalkkakysymykseen eikä liberaalien vapauskäsitystä määritelty kovinkaan selkeästi.¹⁶⁹

---

¹⁶⁸ LNL:n panos jälleen voimakas: Nikula mukaan johtotroikkaan. Nuorliberaali 4/80. Artikkel. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; Jaakko Itälä LKP:n puoluekokouksessa: Uusista haasteista ei selvitä vanhalla politiikalla. Polttopiste 19.6.1980. Artikkel. TYK.

¹⁶⁹ Nuorliberaali 4/80. Artikkel. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.; Polttopiste 19.6.1980. Artikkel. TYK; Rovaniemen julistus 1980; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 12.4.1980. liite 3. Rovaniemen julistuksen luonnos. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

4.1.1 Keskusta-aatteen etsikko-aika

Keskustapuolue piti oman puoluekokouksensa Turussa 13.-14.6.1980.

Keskustapuolueen puoluekokouksessa tehtiin merkittäviä henkilövaihdoksia, jotka takasivat Keskustapuolueelle tulevalle strategian perustan. Johannes Virolainen hävisi niukasti Paavo Väyrykselle puheenjohtajakisassa äänin 1737-1611, väistyvän puoluesihteerin Mikko Immosen tilalle valittiin Seppo Kääriäinen ja varapuheenjohtajaksi Ahti Pekkanen ja Marjatta Väänänen rinnalle valittiin Taisto Tähkämaa. Keskustapuolueen puoluejohto nuorentui selvästi ja Virolaisen aloittama yleispuoluekehitys sai aivan uutta suuntaa Väyryksen korostaessa puolueen toteuttavan jatkossa aitoa alkioalaista politiikkaa, jolle Väyrynen povasi vahvaa kannatusta myös väestökeskuksissa. Keskustapuolue aloitti vuoden 1980 puoluekokouksen mandaatilla harjoittamaan korkean profiilin politiikkaa, jonka tarkoituksena oli sosiaalidemokraattien ja erityisesti Mauno Koiviston harjoittaman hallitusta koossa pitävän matalan profiilin politiikan täysimittainen haastaminen.¹⁷⁰

Keskustan puoluekokouksessa käsiteltiin vahvasti keskusta-aatteen ja koko poliittisen keskustan tulevaisuutta. Avauspuheenvuorossa puheenjohtaja Johannes Virolainen toivoi selkeitä ratkaisuja yhtäältä puolueen sisäisten voimien kokoamiseksi ja toisaalta koko poliittisen keskustan voimien kokoamiseksi. Vahva poliittinen keskusta vastaisi Virolaisen mukaan yhteistyöllä erityisesti oikeiston valtauskon vahvistamiseen. Virolaisen mukaan poliittisen keskustan yhteistyön tiivistämisessä oli kyse kaikkien keskustalaisesti ajattelevien voimien yhdistämisestä ja että jopa SKL olisi hänen mukaansa mahdollista ottaa mukaan yhteistyöhön. Virolainen esitti avauspuheenvuorossaan, että poliittisen keskustan yhteistyön tulisi lähteä siitä, että siihen osallistuvat puolueet löytäisivät yhteisen ideologisen pohjan, jonka päälle yhteistyö rakentuisi. Puoluekokouksessa ei puhuttu sanallakaan sosiaaliliberalismista, vaan keskeinen yhdistävä tekijä oli nimenomaan keskusta-aate.¹⁷¹

Turun puoluekokouksessa väistyneen puoluesihteerin Mikko Immosen tilannearvion mukaan edellisissä eduskuntavaaleissa keskiryhmien valtakunnallinen vaaliliitto olisi

---

¹⁷⁰ Kääriäinen 2002, 205-208. 220; Blåfield, Vuoristo 1982. 43-44.

¹⁷¹ Keskustapuolue uudelle vuosikymmenelle: keskusta-aatteella etsikko-aika. Polttopiste 19.6.1980. Utinen. TYK.

säilyttänyt keskiryhmät maan suurimpana poliittisena voimana. Immosen mukaan keskiryhmien yhteistyö oli laajentunut jo pitkän aikaa ja hänen mukaansa kuvasta puuttui enää vain järjestöllinen yhteistyöelin, jossa ideologisista ja käytännön poliittisista teemoista voitaisiin sopia. Immosen mukaan järjestöllinen yhteistyöelin ei vaikuttaisi puolueiden itsenäiseen päätöksentekoon, vaan kyse olisi nimenomaan itsenäisten puolueiden yhteneväisiä teemoja kokoavasta järjestetystä yhteistyöstä. Immonen toivoi puoluekokouksessa, että tulevaisuudessa keskiryhmien yhteistyön tiivistämiseen voitaisiin suhtautua LKP:ssa ja RKP:ssa varauksettomammin.¹⁷²

Keskustapuolueelle keskiryhmien yhteistyön tiivistämisen oli valtopoliittisesti tärkeää, sillä vuosikymmenen vaihteessa puoluejohto oli päässyt jyvälle SDP:n ja kokoomuksen yhteistyökaavailuista, joiden toteutuessa keskiryhmät olisivat joutuneet jakamaan hallituspolitiikassa käyttämänsä porvarillisen mandaatin kokoomuspuolueen kanssa. Tähän oli johtanut Holkerin johtamien hallitusneuvottelujen kariutuminen, joiden pyrkimyksenä oli ollut muodostaa maahan kokoomuksen ja Keskustapuolueen johtama porvarihallitus. Kokoomus suuntasi tulevaisuutensa sinipunana tavoittelun tielle Keskustapuolueen taistellessa kaikin voimin sitä vastaan.¹⁷³

Johannes Virolaisen ja Mikko Immosen kehittämä keskiryhmien yhteistyön syventäminen säilyi osana Väyrysen ja Kääriäisen työkalupakkia taistelussa SDP-kokoomus-akselin vahvistumista vastaan. Keskusta-aatteen valta-asemaa oli tarkoitus edistää oman puolueen lisäksi yhä tiiviimmässä yhteistyössä kansanpuolueiden kanssa.

4.2 Vuoden 1980 kunnallisvaalit ja puoluebyrokratian puristus

LKP:n puoluehallitus hyväksyi 19.1.1980 pidetyssä kokouksessa 17.11.1979 puoluevaltuuston kokouksessa käsitellyn kunnallisvaalitoimikunnan tekemän kunnallisvaaliohjelman. LKP:n vuoden 1980 kunnallisvaaliohjelma perustui asukkaiden omatoimisuuden tukemiselle ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi myös vaalien välillä. Kunnallisvaaliohjelman teemoiksi nostettiin perheen omatoimisuuden ja ympäristön ja energian säästämisen puolesta toimiminen ja kunnallisten verojen ja virkojen väärinkäyttöä vastaan toimiminen.

---

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Vares 2017, 307; Isohookana-Asunmaa 2006, 593-594.

Yksityiskohtaisemmin ohjelma sisälsi kaksitoista kohtaa, joilla asetetut tavoitteet saavutettaisiin. Kahdestatoista kohdasta kolme oli suoraan osoitettu uudelle nuorisolle (1. Omaan asuntoon kunnan tuella, 2. Lasten päivähoito perheen perusoikeus, 6. Omaehtoista tilaa nuorisolle) ja kolme käsitteli elinympäristöä ja ympäristöpolitiikkaa (8. Huomiota elinympäristöön, 9. Säästäminen energiapolitiikan kulmakiveksi, 10. Joustavaan liikennepolitiikkaan). Viisi kohtaa käsitteli liberaaleille ominaisia kysymyksiä kansainvallan kehittämisestä, veron korotusten vastustamisesta ja tasa-arvosta (4. Perhelääkärijärjestelmää kehitettävä, 5. Kouluihin läheisyyttä ja yhteisvastuuta, 7. Joustavan lähidemokratian hyväksikäyttöön, 11. Jo riittää veronkorotukset, 12. Pätevyys ensisijaiseksi valintaperusteeksi). Yksi kohta kunnallisvaaliohjelmassa käsitteli vanhustenhoitoa, jossa haluttiin kehittää vanhuksille laitoshoidon sijasta omatoimista asumista (3. Vanhuksillekin vapaus valita). LKP:n vuoden 1980 kunnallisvaaliohjelma kantoi nimeä: Ääni liberaaleille, ääni vapaudelle.¹⁷⁴

Vuoden 1980 kunnallisvaalien kampanjointi näkyi Polttopisteessä vuoden alusta lokakuun kunnallisvaalitappioon asti Viljasen ja Itälän ideologiapalstalla ja lehdessä julkaistussa Paikallisuutisia -osiossa. Molemmat kunnallispolitiikan linjavetoa kirkastavat juttusarjat olivat suoraa seurausta vuoden 1979 Kouvolan ylimääräisessä puoluekokouksessa tehdyistä päätöksistä. Näiden lisäksi vaali-ilmoittelu ja varsinainen mainoskampanjointi alkoi näkyä Polttopisteessä vasta 11.9.1980 julkaistussa lehdessä. Vaalimainoksissa vedottiin paikallispoliittisiin kysymyksiin Rovaniemen julistuksessa eriteltyjen käytännön poliittisten tavoitteiden mukaisesti.¹⁷⁵

16.10.1980 julkaistun Polttopisteen kannessa komeili otsikko: ”Nyt ratkaistaan, onko edessä poliittinen kriisi”. Poliittinen kriisi olisi artikkelin mukaan edessä, mikäli keskiryhmät eivät kasvattaisi kannatustaan tulevissa kunnallisvaaleissa ja SDP-kokoomus-akseli vahvistuisi entisestään. Artikkelissa ruodittiin vaaliasetelmia, jotka povasivat kokoomukselle kannatuksen nousua ja sen avulla maalattiin kuvaa kahtiajakautuneesta kunnallispolitiikasta, jossa keskiryhmien kannatuksen lasku johtaisi

---

¹⁷⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouksen pöytäkirja 17.11.1979. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 19.1.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirjan liite 3. 19.1.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 16.2.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

¹⁷⁵ Polttopiste 11.9.1980-16.10.1980. TYK.

väistämättä SDP:n ja kokoomuksen välisiin lehmänkauppoihin ja loputtomaan kaupantekoon. Samaisessa numerossa julkaistiin ideologiapalstan päättänyt vaalimainos otsikolla: ”Annatko tukesi niille, jotka rohkeasti panevat parannukset alulle vaiko niille, jotka horjuen laahautuvat perässä?” Vaalimainos oli Itälän henkilökohtainen kunnallisvaalimainos, jossa hän esitti liberaalien olevan rohkeita ja edistyksellisiä ilman kangistuneita poliittisia patenttiratkaisuja. Lehden takakannessa komeili Itälän kuvalla ja allekirjoituksella varustettu valtakunnallinen vaalimainos, jossa hän esitti LKP:n olevan ”välttämätön henkireikä puoluebyrokraattien puristuksessa”. LKP tarjosi vaalimainoksessa oikeiston ja vasemmiston taantumuksellisuuden ohi ennakkoluulottomia ratkaisuja lapsiperheiden ongelmiin, verotuksen ja työn suhteeseen, yrittäjän puolustamiseen, asuntokysymyksiin ja ympäristöpulmiin.¹⁷⁶

LKP:n kansanedustaja Helvi Hyrynkangas totesi lissä pitämässään puheessa 17.10.1980, että maan oli vallannut vaalimasennus, joka johtui valtamedian jatkuvasta kritiikistä vallanpitäjiä kohtaan ilman ratkaisuehdotusten esittelyä. Vaalimasennus johti Hyrynkankaan mukaan lopulta siihen, että puolueet irtautuisivat lopullisesti kansasta. Puheessaan Hyrynkangas kehotti kaikkia äänestämään, sillä äänestämisen oli kansanvallan perusta ja että äänestämättä jättäminen on ensisijaisesti tyytyväisyyden osoitus vallitsevalle polarisoituvalla kehitykselle.¹⁷⁷

Vuoden 1980 kunnallisvaalit toimitettiin 19.-20.10.1980 kaikkiaan 445:ssa kunnassa. LKP solmi vaaliliittoa Keskustapuolueen kanssa yhteensä neljässäkymmenessä yhdessä kunnassa. Näistä neljästätoista vaaliliitosta oli mukana Suomen Kristillinen liitto ja kuudessa RKP. Tuusulassa vaaliliiton solmivat Keskustapuolue, LKP, RKP ja SKL. Suurimmassa osassa kuntia LKP esiintyi omana vaaliliittonaan puoluehallituksen esittämän suosituksen mukaisesti.¹⁷⁸

Liberaalinen Kansanpuolue kärsi vuoden 1980 vaaleissa karvaan vaalitappion. LKP:n valtakunnallinen kannatus suhteessa edellisiin, vuoden 1976 kunnallisvaaleihin, tippui

---

¹⁷⁶ Kunnallisvaalien jälkeen poliittinen umpikuja. Polttopiste 16.10.1980. Artikkel. TYK; Jaakko Itälän paikallinen kunnallisvaalimainos. Polttopiste 16.10.1980. Mainos. TYK; LKP:n kunnallisvaalimainos. Mainos. Polttopiste 16.10.1980. TYK.

¹⁷⁷ Helvi Hyrynkankaan puheen tiivistelmä 17.10.1980. LKP:n arkisto, kotelo 10, KA.

¹⁷⁸ Keskustapuolueen vuosikirja 1980. 52-53. TYK; Liberaalin Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 25.9.1979. liite. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

1,6 prosenttiyksikköä. Valtakunnallisesti LKP menetti 39 000 ääntä ja saavutti 3,2 prosenttiyksikön kannatuksen 88 086:lla äänellä. Tappio selittyi liberaalien mukaan sillä, että jälkiteollisessa yhteiskunnassa yksilöiden luotto itseensä oli kadonnut ja sitä kautta äänet kohdistuivat puolueisiin, jotka vaikuttivat olevan vakaita suuren kokonsa takia. Jaakko Itälä ja Olavi Borg esittivät, ettei LKP saanut omia teemojaan esille harmaissa vaaleissa, joissa poliittisten voimien keskittymisen trendi näkyi heidän mukaansa selvästi. Pitkäaikainen LKP:n aktiivi Olavi Borg arvioikin, että liberalismiin säilyttämiseksi tulisi ryhtyä vapaamielisen keskustan kokoamiseen pikaisesti. Liberaalien heikosta vaalimenestyksestä huolimatta vaalien tuloksena keskiryhmät olivat jälleen maan suurin poliittinen voima. Edellisiin kunnallisvaaleihin verrattuna Keskustapuolue kasvatti valtakunnallista kannatustaan 0,3 prosenttiyksikköä ja saavutti 18,7 prosenttiyksikön kannatuksen 513 362:lla äänellä, RKP säilytti kannatuksensa 4,7 prosenttiyksikössä 128 308:lla äänellä. Keskiryhmät olivat yhdessä kunnallisvaalien suurin ryhmittymä 730 999:llä äänellä jättäen taakseen SDP:n, joka oli 701 112:lla äänellä kunnallisvaalien suurin puolue ja Kansallisen Kokoomuksen, joka saavutti 633 267 ääntä.¹⁷⁹

4.2.1 Vaihtoehtoinen Helsinki -lista

Helsingin vaalipiirissä LKP:n kannatus tippui edellisistä kunnallisvaaleista 2,7 prosenttiyksikköä. Perinteisesti liberaalien vahvaksi alueeksi miellettyssä Helsingin vaalipiirissä LKP:n sijasta kannatusta sai vaihtoehtoliikkeiden muodostama Vaihtoehtoinen Helsinki -lista. Vaihtoehtoinen Helsinki -listalla oli ehdokkaana useaan eri puolueeseen kuuluvia ja puolueettomia ehdokkaita. Vaihtoehtoinen Helsinki -listalta meni läpi Helsingissä LKP:ssa ja LNL:ssa aiemmin toiminut Ville Komsin 2303 äänellä. Komsin aikoi pitää valtuustossa kaikki ovet avoinna ja hakea yhteistyötä kaikkien niiden kanssa, jotka jakoivat vaihtoehtoliikkeiden arvomaailman. LKP:n Helsingin piirin puheenjohtaja Juhani Laurinkari kommentoi, ettei LKP:n ja Komsin väliselle yhteistyölle valtuustossa olisi esteitä. Laurinkari kumminkin totesi, että Komsin ja

---

¹⁷⁹ Suomen virallinen tilasto: XXIX B:6. ISSN = 0355-2217. Helsinki 1981: Tilastokeskus. <<https://www.doria.fi/handle/10024/104444>> Luettu 16.10.2019; Polttopiste 23.10.1980. Pääkirjoitus; Kunnallisvaalien suunta: Puoluejärjestelmä keskittyy, vaihtoehdot vähenevät. Polttopiste 23.10.1980. Uutinen. TYK.

Soininvaara esittivät LKP:stä irrallisella listalla melko selkeän vastalauseen puolueelle.¹⁸⁰

Ville Komsin ja Osmo Soininvaaran luotsaama, vuoden 1976 kunnallisvaaleihin koottu, Helsinki -liike on esitetty olevan Vihreän liikkeen parlamentaarisen tien alkupiste. Helsinki -liikkeen perillinen, Vaihtoehtoinen Helsinki -lista, osallistui vuoden 1980 kunnallisvaaleihin vaihtoehto- ja ympäristöliikkeiden edustajana. Vaihtoehtoinen Helsinki -listasta käytettiin vuoden 1980 kunnallisvaalien yhteydessä valtamediassa nimitystä ”Vihreä lista”, vaikka itse lista ei halunnut tulla yhdistetyksi Länsi-Saksan populistiseen vihreään puolueeseen Die Gröneen. Rauli Mickelssonin mukaan Vaihtoehtoinen Helsinki -listan taustalla vaikuttaneet vaihtoehtoliikkeet koostuivat muun muassa Kehitysmaakauppaliikkeestä, Oraan suojelijoiden kasvisravintolasta, Emmaus-liikkeestä, Vaihtoehto ydinvoimalle -liikkeestä, Rauhanliikkeestä ja Punk -liikkeestä. Vaihtoehtoliikkeet koostuivat useista eri intresseistä, olivat moniarvoisia ja niiden toimintatavat erosivat talonvaltauksesta kulutusvalintoihin. Vaihtoehtoliikkeiden piiriin kuului laaja joukko eritaustaisia ihmisiä, kuten vaikkapa uskovaisia, ekologeja, kommunisteja ja liberaaleja. Vaihtoehtoliikkeisiin ihmisiä ajoi ajatus siitä, että jos ihminen ei muuttaisi toimintatapojaan radikaalisti, maailma tuhoutuisi. Vaihtoehtoliikkeiden imu on selkeä osoitus siitä, että ekologinen angsti ja yksittäiset asiakysymykset alkoivat vedota ihmisiin, sillä ne haastoivat totuttuja luokkaidentiteettejä ja ydintotuuksia julistaneita puolueita.¹⁸¹

Vaihtoehtoinen Helsinki -listan puoluepolitiikasta irtioton tehnyt ajatus oli sinänsä tuttu myös LKP:n piirissä vallinneesta keskustelusta, jossa varsinkin suurien puolueiden nähtiin terrorisoivan demokratiaa ryhmäkurilla. Samansuuntaista ajattelua puoluepolitiikan ulkopuolelle asettumisesta on havaittavissa myös Itälän puheista hankkia kannatusta nimenomaan ensisijaisesti Rovaniemen julistuksessa esitellyille asioille eikä Liberaaliselle Kansanpuolueelle.

---

¹⁸⁰ Pääkaupunkiseudulla kirveleviä tappioita. Polttopiste 23.10.1980. Uutinen. TYK; Ville Komsin valtuustotyössä Yhteydet ratkaisevat valtuustotyössä. Polttopiste 23.10.1980. Haastattelu. TYK.

¹⁸¹ Yle Areena. Suomalaiset puolueet – Vihreä liike. <<https://areena.yle.fi/1-1297551?autoplay=true>> Kuunneltu 10.10.2019; Mickelsson 2015, 237, 243-244, 248; Aalto 2018, 156.

4.3 Huono kunnallisvaalitulos kiihdyttää keskustelua

Poliittinen keskusta ei joutunut vuoden 1980 kunnallisvaalien tuloksena kriisiin. Sen sijaan kriisi syttyi Liberaalin Kansanpuolueen sisällä, kun puheet keskiryhmien puolueliitosta yleistyivät huonosti menneiden kunnallisvaalien jälkeen yhtä lailla valtamediassa, Polttopisteen sivuilla kuin nuorliberaalien piirissä. Nuorliberaalien mukaan kunnallisvaalit olivat värittömät ja vaisut. Kaikkien puolueiden pyrkiminen yleispuoluelinjalle oli haalentanut poliittisia värejä. Nuorliberaalin mukaan kunnallisvaaleissa eroja oli ollut vain SMP:n ja SDP välillä, jos sielläkään.¹⁸²

Välittömästi kunnallisvaalien jälkeen 21.10.1980 Ilta-Sanomien uutisoi etusivullaan, että Jaakko Itälä olisi luopumassa puheenjohtajan paikalta laskevan kannatuksen vuoksi. Ilta-Sanomien huhuun vastattiin tiukasti 23.10.1980 julkaistun Polttopisteen pääkirjoituksessa. Pääkirjoituksessa Itälän kerrotaan olleen tuhtunut vielä vaalien jälkeenkin annetuista iskuista, sillä hänen mukaansa hänen puheenjohtajakauttaan koskevat asiat olivat tyystin erillisiä käydyistä kunnallisvaaleista. Polttopisteen pääkirjoituksessa kirjoitettiin, että Itälä valittiin Rovaniemen puoluekokouksessa yksimielisesti jatkamaan puheenjohtajana ja että puolueen puheenjohtajakysymys oli ajankohtainen vasta vuoden 1982 varsinaisessa puoluekokouksessa. Itälä oli jo valituksi tullessaan vuonna 1978 ilmoittanut luopuvansa puheenjohtajuudesta vuoden 1982 puoluekokouksessa, eikä vaaleilla tai vaalituloksella ollut mitään tekemistä asian kanssa. Ilta-Sanomien artikkelissa esitettiin, että LKP:n silloisesta varapuheenjohtajasta Terhi Nieminen-Mäkystä voisi tulla LKP:lle uusi puheenjohtaja.¹⁸³

Vuoden 1980 kunnallisvaalien jälkeisessä puoluehallituksen kokouksessa käsiteltiin vaalitappiota hyvin kriittiseen sävyyn. Suurin syy valtakunnallisen kannatuksen laskuun olivat raskaat tappiot vahvoissa kaupunkikunnissa, kuten Turussa, Helsingissä ja muutamissa keskisuurissa kaupungeissa. Historiallisen matalalle laskenut kannatus sai puoluehallituksen päättämään 25.10.1980 pidetyssä kokouksessa ylimääräisen puoluekokouksen koollekutsumisesta Helsinkiin 24.-25.1.1981. Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa oli määrä käsitellä LKP:n työ- ja

---

¹⁸² Takkiin tuli, että tutisi. Enää ei LKP kohtalonvaaleja kestä. Nuorliberaali 7/80. Artikkelin LNL:n arkisto, kotelo 23, KA.

¹⁸³ Ilta-Sanomien 21.10.1980. Etusivu. PA; Polttopiste 23.10.1980. Pääkirjoitus. TYK.

toimintaorganisaation uudistaminen ja tarkistaa poliittisen linjavedon painopistealueet. Näiden lisäksi ylimääräisessä puoluekokouksessa oli tarkoitus käsitellä LKP:n rooli poliittisessa kentässä ja tarkistaa harjoitettavan keskiryhmien yhteistyön muodot ja suunta.¹⁸⁴

Kauppalehti uutisoi 28.10.1980, että Liberaalisen Kansanpuolueen tulevassa ylimääräisessä puoluekokouksessa suunniteltaisiin keskiryhmien liittopuolueen perustamista. Kauppalehden uutisen mukaan LKP:n tavoitteena oli muodostaa Kansallinen Keskusta, joka toimisi SKDL:n liittopuoluemallin mukaisesti Keskustapuolueen, RKP:n ja LKP:n välillä. LKP:n huono menestys kunnallisvaaleissa oli ajanut puolueen pohtimaan Rovaniemen puoluekokouksen päätöksiä järeämpiä keinoja kannatuksensa laskun pysäyttämiseksi. Kauppalehden mukaan hanketta oli puolueiden piirissä valmisteltu jo parin vuoden ajan. Keskustapuolueessa oli Kauppalehden uutisen mukaan valmiutta liittopuolueen kehittämiseen, kun taas RKP:n oikeistosiipi ei vielä ollut valmis liittopuoluekehitykseen.¹⁸⁵

LKP:n puheenjohtaja Jaakko Itälä kiisti Polttopisteen uutisessa puheet liittopuolueen perustamisesta perättöminä huhuina ja Kalevi Viljanen peräänkuulutti, ettei LKP:n kanta keskiryhmien yhteistyöhön liittyen ollut muuttunut Rovaniemen julistuksessa määritellystä kannasta mihinkään. Viljanen kertoi samaisessa uutisessa, ettei ollut tietoinen liittopuolueen perustamisaikeista, eikä hänen mukaansa LKP:n puolueen hallintoelimille tai muille keskiryhmien puolueiden edustajille ollut liittopuolueen perustamista ehdotettu.¹⁸⁶ Tutkimuskirjallisuuden, arkistoaineistojen tai pää-äänenkannattajan artikkelien perusteella Kansallista Keskustaa ei tosiaan oltu LKP:n piirissä valmisteltu, eikä sellaisen perustamisesta ollut tarkoitus puhua LKP:n tulevassa ylimääräisessä puoluekokouksessa.

30.10.1980 julkaistun Polttopisteen pääkirjoituksessa arvioitiin keskiryhmien yhteistyön vaikutuksia LKP:hen. Keskipuolueiden yhteistyö hallituksissa 70-luvulla oli perustunut

---

¹⁸⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen 25.10.1980 lehdistötiedote. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Vaaliarvioinnin tuloksena: Puoluekokous koolle ensi tammikuussa. Polttopiste 30.10.1980. Uutinen. TYK.

¹⁸⁵ Liberaalien puoluekokous asialle: Kansallinen keskusta LKP:n tavoitteeksi. Kauppalehti 28.10.1980. Uutinen. KKA.

¹⁸⁶ Vaaliarvioinnin tuloksena puoluekokous koolle ensi tammikuussa. Polttopiste 30.10.1980. Uutinen. TYK.

muodollisten neuvottelu- ja valmistelukuntien toiminnalle ja nuorisoliittojen yhteisille seminaareille ja arvion mukaan yhteistyön suurimmat hedelmät oli poimittu kritiikille alttiin poliittisen päätöksenteon tasolla. Tästä syystä koko poliittisen keskustan kannatus oli ollut pitkään laskusuhdanteessa. Pääkirjoituksen mukaan keskiryhmien yhteistyö oli ollut vähäisempää vuosikymmenen vaihteessa ja pienimmillään se oli vuoden 1980 kunnallisvaaleissa. Pääkirjoituksen mukaan oli selvää, että yhteistyötä harjoitettiin vain, jos se oli välttämätöntä puolueiden omien tavoitteiden saavuttamiseksi. Huhut keskiryhmien yhdistymisestä sivuuttivat kokonaan poliittiseen keskustaan kuuluvien puolueiden väistämättömät aatteelliset erot. Pääkirjoituksessa huomautettiin, että puolueliitos itseasiassa hajottaisi poliittisen keskustan toimintaa, sillä nämä väistämättömät erot johtaisivat kuitenkin lopulta tinkimättömien liberaalien ja perinteisten ruotsinkielisten perustamaan omat puolueensa.¹⁸⁷

4.3.1 Kunnallisvaalien jälkeen eroaikeita ja muita mielipiteitä

Tappiollisten kunnallisvaalien aiheuttamat LKP:n sisäiset myrskyt eivät loppuneet liittopuoluepuheisiin. Liberaalisen Nuorisoliiton pääsihteeri Petri Haukinen vaati julkisuuteen antamassaan puhereferaatissa LNL:n erottamista LKP:stä. Lausunnon mukaan LNL:n tulisi ryhtyä puolueisiin sitoutumattomaksi radikaalijärjestöksi, jotta se voisi todella edustaa vapaamielisyyttä. Itsenäinen LNL voisi toimia Haukisen mukaan tehokkaammin liberalismiin puolesta. Haukisen mukaan uusedistyksellinen nuoriso ei halunnut leimautua osaksi puoluepolitiikkaa, sillä niin tehdessään nuoriso hyväksyisi puoluepolitiikan ainoaksi hyväksyttäväksi vaikutuskanavaksi. Haukisen analyysin mukaan nuorisolla ei ollut riittäviä vaikutuskanavia ja hänen mukaansa juuri vapaamielisten tuli tarjota vaikutuskanavia nuorille. Puolueet eivät olleet Haukisen mukaan ainoita vaikutuskanavia ja lisäksi hän perusteli eropuheitaan sillä, että LKP:hen verrattuna LNL:n jäsenet ajattelivat tyystin eri tavalla muun muassa laillisuuden merkityksestä, suorasta toiminnasta ja jatkuvasta taloudellisesta kasvusta. Tämän lisäksi Haukisen mukaan LNL:n eroaikeet olivat osoitus yleisestä politiikanvastaisesta mielialasta nuorison piirissä. Petri Haukisen läheinen työtoveri ja LNL:n

---

¹⁸⁷ Polttopiste 30.10.1980. Pääkirjoitus. TYK.

varapuheenjohtaja Harri Ruohomäki moitti Haukisen ulostuloa, mutta totesi hänen esittämänsä ristiriidat puolueen ja nuorisojärjestön välillä olevan todellisia.¹⁸⁸

LNL:n puheenjohtaja Timo Multanen moitti Haukisen ulostuloa mielipiteensä kanssa, sillä asiasta ei ollut keskusteltu kovinkaan paljoa LNL:n sisällä. Multasen mukaan Haukinen oli ylittänyt valtuutensa, sillä tämän tasoisissa asioissa hän edusti ensisijaisesti LNL:ää eikä voinut antaa lausuntoja LNL:n asioista yksityishenkilönä. LNL:n työvaliokunta lomautti Haukisen hänen puheidensa takia kahdeksi viikoksi pääsihteerin paikalta. Pääsihteerin Haukisen puheiden lisäksi tulevassa LNL:n liittokokouksessa 5.-7.12.1980 oli määrä käsitellä aloite, jonka mukaan LNL tulisi ryhtyä sääntömuutoksiin, jotka helpottaisivat mahdollista eroa LKP:stä.¹⁸⁹

Liberaalisen Nuorisoliiton liittokokous hylkäsi eroamisaloitteen yksimielisesti ja valitsi muihin tehtäviin siirtyvän Timo Multasen tilalle uudeksi puheenjohtajaksi Harri Ruohomäen. Lisäksi LNL:n Vaasan liittokokouksessa muotoiltiin kannanotto LNL:n suhteesta LKP:hen, jossa hahmoteltiin ajan hengen mukaisesti itsenäisempää linjaa osana LKP:tä. LNL:n Vaasan liittokokouksessa esitettiin kannanotto myös keskustayhteistyöstä. Keskustayhteistyön syventäminen oli LNL:n liittokokouksen kannanoton mukaan tarpeellista yhä kasvavan oikeistouhan torjumiseksi. Kannanoton mukaan kuitenkin erityisesti Keskustapuolueen konservatiivista siipeä tuli karttaa ja rakentaa keskiryhmien yhteistyö sellaisten asioiden yhteyteen, joista vallitsi keskipuolueiden kesken yhteneväiset tavoitteet. Merkittävimmät erot LNL:n liittokokouksen mukaan keskiryhmien välillä olivat erityisesti käsitykset yksilönvapaudesta ja ympäristönsuojelusta. Sellaisissa asioissa, joissa keskiryhmien kannat olivat erilaiset, jopa vastakkaiset, tuli LKP:n kannanoton mukaan pyrkiä pysymään itsenäisenä ja vapaana tavoittelemaan yhteistyötä jopa vasemmiston puolueiden kanssa.¹⁹⁰

---

¹⁸⁸ Nuorisoliitto eroaa puolueesta? Haukinen puhuu ilman valtuuksia. Polttopiste 30.10.1980. Uutinen. TYK; Haukinen selventää miksi erota. Polttopiste 13.11.1980. Mieli. TYK.

¹⁸⁹ Kaksi aloitetta liittokokouksessa: Eroamispuheet liittokokoukselle. Nuorliberaali 7/80. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; Nuorisoliitto eroaa puolueesta? Haukinen puhuu ilman valtuuksia. Polttopiste 30.10.1980. Uutinen. TYK.

¹⁹⁰ Nuorliberaali 8/80. Etusivu; Vaasan liittokokous kritisoi ja ryhdisti LNL:n. Nuorliberaali 8/80. Uutinen. LNL:n arkisto, kotelo 23, KA; LNL:n liittokokous Vaasassa: Tuki keskiryhmien yhteistyölle. Polttopiste 11.12.1980. Artikkel. TYK.

Polttopisteessä julkaistussa haastattelussa tuore LNL:n puheenjohtaja Harri Ruohomäki kommentoi eropuheiden käsittelyn liittokokouksessa olleen tarpeellista ja muistutti LNL:n suhdetta LKP:hen käsittelevässä kannanotossa yhä itsenäisemmän, puolueesta riippumattoman linjan olevan nyt LNL:n suunta. Samaisessa haastattelussa Ruohomäki otti kantaa keskiryhmien yhteistyön syventämiseen ja totesi, ettei LNL tule hyväksymään aatepohjan nakertamista ja lyöttäytymistä moraalikonservatismiin, jota Keskustapuolueen konservatiivisiipi hänen mukaansa edusti. Puheenjohtaja Ruohomäki selvitti haastattelussa LNL:n edustaman ekologisen sosiaaliliberalismin tarkoittavan liberaalia vastausta tuon päivän haasteisiin. Ruohomäki tähdensi, että kun sosiaaliliberalismi oli syntynyt aikanaan vastaamaan teollisen vallankumouksen tuomiin ongelmiin, ekologinen sosiaaliliberalismi sisälsi vastauksia tämän päivän suurimpaan ongelmaan, ihmiskuntaa uhkaavaan ekokatastrofiin. Kantaansa liberalismiin Ruohomäki selvensi niin, että hänen mielestään liberalismi ei ollut ahdas oppirakennelma, joka ei ollut muuntautumiskykyinen ajan tuomiin haasteisiin vaan liberalismiin voima piili Ruohomäen mukaan nimenomaan uudistumiskyvyssä.¹⁹¹

Polttopisteen aktiivisiin kolumnisteihin lukeutunut Reima T.A Luoto kirjoitti melko kriittisen kolumnin 6.11.1980 julkaistuun Polttopisteeseen. Kolumnissa hän käsitteli kunnallisvaalien jälkeistä kriisiä LKP:n sisällä. Luodon mukaan LKP:n kannatuksen lasku oli yksiselitteisesti johtunut siitä, ettei LKP:llä ollut äänestäjien luottamusta. Kolumnissaan hän ojensi puolueväkeä ja erityisesti puoluejohtoa itsetutkiskelun tielle, sillä hänen mielestään LKP:n sisällä oli liikaa keskitytty syyttelemään muita puolueita kannatuksen laskusta. Luodon mukaan tammikuulle 1981 suunnitellun ylimääräisen puoluekokouksen järjestäminen oli hätiköintiä, sillä siihen ei yksinkertaisesti kerettäisi valmistautumaan. Kolumnin mukaan ylimääräinen puoluekokous olisi ideologisen itsetutkiskelun kannalta hedelmällisempi, jos se järjestettäisiin myöhemmin keväällä 1981. Luoto peräänkuulutti, että pelkät pintaviilaukset eivät enää riittäneet vaan puolueen tulisi uudistua rankoin ottein. Keskustayhteistyön kannattajiin lukeutunut Reima T.A Luoto toppuutteli puolueväkeä ja huomautti ettei keskustayhteistyön syventäminen ollut mikään ratkaisu puolueen ja sen edustaman aatteen pelastamiseksi. Keskustayhteistyö ei saanut Luodon mukaan olla itsetarkoitus vaan nimenomaan väline poliittisen kentän tasapainottamiseen. Poliittisen kentän tasapainoisen tilan vallitessa

---

¹⁹¹ Harri Ruohomäki pitää punkista ja politiikasta. Polttopiste 11.12.1980. Haastattelu. TYK.

hänen mielestään LKP:n ajamat uudistukset saivat enemmän kannatusta. Esittämästään kritiikistä huolimatta hänen kantansa oli, että LKP:n tulisi olla aloitteellinen kolmen itsenäisen puolueen yhteistyön organisoimisessa koska LKP oli poliittisen keskustan edistyksellinen voima.¹⁹²

Pisimmälle menevän puolustuspuheenvuoron keskiryhmien yhteistyön syventämisestä esitti Väinö Leinonen Polttopisteen mielipidepalstalla 6.11.1980. Leinonen katsoi, että äänestyskäyttäytymisessä oli havaittavissa pitkäaikainen trendi, jonka ansiosta äänet keskittyivät suurille puolueille. Esimerkkinä Leinonen piti Kansallisen Kokoomuksen positiivista kannatuskehitystä, jonka hän näki johtuvan siitä, että kokoomus oli pystynyt luomaan puolueestaan teknisen vaaliliiton, joka koostui mitä erilaisimmista ihmisistä ja yhteiskuntakäsityksistä. Erimielisyys ei siis ollut kokoomuksessa ongelma, vaan päinvastoin voimavara löytää yhdistäviä tekijöitä. Toisin oli Leinosen mukaan poliittisessa keskustassa, jossa keskiryhmiin kuuluvien puolueiden erot olivat korosteisessa asemassa ja estivät osaltaan kannatuksen nousun. Leinonen esitti mielipidekirjoituksessaan, että RKP:n, Keskustapuolueen ja LKP:n puheenjohtajien tulisi lyödä veljensä kättä ja lähteä etsimään keinoja yhteisen liittopuolueen perustamiseksi, jotta keskustavoimat pystyisivät tarjoamaan äänestäjille samanlaisen imagon erilaisten ihmisten ja yhteiskuntakäsitysten sulatusuunina.¹⁹³

---

¹⁹² Keskustaliitto ei pelasta liberaaleja, mutta auttaa eteenpäin. Polttopiste 6.11.1980. Kolumni. TYK.

¹⁹³ Paavo, Pär ja Jaakko, lyökää veljen kättä. Polttopiste 6.11.1980. Mielipide. TYK.

5. Ylimääräisestä puoluekokouksesta vahva mandaatti syventää keskiryhmien yhteistyötä

Vuoteen 1981 suhtauduttiin LKP:n sisällä toiveikkaasti, sillä oletuksena oli, ettei vuonna 1981 käytäisi minkäänlaisia vaaleja tai mihinkään vaaleihin ei tarvitsisi aktiivisesti valmistautua. Vuoden 1981 aikana haluttiin keskittyä kenttätööhön ja puoluekoneiston toiminnan eheyttämiseen. Puoluekoneiston eheyttäminen oli tarkoitus aloittaa toden teolla tammikuun 24.-ja 25. päivä pidettävässä ylimääräisessä puoluekokouksessa. Ylimääräiseen puoluekokoukseen haluttiin koota kenttäväki päättämään puolueen tulevan linjan suuntaamisesta. Helsingissä pidettävän vuosikokouksen kokouskutsu julkaistiin Polttopisteen lisäksi Helsingin Sanomissa 26.12.1980.¹⁹⁴

Helsingin ylimääräisestä puoluekokouksesta esitettiin ennen ja jälkeen moninaisia mielipiteitä. Yhtäältä ylimääräiseen puoluekokoukseen suhtauduttiin tarmokkaasti ja puoluekokouksen jälkeen siitä kirjoitettiin Polttopisteeseen linjakkaana kokouksena. 11.12.1980 Polttopisteessä julkaistussa artikkelissa painotettiin kokouksen tärkeyttä ja kiireellisyyttä, sillä kunnallisvaalitulokset oli asettanut puolueen vaikeaan tilanteeseen. Jaakko Itälän mukaan Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa oli tarkoitus selvittää ne keinot, joilla aatteelle palautettaisiin sille historiallisesti kuuluva kannatus. Huomionarvoista tässä Itälän kommentissa on se, että hän käytti puolueen sijasta aatetta ikään kuin puolueenomaisessa merkityksessä samaan tapaan kuin puhuessaan Rovaniemen julistuksesta. Polttopisteen pääkirjoituksessa puoluekokouksen jälkeen 29.1.1981 kirjoitettiin, että puolue työ oli ylimääräisessä puoluekokouksessa suunnattu runsasjoukkoisesti kohti tulevaisuutta ja aivan uusia asiantuntijuuteen perustuvia työryhmiä oli päätetty perustaa paikallistason ja eduskuntaryhmän välisen keskusteluyhteyden parantamiseksi.¹⁹⁵

Toisaalta Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen saama kritiikki oli aiempien puoluekokousten kritiikkiin verraten vahvempaa. Muun muassa Reima T.A Luoto esitti

---

¹⁹⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 20.12.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen lehdistötiedote 25.10.1980. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Polttopiste 2.1.1981. Liberaalisen Kansanpuolueen ylimääräinen puoluekokous 24.-25.1.1981 Hotelli Intercontinentalissa Helsingissä. Ilmoitus. TYK.

¹⁹⁵ Suuret kysymykset ratkaistavana: Poliittikan painopisteet, toimintaorganisaatio, yhteistyö. Polttopiste 11.12.1980. Uutinen TYK; Polttopiste 29.1.1981. Pääkirjoitus. TYK.

ennen puoluekokousta 6.11.1980 julkaistussa Polttopisteen kolumnissaan, että ylimääräinen puoluekokous oli turha, sillä kahdessa kuukaudessa kukaan ei kerkeäisi suunnitella tai valmistautua kokoukseen riittävästi. Heti puoluekokouksen jälkeen Polttopisteen mielipidepalstalla 1971-1972 LNL:n puheenjohtajana ja myöhemmin 1970-luvulla ministeri Irma Toivasen poliittisena sihteerinä toiminut Kyösti Lallukka esitti, että LKP onnistui munaamaan puoluekokouksen, sillä puolueväki keskittyi lapsellisiin arvovaltakiiistoihin siitä, kuka puoluekokouksen pohjapaperit oli todellisuudessa kirjoittanut. Petri Haukinen esitti puoluekokouksen jälkeen provokatiivisesti mielipidekirjoituksessaan, että LKP tarvitsisi itseasiassa vielä enemmän puoluekokouksia ja puhdistuksia puolueväessä, jotta LKP muuttuisi vallantavoittelun välineestä takaisin aatteelliseksi yhdistykseksi. Puoluekokouksen työskentelyä Haukinen kuvasi räpellykseksi, jossa paperit leviteltiin pöydille, eikä niille sen jälkeen tehty mitään.¹⁹⁶

Vaikka vielä Rovaniemen julistusta tehdessä organisaatiokehitykseen suhtauduttiin puolueessa varsin varauksellisesti, Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa keskiryhmien yhteistyön syventämiseen liittyvä päätöslauselma antoi puoluejohdolle vahvan mandaatin edistää nimenomaan organisatorista kehitystä kohti keskiryhmien yhteistä neuvottelevaa valtuuskuntaa.¹⁹⁷

Liberaalisen Kansanpuolueen ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen puoluekokouksen päätöksistä ja toisaalta päättämättömyydestä kirjoitettiin varsin vähän Polttopisteeseen. Helsingin ylimääräiseen puoluekokoukseen viitattiin Polttopisteessä oikeastaan vain niissä tapauksissa, kun keskiryhmien yhteistyön muodoista uutisoitiin. Vuoden 1981 aikana puoluehallituksen uutiskirjeet osastoille vähenivät huomattavasti. Kun vuosina 1979 ja 1980 osastoille lähetettiin yhteensä kuusi uutiskirjettä, vuonna 1981 osastoille lähetettiin enää vain kolme uutiskirjettä. Merkittävää osastoille lähetettävien uutiskirjeiden osalta oli myös se, että toisen ja kolmannen uutiskirjeen välissä oli

---

¹⁹⁶ Keskustaliitto ei pelasta liberaaleja, mutta auttaa eteenpäin. Polttopiste 6.11.1980. Kolumni; Kyösti Lallukka: Onnistuimme munaamaan puoluekokouksemme. Polttopiste 29.1.1981. Mielipide; Petri Haukinen: Haukinen ehdottaa lisää puoluekokouksia. Polttopiste 5.2.1981. Mielipide. TYK.

¹⁹⁷ LKP valmis keskiryhmien yhteistyövaltuuskuntaan. Polttopiste 29.1.1981. Artikkel. TYK.

yhdeksän kuukautta, kun postitusväli aiempina tarkasteluvuosina oli ollut noin kaksi kuukautta.¹⁹⁸

5.1 Valmistautuminen Helsingin ylimääräiseen puoluekokoukseen

Helsingin ylimääräiseen puoluekokoukseen valmistautuminen näkyi Polttopisteen sivuilla melko paljon loppuvuonna 1980 ja tammikuussa 1981. Polttopisteessä julkaistiin erikseen yhteensä kaksikymmentän neljä puoluekokoukseen liittyvää artikkelia, mielipidettä, haastattelua ja kolumnia aikavälillä 30.10.1980-22.1.1981. Näissä kaikissa Polttopisteen jutuissa nousi kolme teemaa ylitse muiden: Keskiryhmien yhteistyön tulevaisuus, LKP:n 1980-luvun tavoitteiden asettelu ja puolueen työmuotojen tehostaminen. Tulevaisuuden tavoitteita puoluekokouksessa käsiteltiin puoluejohdon luomassa painopistepaperissa ja erillisen ryhmän luomassa Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistuksessa, jota Jaakko Itälä kutsui ”kentän protestipaperiksi”. Työmuotojen tehostamiseen puoluejohto muotoili oman paperinsa, jossa pohdittiin vapaaehtoistyön suhdetta virallisiin puolue-eliimiin ja esiteltiin keinoja LKP:n puolueorganisaation keventämiseksi.¹⁹⁹

Puoluekokoukseskustelu käynnistyi toden teolla 10.12.1980, kun pitkäaikainen LKP:n jäsen ja Polttopisteessä tutuksi tullut kolumnisti Jaakko K. Kari kirjoitti Polttopisteeseen kolumnin, jossa hän puolusti vahvasti keskiryhmien yhä tiivistettävää yhteistyötä ja vaati valtakunnallisten vaaliliittojen solmimista keskiryhmien välille seuraavia eduskuntavaaleja varten. Jaakko K. Kari esitti kolumnissaan myös näkemyksen, että keskiryhmien yhteistyön tulisi tulevaisuudessa muodostaa puolueliittouma, jotta liberaalit voisivat jatkaa tärkeää toimintaansa oikeiston ja vasemmiston valtapyrkimysten puristuksessa.²⁰⁰

Jaakko K. Karin kaavailema puolueliittouma muistutti vahvasti Kauppalehdessä vuoden 1980 kunnallisvaalien jälkeen uutisoituja suunnitelmia Kansallisen Keskustan

---

¹⁹⁸ Polttopiste 19.3.1981; Polttopiste 2.4.1981; Polttopiste 7.5.1981; 14.5.1981. TYK; LKP:n arkisto. Sisäiset tiedotteet, kotelo 8, KA.

¹⁹⁹ Polttopiste 30.10.1980-22.1.1981. TYK; Puoluejohdolle kritiikkiä: Puoluekokoukseen rinnakkaisesitys politiikan painopisteistä. Polttopiste 22.1.1981. Artikkelit. TYK; Itälä kommentoi ”taistelupaperia”: Kierroksen jäljessä edistyksessä. Polttopiste 22.1.1980. Haastattelu. TYK.

²⁰⁰ Liberaalien puoluekokous asialle: Kansallinen keskusta LKP:n tavoitteeksi. Kauppalehti 28.10.1980. Uutinen. KKA; Jaakko K. Kari avaa puoluekokoukseskustelun: Nyt on johtopäätösten aika. Polttopiste 18.12.1980. Kolumni. TYK.

luomisesta. Jaakko K. Karin puolueliittokaavailuista kuitenkin saa sellaisen kuvan, että hän olisi ollut valmis ottamaan mukaan yksittäisiä henkilöitä myös keskiryhmien ulkopuolelta, jos he vain allekirjoittaisivat liittouman aatteellisen pohjan.

Puoluekokouskeskustelua jatkoi vuoden 1981 ensimmäisessä Polttopisteen numerossa pitkään LKP:ssä vaikuttanut Jukka Kilpi. Kilpi esitti kolumnissaan, että puolueen sisäisessä analyysissä kannatuksen alamäki kyllä tunnustettiin, mutta johtopäätökset siitä olivat väärä. Kilven kolumnin mukaan LKP ei ollut toteuttanut ohjelmiansa mukaista politiikkaa porvariston vasemmalla laidalla ja siksi äänestäjien keskuudessa LKP näyttäytyi äänestäjille epäluotettavana vaihtoehtona.²⁰¹

Kilven mukaan puolueen painopistealueiden päättäminen, kannanotto keskiryhmien yhteistyöstä ja puolueen työskentelymetodien uudistaminen olivat varsin mittavia tavoitteita puoluekokoukselle, kun vielä kolme viikkoa ennen puoluekokousta puolueosastoille tai puoluekokousedustajille ollut toimitettu juurikaan mitään materiaalia kokoukseen liittyen. Jukka Kilpi esitti puoluekokoukseen kaavailun painopistepaperin olevan täynnä sinänsä kannatettavia tavoitteita, mutta sen tavoitteet eivät sisältäneet ratkaisuja tämän päivän ongelmiin. Hänen mukaansa LKP:n tuli taistella reformien puolesta, eikä reformien hengessä tullut pelätä vasemmistosyytöksiä. Kolumninsa lopussa Kilpi listasi painopistepaperista ja LKP:n sisäisessä keskustelussa vähemmän esillä olleita aatteellisesti linjakkaita tavoitteita, joita puoluekokouksessa tulisi hänen mukaansa käsitellä. Paljon toivotut vaaliliitot ja keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen eivät Kilven mukaan selkeyttäneet puolueen kuvaa, vaan päinvastoin hämärsivät sitä.²⁰²

Polttopisteessä 8.1.1981 julkaistiin puoluejohdon valmistelemat puoluekokouspaperit, joista oli tarkoitus tehdä päätökset puoluekokouksessa: ”Puolueen ajankohtainen tehtävä ja toiminnan painopisteet” ja ”Työorganisaation ja työmuotojen kehittäminen”. Julkaistujen puoluekokouspapereiden yhteydessä oli lyhyt artikkeli, jossa puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälä kommentoi tehtyjä papereita niin, että niiden avulla oli tarkoitus määritellä LKP:n tehtävä jo olemassa olevien hyvien ohjelmien mukaisesti ja

---

²⁰¹ Keskustelu jatkuu, Jukka Kilpi: ”LKP:n taisteltava reformien puolesta”. Polttopiste 2.1.1981. Kolumni. TYK.

²⁰² Ibid.

erityisesti muodostaa selkeä kannanotto keskiryhmien yhteistyön tulevaisuudesta. ”Puolueen ajankohtainen tehtävä ja toiminnan painopisteet” -paperissa oli kirjattuna viisi erillistä LKP:lle varsin tuttua yksilön vapautta korostavaa teemaa, joita oli tarkoitus edistää uudenvuoden asunto-, perhe- ja veropolitiikan avulla. Painopistepaperin mukaan näitä tavoitteita edistettäisiin parhaiten keskittymällä toimihenkilöiden, pienyrittäjien ja alipalkattujen naisvaltaisten alojen ihmisten etujen ajamiseen. Painopistepaperin mukaan yhä tiiviimpi ja joustavampi keskiryhmien yhteistyö oli avainasemassa tavoitteiden saavuttamiseksi. Työorganisaatiota käsittelevässä puoluekokouspaperissa eriteltiin erilaisia mahdollisuuksia puolueen tehokkaampaan toimintaan. Pohjavire työorganisaation uudistukselle oli kuitenkin se, että puolueen sisäistä rakennetta tuli keventää ja kehittää asiantuntijuuteen perustuvaa alakohtaista vapaaehtoistoimintaa olemassa olevan organisaation rinnalla.²⁰³

Toimintatapa, jossa puoluekokouspaperit julkaistiin ilman kenttäkäsittelyä tai sen paremmin puoluekokouksen päätöstä pää-äänenkannattajan sivuilla, oli LKP:lle varsin erikoinen. Esimerkiksi edelliseen puoluekokoukseen valmistautuessa Rovaniemen julistuksen luonnos lähetettiin hyvissä ajoin uutiskirjeen liitteenä kenttäkierrokselle. Näin kenttä pystyi muodostamaan kantansa paremmin puolueen ohjelmalliseen julistukseen ja valmistautumaan puoluekokouskäsittelyyn. Mielenkiintoisen yksityiskohdan painopistepaperin käsittelyyn toi se, että viisi erikseen asetettua tavoitetta olivat Polttopisteessä 8.1.81 esitetty todella ylimalkaisessa muodossa, kun taas keskiryhmien yhteistyötä koskevat suunnitelmat ja tavoitteet oli määritelty huomattavasti selkeämmin.

Viikko puoluekokouspapereiden julkaisun jälkeen, 15.1.1981, Itälä kommentoi Polttopisteessä, että puoluekokouksessa keskiryhmien yhteistyötä koskevat päätökset olivat välttämättömiä, sillä se lopettaisi valtamediassa käydyhän huhuihin perustuneen keskustelun LKP:n ja Keskustapuolueen fuusioitumisesta ja toisaalta antaisi parempia eväitä yhteistyömuotojen selvittämistyöhön.²⁰⁴

---

²⁰³ Ehdotukset puoluekokouskeskustelujen pohjaksi. Polttopiste 8.1.1981. Artikkel. TYK.

²⁰⁴ Jaakko Itälä: Ylimääräinen puoluekokous päättää puolueen uudistumisesta. Polttopiste 15.1.1981. Artikkel. TYK.

Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistuksesta Jukka Kilven kolumnia selkeämmin vihjaili 15.1.1981 julkaistussa uutisessa LNL:n puheenjohtaja Harri Ruohomäki. Ruohomäki kertoi, että puoluekentällä oli laajasti valmisteltu rinnakkaisesityksiä puoluekokouksikäsitteilyn pohjaksi. Ruohomäen mukaan liberaalinuoret tulivat vaatimaan puoluekokoukselta päätöksiä, joissa puolueen linja määräytyisi ekologisista lähtökohdista, tähtäisi taloudelliseen demokratiaan ja korostaisi kansainvälisyyttä.²⁰⁵

Juuri ennen LKP:n ylimääräistä puoluekokousta Helsinkiin kokoontui ryhmä liberaalivaikuttajia kirjoittamaan yhtenäistä rinnakkaisesitystä politiikan painopistepaperille ja työorganisaation uudistusta käsitteelle pohjapaperille. Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistus piti sisällään aiemmin Polttopisteessä esiteltyihin papereihin verraten suuremmat painotukset kansainvälisen rauhan edistämistyöhön, ympäristönsuojeluun ja taloudellisen kasvun hillitsemiseen. Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistus piti sisällään kaikki Jukka Kilven kolumnissaan esittelemät tavoitteet paikallisen taloudellisen demokratian laajentamisesta kansainväliseen solidaarisuuteen.²⁰⁶

16.1.1981 allekirjoitetun Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistuksen allekirjoittivat muun muassa Anneli Kivitiä (LKP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja), Antti Marttinen (LKP:n tiedotuspäällikkö, LNL:n entinen puheenjohtaja), Pirjo-Riitta Antvuori (Helsingin kaupunginvaltuutettu, LKP:n jäsen), Erkki Alanko (pitkäaikainen LKP:n jäsen ja Polttopisteen aktiivinen kolumnisti), Petri Haukinen (LNL:n pääsihteeri), Harri Ruohomäki (LNL:n puheenjohtaja), Jukka Kilpi (pitkäaikainen LKP:n jäsen ja Polttopisteen aktiivinen kolumnisti. Esim. Polttopiste 2.1.1981), Seppo Westerlund (LKP:n Espoon piiri), Antti Seppälä (pitkäaikainen LKP:n jäsen ja Polttopisteen aktiivinen kolumnisti) ja Osmo Soininvaara (Vaihtoehtoinen Helsinki). Jaakko Itälä kommentoi Liberalismin liikekannallepano -ohjelmauudistuksen esittävän vanhentuneita vapaamielisiä ajatuksia eikä ollenkaan käytännönläheisiä liberaaleja ratkaisuja. Itälän mukaan puoluehallituksen puoluekokoukselle suunnittelema

---

²⁰⁵ Nuoret hiovat kynsiään: Puoluekokouksessa esitetään rinnakkaispaperi? Polttopiste 15.1.1981. Uutinen. TYK.

²⁰⁶ Keskustelu jatkuu, Jukka Kilpi: ”LKP:n taisteltava reformien puolesta”. Polttopiste 2.1.1981. Kolumni. TYK; Puoluejohdolle kritiikkiä: puoluekokoukseen rinnakkaisesitys politiikan painopisteistä Polttopiste 22.1.1981. Uutinen. TYK.

työorganisaation ja työmuotojen kehittämispaperi sen sijaan sisälsi käytännöllisiä toimenpiteitä, kuten esimerkiksi paikallisten piirien oheen muodostettavat asiakohdaiset pienryhmät. LKP tarvitsi Itälän mukaan ennen muuta juuri käytännöllisiä uudistuksia liberalismiin edistämiseksi.²⁰⁷

Helsingin ylimääräistä puoluekokousta valmisteltiin LKP:n Helsingin piirin kokouksessa 15.1.1981. Kyseisessä kokouksessa keskiryhmien yhteistyö puhutti yli kolmen tunnin ajan. LKP:n puoluevaltuuston puheenjohtaja Arne Berner kommentoi käytyä keskustelua niin, että jos keskiryhmien yhteistyössä olisi kyse yhteneväisen politiikan vaatimuksesta, olisi silloin menty yhteistyön rakentamisessa liian pitkälle. Bernerin mukaan keskiryhmien yhteistyön tiivistämistä vastustaneissa puheenvuoroissa kaikuivat vanhat ja perinteiset ennakkoluulot Keskustapuolueesta. Sen sijaan Berner näki, että yhteistyön syventämistä kannattavissa puheenvuoroissa esiteltiin yhteneväisiä tavoitteita liberaalien esittämien ekologisten vaatimusten ja keskustalaisten maatalouspoliittisten linjauksien välillä. Pirjo-Riitta Antvuori asettui kokouksessa vastustamaan keskiryhmien yhteistyön organisaatiokehitystä, sillä hänen mukaansa LKP:n ja Keskustapuolueen välillä vallitsi erimielisyyttä elintärkeissä arvokysymyksissä. 20.1.1981 Kymen piirin puoluekokoukseen valmistavassa kokouksessa moitittiin puoluejohtoa sekavista papereista ja utopistisista vaatimuksista. Lisäksi Lappeenrannan piirin Juhani Sipiläinen suhtautui varauksellisesti painopistepaperin mukaisia piirien yhteyteen luotavia pienryhmiä kohtaan, sillä jo olemassa olevaa organisaatiota ja sen toimintaa tuli Sipiläisen mielestä kehittää uusien toimintamallien luomisen sijasta.²⁰⁸

Kuten Jaakko K. Kari myös Erkki Maasalo oli valmis menemään pitkälle keskiryhmien yhteistyön organisoimisessa. 15.1.1981 Polttopisteessä julkaistussa kolumnissa Maasalo vaatii, että LKP:n, Keskustapuolueen ja RKP:n tulisi muodostaa SKDL:n mallin mukainen puolueliitto, jonka avulla keskustaliberalismi säilytettäisiin maamme suurimpana poliittisena voimana.²⁰⁹

---

²⁰⁷ Keskustelu jatkuu, Jukka Kilpi: ”LKP:n taisteltava reformien puolesta”. Polttopiste 2.1.1981. Kolumni. TYK; Itälä kommentoi ”taistelupaperia”: Kierroksen jäljessä edistyksestä. Polttopiste 22.1.81. Haastattelu. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.2.1981. Liitteet 2 ja 3. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

²⁰⁸ Yhteistyöstö ei kannanottoa Helsingissä. Polttopiste 22.1.1981. Kolumni. TYK.

²⁰⁹ Liberalismin uusi nousu ja keskiryhmät. Polttopiste 15.1.1981. Kolumni. TYK; Liberaalien puoluekokous asialle: Kansallinen keskusta LKP:n tavoitteeksi. Kauppalehti 28.10.1980. Uutinen. KKA;

Maasaloon kolumniin asti keskipuolueiden yhteiseksi aatteelliseksi pohjaksi oli aseteltu milloin sosiaaliliberalismia, milloin liberalismia tai keskustalaisuutta. Erilaisilla termeillä yhteneväistä aatteellista pohjaa korostettiin usein osana poliittisen keskustan käytännöllisen yhteistyön perusteluja. Maasaloon mainitsema keskustaliberalismi ja hänen ja Jaakko K. Karin kaavailema puolueliitos ja toisaalta Jukka Kilven kolumnin ja Liberalismin liikekannallepano -ohjelmaudistuksen välillä on nähtävillä LKP:n totaalinen hajaannustila, jossa Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen alla edes LKP:n edustaman ideologian nimestä ei vallinnut yhteisymmärrystä näiden ääripäiden välillä. Puhumattakaan politiikkatoimista, joilla aatteen tavoitteet olisi saavutettu.

5.2 Helsingin ylimääräinen puoluekokous 24.-25.1.1981

Liberaalisen Kansanpuolueen ylimääräisen puoluekokouksen poliittisen keskustelun avauspuheenvuorossa puheenjohtaja Jaakko Itälä tähdensi, että kokouksessa tärkeintä selvittää LKP:n asema ja yhteiskunnallinen tehtävä 1980-luvun Suomessa. Ylikulutus, tuhlaus ja tuotannon ja kulutuksen muutokset olivat 80-luvun keskeisimpiä yhteiskuntajärjestystä uhkaavia asioita, joihin oli löydettävä vastaukset. Suomen pysyvä massatyöttömyys, laskeva syntyvyys ja tuonnista riippuvainen energia- ja elintarvikehuolto olivat Itälän mukaan asioita, joiden takia puoluejohdon painopistepaperissakin esitelty yhteiskunnan kriisi- ja muutoskestävyyden lisääminen oli ensisijaisen tärkeää. Itälän mukaan laajassa kuvassa oli kysymys siitä, että annetaanko vasemmiston ja oikeiston sanella muutosten sävy vai annetaanko yksilöille suurempi rooli välttämättömien muutosten toteuttamisessa.²¹⁰

Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa painopistepaperin käsittely johti erikoisiin kokousjärjestelyihin, jossa puolueen sisäiset linjaristiriidat tulivat selkeästi esille. Painopiste toimikunnan käsittelyn aluksi toimikunta äänesti toimikuntaa vetäneen Jukka Kilven johdolla Itälän ja muun puoluejohdon valmisteleman painopistepaperin nurin ja aloitti painopisteiden käsittelyn Liberalismin liikekannallepano -ohjelmaudistuksen pohjalta. Itälä kuitenkin puuttui toimikunnan työskentelyyn ja runnoi toimikunnan työn

---

Jaakko K. Kari avaa puoluekokouskeskustelun: Nyt on johtopäätösten aika. Polttopiste 18.12.1980. Kolumni. TYK.

²¹⁰ Yhteiskunnan kriisikestävyyttä lisättävä. Polttopiste 29.1.1981. Artikkel. TYK.

pohjaksi puoluejohdon valmisteleman paperin ja ryhtyi itse johtamaan toimikunnan työskentelyä. Toimikunnan työn tuloksena puoluekokoukselle valmistui Polttopisteen mukaan koonnos puoluejohdon painopistepaperista ja Liberalismin liikekannallepano - ohjelmaluonnoksesta. Koonnoksen puoluekokouksen käsittelyn alkaessa Jukka Kilpi ei suostunut esittelemään toimikunnan esitystä ja paheksui Itälän puuttumista toimikunnan työskentelyyn epädemokraattisena. Puoluekokouskäsittely LKP:n painopisteistä oli vilkas ja monimielinen. Lopulta puoluekokous päätti lähettää aikaan saadun koonnoksen puoluevaltuuston jatkokäsitteltäväksi.²¹¹ Toisin sanoen puoluekokous ei saanut aikaan päätöstä puolueen tulevasta linjasta, vaan siirsi asian käsittelyä eteenpäin puoluevaltuustolle.

Polttopisteessä 29.1.1981 julkaistussa Kyösti Lallukan mielipidekirjoituksessa kuvailtiin puoluekokousta totaaliseksi mahalaskuksi. Vaikka lyhyessä ajassa valmisteltu puoluekokous tavoitti yllättävän paljon väkeä ja puoluekokouksen poliittisesti linjakas keskustelu herätti puolueväen haluja työskennellä puolueen uudistamiseksi, puoluekokous onnistuttiin munaamaan lapsellisella arvovaltakiistelyllä puoluekokouksen pohjapapereista. Lallukka kritisoi erityisesti Jukka Kilven toimintaa painopistepaperia käsitelleen toimikunnan puheenjohtajana. Lallukka syytti Kilven vesittäneen painopisteistä tehtävät päätökset kieltäytymällä esittelemästä johtamansa toimikunnan tekemää esitystä puoluekokoukselle. Lallukka antoi palautetta myös Jaakko Itälälle ja Arne Bernerille, sillä heidän ei olisi pitänyt taipua esittämään vain koonnoksen hyväksymistä ja näin siirtää todellinen päätöksenteko asiasta puoluevaltuustolle. Toisaalta hänen mukaansa painopistepaperin palauttaminen puoluevaltuustolle oli kyllä järjestödemokratian kannalta linjakas veto, mutta hän oli huolissaan siitä, miltä näin keskeisestä asiasta kiistely näyttäytyi ulospäin.²¹²

Vilkas keskustelu painopistealueista ja puoluekokouskeskustelu kokonaisuudessaan heijasteli Polttopisteen mukaan puolueaktiivien vaativan periaatekeskustelua aatteellisista kysymyksistä. Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa hyväksyttiin LKP:n puoluevaltuuston puheenjohtaja Arne Bernerin esittämä ponsi siitä, että LKP:n tulisi ryhtyä periaateohjelman uudistustyöhön. Periaateohjelman uudistustyön

---

²¹¹ LKP valmis keskiryhmien yhteistyövaltuuskuntaan. Polttopiste 29.1. Artikkelit. TYK.

²¹² Kyösti Lallukka: Onnistuimme munaamaan puoluekokouksemme. Polttopiste 29.1.1981. Mielipide. TYK.

ohjenuorana tuli puoluekokouksen päätöksen mukaan pitää lähtökohtina ihmisen ja luonnon välistä tasapainoa, kestävien eettisten ja moraalisten arvojen korostamista ja markkinaperustaisen talousjärjestelmämme vahvistamista. Puoluekokous hyväksyi Bernerin ponnin yksimielisesti ja velvoitti puoluehallituksen ryhtymään ohjelmauudistustyöhön niin, että uusi ohjelma käsiteltäisiin seuraavassa varsinaisessa puoluekokouksessa.²¹³

Työorganisaatiota ja työmuotoja koskevat puoluekokouspäätökset nekin siirsivät todellisia muutoksia koskevat päätökset seuraavan varsinaisen puoluekokouksen päätettäväksi. Puoluekokouksessa päätettiin, että puoluehallituksen tulee esittää seuraavassa varsinaisessa puoluekokouksessa sääntömuutos, joka laajentaisi puoluehallituksen toimintaa niin, että jokaisella LKP:n piirillä olisi mandaattiedustaja puoluehallituksessa. Piirien yhteyteen, perinteisen puolueorganisaation ohelle, puoluekokouksessa päätettiin esityksen mukaan luoda 3-7 hengen alakohtaisia pienryhmiä, jotka muodostuisivat päätöksen mukaan vapaaehtoistyön pohjalle. Pienryhmien toiminnasta puoluekokous ei kuitenkaan antanut yksiselitteisiä selviä suunnitelmia, joten pienryhmätoiminnan todellista tarkoituksenmukaisuutta epäiltiin laajasti.²¹⁴

Polttopisteen pääkirjoituksessa ja LKP:n uutiskirjeessä osastoille kerrottiin, että 24.-25.1.1981 pidetyssä puoluekokouksessa puolue työ saatiin suunnattua runsaslukuisella joukolla kohti tulevaisuutta. Pääkirjoituksen mukaan kenttäväen oli syytä olla tyytyväisiä puoluekokouksessa tehtyihin päätöksiin, vaikka ”julkisen sanan mukaan kaksi liuskaa päätöksiä oli liian vähän.” Liberaalisen Kansanpuolueen Helsingin ylimääräiseen puoluekokoukseen 24.-25.1.1981 osallistui yli odotusten yhteensä 470 liberaaliaktiivia, joiden joukossa olivat myös viimeisimmät ajat vaihtoehdoliikkeissä aktiivisesti toimineet Ville Komsu ja Osmo Soininvaara. Jaakko Itälän mukaan Soininvaara ja Komsu olivat tervetulleita puoluekokoukseen liberaaleina liberaalien

---

²¹³ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.2.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; LKP valmis keskiryhmien yhteistyövaltuuskuntaan. Polttopiste 29.1.1981. Artikkelit. TYK.

²¹⁴ Ibid.

joukkoon. Itälä kuitenkin toivoi kaksikolta ”älyllistä rehellisyyttä” esiintyä liberaaleina myös muissa yhteyksissä.²¹⁵

Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen Jaakko K. Kari kirjoitti kolumnin, jossa hän kritisoi vahvasti LKP:n ohjelmatyötä ja sen hajanaisuutta. Karin mukaan LKP:llä oli voimassa vuoden 1971 puoluekokouksessa hyväksytty yleisohjelma ja yhteensä 14 erillisohjelmaa, joita oli hyväksytty vuosien 1967, 1969, 1971 ja vuoden 1978 puoluekokouksissa. Karin mukaan nämä ohjelmat eivät muodostaneet johdonmukaista hierarkiaa eivätkä nämä ohjelmat olleet muodostaneet pohjavirettä puolueen politiikalle. Kari toivoi kolumnissaan, että kun Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen päätöksellä LKP:lle ryhdyttiin luomaan uutta yleisohjelmaa, tuli samalla muodostaa ohjelmille hierarkkinen järjestys siitä, käsitelläänkö ne puoluekokouksissa, puoluevaltuustossa vai puoluehallituksessa. Yksittäisiä papereita ja ”näitä vielä korjataan” -papereita Jaakko K. Kari ei halunnut enää nähdä puoluekokouksissa, sillä hänen mukaansa vain hyvin ja hartaasti valmistellut laajat ohjelmat toisivat LKP:n politiikalle toivottua linjakkuutta ja uskottavuutta. Kari toivoi myös, että puolueen osastoille annetaan riittävästi aikaa valmistautua ohjelmien ennakkokäsittelyyn ja että puoluekokouksissa ohjelmien käsittely pidettäisiin tiiviinä eikä ajauduttaisi riitelyn kautta päättämättömyyteen.²¹⁶

5.2.1 Keskiryhmien yhteistyön lähiajan tavoitteet

LKP:n Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen merkittävimpinä päätöksinä voidaan pitää puoluekokouksen hyväksymiä esityksiä osallistua yhteistyövaltuuskunnan muodostamiseen ja tavoitella keskiryhmien valtakunnallista vaaliliittoa tulevissa eduskuntavaaleissa.

Päätökset keskiryhmien yhteistyön tiivistämisestä saatiin aikaiseksi, vaikka osassa puoluekokouspuheenvuoroja ”Keskustapuolueen moraalikonservatiiveja pidettiin oikeistolaisempina kuin kokoomuslaisia.” Vielä puoli vuotta ennen Helsingin ylimääräistä puoluekokousta Rovaniemen puoluekokouksessa valtaosa kenttäväestä ei

---

²¹⁵ Polttopiste 29.1.1981. Pääkirjoitus. TYK; Yhteiskunnan kriisinkestävyttä lisäävä. Polttopiste 29.1.1981. Artikkel. TYK; LKP valmis keskiryhmien yhteistyövaltuuskuntaan. Polttopiste 29.1.1981. Artikkel. TYK.

²¹⁶ Jaakko K. Kari: Papereista ohjelmiin. Polttopiste 26.2.1981. Kolumni. TYK.

ollut valmiina hyväksymään keskiryhmien organisoitumiskehitystä osaksi Rovaniemen julistusta. Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen päätöslauselma hyväksyttiin Polttopisteen mukaan lähes yksimielisesti, sillä yhä kasvava oikeiston paine oli saanut puolueväen ajattelemaan asiaa uudelleen. Päätöslauselma sisälsi LKP:n lähiajan tavoitteet keskiryhmien valtakunnallisesta vaaliliitosta ja keskiryhmien yhteistyövaltuuskunnasta aloitettavat neuvottelut. Puoluejohto sai siis Helsingin ylimääräisestä puoluekokouksesta mandaatin syventää keskiryhmien yhteistyötä.²¹⁷

LKP:n uutiskirjeessä osastoille kerrottiin, että myös puoluekokouksessa käsitellyissä rinnakkaispapereissa oltiin pääasiassa keskiryhmien yhteistyön puolella, mutta rinnakkaisesityksissä oli esitelty niin yksityiskohtaisia kirjauksia yhteistyöhön liittyen, ettei puoluekokous katsonut aiheelliseksi sitoa puoluejohdon käsiä niin tiukkaan asian edistämiseksi.²¹⁸

---

²¹⁷ Polttopiste. 29.1.1981. Etusivu. TYK; LKP valmis keskiryhmien yhteistyövaltuuskuntaan. Polttopiste 29.1.1981. Artikkele. TYK.

²¹⁸ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.2.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

6. Keskiryhmien yhteistyön organisaatiot syntyvät

29.1.1981 julkaistun Polttopisteen lehtipalat -osioon koottiin muiden lehtien uutisia LKP:n ylimääräisestä puoluekokouksesta. Esimerkiksi Ilta-Sanomissa 27.1.1981 pohdittiin, että ”liberaalien entiset äänestäjät olivat enemmän huolissaan puolueen tulevaisuudesta kuin suruttomat johtajat”. Samana päivänä julkaistussa Keskustapuolueen pää-äänenkannattajan Suomenmaan sivuilla Keskustapuolueen puoluesihteerin Seppo Kääriäinen lupasi, että neuvottelut keskiryhmien välisistä vaaliliitoista aloitetaan jo kuluvan kevään aikana. Kääriäinen kertoi Suomenmaalle myös, että Keskiryhmien yhteistyövaltuuskunnan rakenteista ja työmuodoista käytävät neuvottelut aloitetaan helmikuussa.²¹⁹

Lehtipaloissa esitettiin pohdintoja myös siitä, että vaikuttavatko keskipolueiden puoluejohtojen herrasmiehekköiksi solmitut valtakunnalliset vaaliliitot todella paikallisosastojen tasolla. Muun muassa Turun Sanomissa 27.1.1981 epäiltiin, että paikalliset suhteet ja paikallispoliittiset tavoitteet talloivat mahdolliset puolueiden suositukset valtakunnallisista vaaliliitoista alleen. Turun paikallispoliittinen tilanne johtui siitä, että Paavo Väyrysen johtama hanke SDP-kokoomus-akselin vahvistumisen jarruttamiseksi oli edennyt Turussa siihen, että Keskustapuolue sai neuvoteltua itselleen kokoomuksen tukemana korkeita virkoja Turun kaupunginhallinnossa. Vastalahjaksi Väyrynen oli luvannut Keskustapuolueen tukevan kokoomuksen edustajan valintaa Kaupunkiliiton puheenjohtajaksi.²²⁰

LKP:n Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa päätetystä uudistettavasta yleisohjelmasta ei käyty keskustelua puolue-elimien kokouksissa vuoden 1981 aikana, vaikka prosessista kaavailtiin avointa. Vaikka Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen päätöksien mukaan vaalittoman vuoden tavoite oli tiivistää kenttätyötä ja synnyttää uusia työmuotoja puolueen toiminnan kehittämiseksi, viitteitä kenttätyön aktivoimisesta ei 12.5.1981 piireille lähetetyn uutiskirjeen jälkeen LKP:n arkistosta tai puoluelehdestä

---

²¹⁹ Polttopiste 29.1.1981. Lehtipalat. TYK.

²²⁰ Isohookana-Asunmaa 2006, 594: Polttopiste 29.1.1981. Lehtipalat. TYK.

löydy, sillä Keskiryhmien yhteistyö-organisaation synnyttäminen dominoi LKP:n puoluejohdon agendaan vuoden 1981 aikana.²²¹

Keskiryhmien yhteistyön tiivistäminen alkoi puolueiden puheenjohtajien allekirjoittamalla vaaliliittosuosituksella piireille maaliskuuhun vaihteessa. Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksessa 25.3.1981 puoluesihtööri Seppo Kääriäinen esitteli keskiryhmien vaaliliittosuosituksen luonnoksen ja keskiryhmien vaaliliittoja koskevia laskelmia, joiden mukaan vaaliliitoilla liikuteltiin kolmesta viiteen edustajan paikkaa.²²² Vaaliliittosuositus, jossa LKP:n, RKP:n ja Keskustapuolueen piirejä suositeltiin muodostamaan vaaliliitto jokaisessa vaalipiirissä tulevissa vuoden 1983 eduskuntavaaleissa tiedotettiin LKP:n puolueväelle Polttopisteessä 2.4.1981. Puheenjohtajat perustelivat vaaliliittosuositusta sillä, että keskiryhmien tuli taistella puoluekentän ja politiikan kaksinapaistumista vastaan yhä syvennettävällä yhteistyöllä. Lisäksi Väyrysen, Stenbäckin ja Itälän mielestä keskiryhmien eduskuntavaaleissa solmimilla vaaliliitoilla varmistettiin ”uudistusystävällisen yhteiskuntakehityksen” jatkuminen. Suositus ei sitonut piirien käsiä, mutta sillä vedottiin paikallisosastoihin vahvasti vaaliliittoneuvottelujen aloittamisen puolesta.²²³

Vaaliliittosuosituksen lisäksi keskiryhmien yhteistyö tiivistyi kahdella rintamalla vuoden 1981 aikana. Vuonna 1981 perustettiin kaksi toisistaan erillistä yhteistyöelintä, joista Tasavalta-Seura jäi melko näkymättömäksi keskustelupiiriksi ja Keskustan valtuuskunta muodostui ennalta suunnitellun kaltaiseksi, itsenäisten puolueiden johtoväen ohjelmalliseksi neuvottelukunnaksi. Molempien tarkoituksena oli edistää keskipuolueiden yhteistyötä ja vastata SDP-kokoomus-akselin vahvistuvaan kehitykseen.²²⁴ Lisäksi vuoden 1981 aikana liberaalien ja keskustalaisten välejä hiertänyt kysymys ympäristöministeriön perustamisesta selvisi, kun Keskustapuolue

---

²²¹ Polttopiste 19.3.1981. Pääkirjoitus. TYK; Pääkirjoitus; Keskipuolueiden yhteistyö tiivistyy. Keskustan Valtuuskunta perustettiin. Polttopiste 7.5.1981. Artikkelit. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 5.4.1981. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

²²² Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 25.3.1981. KMA.

²²³ Keskiryhmien puheenjohtajilta vaaliliittosuositukset piireille. Polttopiste 2.4.1981. Uutinen. TYK; Vaaliliittovetoomus 3/81. Keskustan Valtuuskunta ja keskiryhmien yhteistyö 1981-1989. Liite 1. KMA

²²⁴ Keskustan Valtuuskunta ja keskiryhmien yhteistyö 1981-1989. Liite 2. KMA; Tasavalta-Seura perustettiin. Polttopiste 14.5.1981. Uutinen. TYK; Isohookana-Asunmaa 2006, 593.

päätti siirtyä kannattamaan erillisen ympäristöministeriön perustamista vuoden 1981 kesäkuussa.²²⁵

Keväällä 1981 kiihtynyt julkinen keskustelu ennen aikaisten presidentinvaalien mahdollisuudesta ja epävakaa hallitustilanne kiristivät entisestään tulehtuneita välejä päähallituspuolueiden välillä. Mauno Koiviston luotsaama hallitus ei ollut tuottanut poliittisia voittoja päähallituspuolueille, eikä SKDL:n, Keskustapuolueen tai SDP:n puolue-elimet pystyneet esittelemään joukoilleen poliittisia saavutuksia. Tästä huolimatta hallituksen ja Mauno Koiviston kannatus vain jatkoi kasvamistaan, mikä ajoi Keskustapuolueen yrittämään hallituksen kaatamista. Olipa hallituksen kaatoon halukkuutta myös osassa SDP:tä, jossa oltiin tyytymättömiä Koiviston maltilliseen johtamistapaan. Antti Blåfieldin ja Pekka Vuoriston aikalaisanalyysin mukaan hallitus oli pysynyt koossa pääministeri Koiviston ja SKDL:n puoluejohdon yhteistyön voimin.²²⁶

Keskustapuolueelle hallituksen kaataminen oli tärkeää, sillä Keskustapuolueen puoluejohto tarvitsi kiireesti poliittista tukea omalle presidenttiehdokkaalleen Koivistoa vastaan ja halusi toden teolla padota kannattajiensa liukumisen kohti vahvistuvaa kokoomusta. Kokoomuksen vahvistuminen näet oli SDP:ssä herättänyt halu ja muodostaa hallitusyhteistyö tulevaisuudessa SDP:n ja kokoomuksen muodostamalle pohjalle ja ajaa keskiryhmät oppositioon.²²⁷

Keskustapuolue pyrki keväällä 1981 Väyrysen johdolla kaatamaan hallituksen vasemmistopuolueiden välisiin ristiriitoihin sosiaalilaeista, mutta kaatoyritys kuitenkin päättyi Mauno Koiviston arvovaltavoittoon Väyrysestä ja erityisesti presidentti Kekkoesta. Tilanne alkoi yhä enenevässä määrin näyttää siltä, että nyt pelattiin presidenttipeliä.²²⁸ Kekkonen kauden päättyminen oli vääjäämätön tosiasia, mutta sen aikaistuminen ajoi keskiryhmien yhteistyön organisaatioiden toiminnan kehittämisen edelle.

---

²²⁵ Kepu tukemaan ympäristöministeriötä. Polttopiste 18.6.1981. Uutinen. TYK.

²²⁶ Blåfield, Vuoristo 1982, 9-11.

²²⁷ Blåfield, Vuoristo 1982, 11; Kääriäinen 2002, 203-204; Isohookana-Asunmaa 2006, 593.

²²⁸ Blåfield, Vuoristo 1982, 11; Kääriäinen 2002, 203-204; Keskustapuolueen vuosikirja 1981, 5. TYK.

6.1 ”Tasavalta-Seura ei ole mikään salaseura”

Polttopisteen pääkirjoituksessa 19.3.1981 ilmoitettiin, että 21 kansalaista oli ilmoittanut 17.3.1981, että he olivat joulukuusta 1980 lähtien valmistelleet Tasavalta-Seuran perustamista, jonka tarkoituksena on edistää ydinkeskustalaista yhteiskunnallista keskustelua. Keskiryhmien yhteistyön tiivistämistä oli seuran perustamismuistion mukaan haitannut keskiryhmien välinen keskinäinen epäluulo, ahdasmielisyys ja lyhytnäköinen puoluetaktikointi. Tasavalta-Seuraan ei perustamismuistion mukaan kutsuttaisi poliittisen keskustan laitostuneita puolueita, vaan yksittäisiä keskustalaisesti ajattelevia henkilöitä keskustelemaan vapaasti ja laajapohjaisesti keskustahenkisistä poliittisista pyrkimyksistä.²²⁹

Tasavalta-Seuran tarkoituksena oli herättää uutta aatekeskustelua ydinkeskustalaisuudesta talonpoikaisen keskustalaisuuden, edistysmielisen nuorsuomalaisuuden, ruotsinkielisen keskustalaisuuden, sosiaalisen kristillisyyden, uuden vihreän liikkeen ja muiden tasavaltalaisten virtausten pohjalta.²³⁰ 19.3.1981 julkaistun Polttopisteen pääkirjoituksen mukaan Tasavalta-Seuran perustamisen syyksi mainittiin, että 1970-luvulla vallinnut epätietoisuus keskiryhmien yhteistyöstä oli heikentänyt koko poliittisen keskustan kannatusta, jota nyt aatepoliittisella keskusteluseuralla pyrittiin virkistämään. Tasavalta-Seuran esittämiä pyrkimyksiä kohtaan suhtauduttiin pääkirjoituksessa kriittisesti, sillä puolueiden yhteistyö ei pääkirjoituksen linjan mukaan tarvinnut aatteellista synteisiä tukseen. Toisaalta pääkirjoituksessa nostetaan esille myös se, ettei Tasavalta-Seuran perustamismuistiossa ollut selvitetty selkeästi sitä oliko seuran tarkoituksena herättää aatepoliittista keskustelua vai pyrkiä sulauttamaan toisistaan eriävät aatteet keskenään. Erityisen hankalana Tasavalta-Seuran oletetun tavoitteen kannalta nähtiin sosiaalinen kristillisuus, jonka arveltiin tuovan yhtälöön uskonnollisia ja ahdasmielisiä aineksia.²³¹

Polttopisteen epäilevä suhtautuminen Tasavalta-Seuraan johtui siitä, että seuran perustamista oli valmisteltu kaikessa hiljaisuudessa jo vuoden 1980 joulukuusta lähtien ja seuran perustamisaikheet julkistettiin vasta maaliskuussa. Toisaalta Polttopisteessä

---

²²⁹ Polttopiste 19.3.1981. Pääkirjoitus. TYK; Isohookana-Asunmaa 2006, 595-596.

²³⁰ Aalto 2018, 174-175.

²³¹ Aalto 2018, 174-175; Polttopiste 19.3.1981. Pääkirjoitus. TYK.

esitetty kritiikki kiteytyi myös siihen, että keskiryhmien puoluejohtojen välisen neuvotteluvaltuuskunnan suunnittelu oli jo varsin pitkällä, eikä erilliselle keskusteluseuralle nähty keskiryhmien yhteistyön edistämiseksi tarvetta. Polttopisteessä toistettiin LKP:n viestintään vahvasti kuulunut ajatus siitä, että keskiryhmien yhteistyö oli enemmän pragmaattista, kun taas Tasavalta-Seura edusti lähtökohtaisesti keskustalaisesti ajattelevien aatteellista läheisyyttä.

Tasavalta-Seuraa käsitelleeseen pääkirjoitukseen vastasi Polttopisteen seuraavassa numerossa mielipidekirjoituksella nuorliberaali ja Tasavalta-Seuran varapuheenjohtaja Jarmo Mäkelä, joka hämmästeli Polttopisteen toimituksen asenteellista suhtautumista Tasavalta-Seuraan ja sosiaaliseen kristillisyyteen. Mäkelän mukaan pääkirjoituksen asenteellisuus sosiaalista kristillisyyttä kohtaan oli ristiriidassa LKP:n voimassa olevan yleisohjelman kanssa, jossa liberalismiin elinehtona peräänkuulutettiin laajaa suvaitsevaisuutta ja avarakatseisuutta myös uskonnollisia yhteisöjä kohtaan. Mäkelän myöhemmin Polttopisteessä esittämän tilannekatsauksen mukaan suomalaista yhteiskuntaa vaivasi perheen merkityksen laskeminen, ekologinen kriisi ja ydinsodan uhka. Lisäksi suomalaista yhteiskuntaa vaivasi Mäkelän mukaan se, että epäluottamus päätöksentekijöihin ja välinpitämättömyys yhteiskunnallisia asioita kohtaan vieraannutti kansalaisia politiikasta. Tasavalta-Seuran tarkoituksena oli hänen mukaansa koota yhteen laajalla rintamalla keskustalaisia voimia, jotta näihin ylitsepääsemättömiin ongelmiin olisi saatu muodostettua selkeitä poliittisia kantoja keskiryhmien kesken. Mäkelä totesi, ettei Tasavalta-Seura ole mikään salaseura, vaan erilaisten keskustalaisten näkemysten yhteinen keskustelufoorumi, johon kaikki keskustalaisesti ajattelevat olivat hänen mukaansa tervetulleita.²³²

Polttopisteen nuiva kanta Tasavalta-Seuraan ja sen perustamiseen muuttui, kun 14.5.1981 julkaistussa Polttopisteessä uutisoitiin 7.5.1981 pidetystä Tasavalta-Seuran perustamiskokouksesta. Uutisen mukaan Poliittinen keskusta tiivistä rivejään ainakin kahdella tasolla eikä ristiriitoja Keskustan valtuuskunnan perustamisen kanssa esitetty. Tasavalta-Seuran puheenjohtajaksi valittiin pankinjohtaja Esko Ollila, joka uskoi, että Tasavalta-Seuran toiminta voisi kiinnostaa myös kokoomuksen ja Suomen Kristillisen

---

²³² Mäkelä vastaa Tasavalta-Seurasta. Polttopiste 26.3.1981. Mielipide. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen periaateohjelma 1971. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>> Luettu 31.10.2018. Mäkelä selvittää Tasavalta-Seuraa: Ei mikään salaseura. Polttopiste 9.4.1981. Mielipide. TYK.

liiton jäseniä. Tasavalta-Seuran varapuheenjohtajiksi valittiin Jarmo Mäkelä (LNL) ja Ilkka Heiskanen (HY:n valtio-opin professori 1977-2000). Tasavalta-Seuran perustamiskokouksessa oli läsnä kirjava joukko nuoren polven poliitikkoja, kuten Alpo Rusi, Mauno Pekkarinen, Osmo Soininvaara ja Ville Komsio.²³³

Tasavalta-Seuran ensimmäinen varsinainen julkinen ja tarkastelujaksoni ainoaksi jäänyt ”Hallinto hajan hajan” -keskustelutilaisuus pidettiin syyskuun puolivälissä 1981. Keskustelutilaisuuden puheenvuoroissa käsiteltiin kansanvallan tilaa. Erityisesti keskustelutilaisuudessa puhutti LKP:n pitkäaikaisen jäsenen Kyösti Skytän esitelmässä esille ottama ajatus siitä, että maan eri osat tarvitsevat kansanvaltaiset aluehallinnot, koska alueet olivat lähtökohtaisesti erilaisia ja täten tarvitsisivat erilaisia politiikkatoimia.²³⁴

6.2 Keskustan Valtuuskunta – Mittendelegation

30.4.1981 ilmoitettiin kolmen itsenäisen poliittiseen keskustaan kuuluvan puolueen perustaneen yhteistyön organisaatioksi Keskustan valtuuskunnan. Keskustan Valtuuskunta julkaisi ilmoituksen yhteydessä perustamisjulistuksen ”Kohti ihmisyyden yhteiskuntaa”, jossa todetaan yhteiskunnallisten mielipiteiden kaksinapaistuneen yhtäältä oikeiston ja toisaalta vasemmiston suuntaan. Poliittiseen keskustaan kuuluvat LKP, RKP ja Keskustapuolue vastasivat tähän kehitykseen tiivistämällä yhteistyötään luomalla välilleen kansalliselta pohjalta yhteiskuntaa uudistavan voiman, Keskustan Valtuuskunnan. Perustamisjulistuksen mukaan ”vain vahva keskusta pystyi turvaamaan rauhallisen, tasaisen yhteiskuntakehityksen ja lujittamaan kansallista yhteneväisyyttä maassamme.” LKP:n uutiskirjeessä osastoille peräänkuulutettiin, ettei kyseessä ollut puolueiden katto-organisaatio, vaan pyrkimys kehittää ohjelmallisia ja toiminnallisia yhteistyövalmiuksia kolmen itsenäisen keskipuolueen välillä.²³⁵

---

²³³ Tasavalta-Seura perustettiin. Polttopiste 14.5.1981. Uutinen. TYK; Isohookana-Asunmaa 2006, 596.

²³⁴ Skytän terveiset hajauttajille: ”Menkää Kuopioon ja perustakaa Saima-lehti. Polttopiste 17.9.1981. Uutinen. TYK.

²³⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. Liite 1. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 20.5.1981. Liite 2. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

Helsingin Sanomat uutisoi 1.5.1981 Keskustan Valtuuskunnan syntyneen RKP:n, LKP:n ja Keskustapuolueen puoluesihteereiden pohjustuksesta yhteisten poliittisten päämäärien löytämiseksi. Helsingin Sanomien uutisoinnin mukaan yhteistyön organisoitumiseen kriittisimmin suhtautuneen LKP:n suunta asiassa kääntyi tappiollisten kunnallisvaalien jälkeen Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa yhteistyölle myönteiseksi. Helsingin Sanomien uutisen mukaan perustettavan Keskustan Valtuuskunnan työpöydällä oli jo valmisteluvaiheessa yhteinen talousohjelma tulevia eduskuntavaaleja varten. Keskiryhmät olivat julkaisseet yhteisiä talousohjelmia kaksin kappalein jo ennen yhteistyön organisoitumista.²³⁶

Keskustan Valtuuskunnan perustamisjulistuksessa on eriteltyä yhteensä kymmenen tavoitetta keskipolueiden yhteistyölle. Perustamisjulistuksessa muun muassa asetettiin Suomen ulkopolitiikan tavoitteeksi Paasikiven-Kekkosen linjalla jatkamisen lisäksi rauhan, aseistariisunnan ja liennytyksen aktiivinen tukeminen sekä lisäksi edellytettiin, että Suomen on tehtävä kaikki voitavansa kehitysmaiden elinehtojen parantamiseksi. Sisäpoliittisesti Keskustan Valtuuskunnan tavoitteena oli edistää ihmisläheisten pienyhteisöjen olemassaoloa niin kotona, työpaikoilla kuin asuinympäristöissä. Perustamisjulistuksen mukaan Keskustan Valtuuskunnan tarkoituksena oli vaikuttaa vahvasti perhepolitiikkaan, alueellisen tasa-arvon kehittämiseen ja kansallisen kulttuurin ja sivistyselämän omaleimaiseen kehitykseen. Perustamisjulistuksessa kylä- ja kaupunkimaisemien suojelu liittyi vahvasti luonnonsuojeluun ja luonnonsuojelu vastaavasti aluepolitiikkaan. Aitoa kansanvaltaa Keskustan Valtuuskuntaan kuuluneet puolueet tulivat perustamisjulistuksen mukaan suojelemaan siten, että ne tulisivat rakentamaan kansalaisille välittömiä vaikutuskanavia ja olisivat siten omalta osaltaan torjumassa työmarkkinajärjestöjen pyrkimyksiä ulottaa valtaansa omien toimintapiiriensä ulkopuolelle.²³⁷

Varsin ohjelmaluontoisessa perustamisjulistuksessa käsiteltiin melko vähän sitä, että asetetut tavoitteet olivat kolmen itsenäisen puolueen yhteisiä tavoitteita. Perustamisjulistuksessa käytetään termejä keskusta ja keskustalaisesti ajatteleva paljon useammin kuin esimerkiksi keskipolueet, keskiryhmät tai Keskustan Valtuuskunta. Perustamisjulistuksessa puhutaan toki tavoitteista, joihin yhteistyöllä pyritään, mutta se

---

²³⁶ Keskustan puolueille yhteistyöelin. Helsingin Sanomat 1.5.1981. Uutinen. PA.

²³⁷ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. Liite 1. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

mikä pyrkii, on nimenomaan keskusta. Huomionarvoista on, että tarkastelujaksolla keskiryhmien yhteistyöstä, yhteisistä arvoista ja jopa ideologiasta on puhuttu monilla eri termeillä eri yhteyksissä aina sosiaaliliberalismista liberalismiin ja keskustaliberalismista Tasavalta-Seuran käyttämään ydinkeskustalaisuuteen.²³⁸

Perustamisjulistus päättyi kappaleeseen, jossa todetaan, että keskiryhmät vetoavat kaikkiin keskustalaisesti ajatteleviin ja niihin, jotka haluavat tehdä yhteistyötä keskustan kanssa ja rakentaa suomalaista yhteiskuntaa kansallista eheyttä ja ulkoista turvallisuutta lujittaen. Perustamisjulistuksen mukaan ”vain keskitie vie eteenpäin.”²³⁹

Perustamisjulistuksen yhteydessä Keskustan Valtuuskunnalle laadittiin myös työjärjestys, jossa eriteltiin uuden yhteistyökanavan tarkoitus ja toimintatavat. Jokaisella puolueella oli kuusi edustajan paikkaa ja jokaisen puolueen puoluejohdon ja eduskuntaryhmän tuli olla edustettuina. Keskustan Valtuuskunta oli päätösvaltainen, jos jokaisesta puolueesta oli paikalla vähintään kolme edustajaa. Työjärjestyksen mukaan oli tarkoitus valita edustajien keskuudesta puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa. Keskustan Valtuuskunnalle muodostettiin myös työvaliokunta, johon kuuluivat kaikkien puolueiden puoluesihteerien lisäksi yksi vapaasti valittava henkilö. Keskustan Valtuuskunnan työjärjestyksen mukaan uuden Valtuuskunnan oli määrä kokoontua vähintään kaksi kertaa vuodessa. Työjärjestyksessä yhteistyön edistämisen muodoiksi listattiin julistusten, julkilausumien, kirjelmien, ohjelmien ja julkaisutoiminnan lisäksi poliittisista kysymyksistä pidettävät seminaarit.²⁴⁰

Jaakko Itälä puhui eduskunnassa 5.5.1981 Keskustan valtuuskunnasta ja kertoi Keskustan Valtuuskunnan perustamisen olleen vapun aaton poliittinen uutinen. Itälä selvensi puheessaan, että hän oli itse ehdottanut yhteiselimen perustamista jo 1970-luvun alussa ja että yli kymmenen vuotta vireillä ollut oli nyt saatu konkreettiseen

---

²³⁸ Ks. termit: Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. Liite 1. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 20.5.1981. Liite 2. Kotelo Cc 27_4, KMA; Erkki Maasalo: Liberalismin uusi nousu ja keskiryhmät. Polttopiste 15.1.1981. Kolumni. TYK; Itälä 1979, 37-38; Mickelsson 2015, 228; Polttopiste 19.3.1981. Pääkirjoitus. TYK.

²³⁹ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. Liite 1. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 20.5.1981. Liite 2. Kotelo Cc 27_4, KMA; Svenska Folkpartiets centralstyrelses möteprotokoll 14.6.1981. Bilaga 3, SCA.

²⁴⁰ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. Liite 2, LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirja 20.5.1981. Liite 3. Kotelo Cc 27_4, KMA; Keskustan Valtuuskunta ja keskiryhmien yhteistyö 1981-1989. Liite 2. KMA; Svenska Folkpartiets centralstyrelses möteprotokoll 14.6.1981. Bilaga 2, SCA.

muotoon paljon puhumisen jälkeen. Itälä kertoi puheessaan myös, ettei ollut itse koskaan pelännyt, että keskustayhteistyö vaikuttaisi ainakaan negatiivisesti LKP:n profiiliin, sillä liberalismi oli kolmesta kantaideologiasta (sosialismi-liberalismi-konservatismi) juuri keskimäinen. Puheenvuorossaan hän esitti, että liberalismi oli uudistuva poliittinen aate, jonka tuli aina kulkea kehityksen kärjessä ja siksi LKP:n tuli olla mukana luomassa tervettä yhteiskuntakehitystä muiden Keskustan Valtuuskuntaan kuuluvien puolueiden rinnalla. Uusi poliittisen keskustan yhteiselin tarjosi Itälän mukaan selvän kolmannen vaihtoehdon vasemmiston ja oikeiston vanhentuneille ratkaisumalleille. Liberaalit kuuluivat nyt Itälän puheenvuoron mukaan laajempaan poliittiseen ryhmittymään, jonka puitteissa liberaalit pystyivät vaikuttamaan yhteiskunnan kehitykseen.²⁴¹

Eduskunnassa pitämässään puheessa Itälä ei nähnyt ongelmaa siinä, että Keskustan Valtuuskunnan puolueet olivat yhtä aikaa hallituksessa ja oppositiossa. Itälän mukaan tilanne ei ollut yhtään niin ongelmallinen kuin miltä se näytti, sillä Itälä painotti, ettei ankaran vaalitappion kärsinyt LKP lähtenyt hallitukseen, koska LKP piti kiinni vaalien alla sovitusta poliittisen keskustan yhteisestä talousohjelmasta. Itälä painottikin, ettei LKP lähtenyt hallituksesta etäännyäkseen keskustasta, vaan keskustan yhteisen linjan takia, josta Keskustapuolue ja RKP hallitusneuvotteluissa luopuivat.²⁴² Varsin mielenkiintoisen seikan Itälän puheessa muodosti se, että hän puhui nimenomaan hallituksesta lähtemisestä eikä hallituksesta tippumisesta siihen sävyyn, että hallituspaikka olisi ollut heille vaalitappiosta huolimatta varma.

7.5.1981 julkaistussa Polttopisteessä uutisoitiin Keskustan Valtuuskunnan perustamisesta pidetystä tiedotustilaisuudesta, jossa olivat läsnä RKP:n puheenjohtaja Per Stenbäck, LKP:n puheenjohtaja Jaakko Itälä ja Keskustapuolueen puheenjohtaja Paavo Väyrynen. Uutisessa eriteltiin keskiryhmien yhteisiä tavoitteita, jotka koskettivat politiikan alueita aina perheistä aluepolitiikkaan ja taloudesta ulkopolitiikkaan. Uutiseen oli koottu myös kommentit keskiryhmien puolueiden puheenjohtajilta Keskustan Valtuuskuntaan liittyen. Stenbäck painotti, ettei kyseessä ollut varsinaisesti mikään uusi hanke, vaan pikemminkin aikaisempien käytäntöjen kehittäminen. Itälä taas korosti, että kyseessä on itsenäisten puolueiden yhteiselin, jossa liberaalit vaikuttavat

---

²⁴¹ Keskustan Valtuuskunta. Polttopiste 7.5.1981. Puhereferaatti. TYK.

²⁴² Ibid.

yhteiskuntakehitykseen liberaaleina. Väyrysen mielestä tärkeintä oli ilmoittaa, ettei Suomessa perustamisajankohtana ollut muita puolueita, jotka olisivat voineet osallistua Keskustan Valtuuskunnan perustamiseen. Väyrynen korosti myös sitä, että Keskustan Valtuuskunnan ensisijaisena tavoitteena oli seuraavissa eduskuntavaaleissa keskiryhmien kannatuksen kasvattaminen ja että seuraavista eduskuntavaaleista lähtien kaikki kolme valtuuskunnan puoluetta asettuisivat yhteisenä rintamana joko hallitukseen tai oppositioon. Keskustan Valtuuskunnan suuntaviivoja tulitisiin pitämään tulevissa hallitusneuvotteluissa keskiryhmien yhteisenä linjana. Väyrynen korosti tiedotustilaisuudessa myös, että Keskustan Valtuuskunnan roolista tulevia presidentinvaaleja silmällä pitäen oli turhan aikaista puhua, koska presidentinvaaleihin oli vielä melko paljon aikaa.²⁴³

Samaisen 7.5.1981 julkaistun Polttopisteen pääkirjoituksessa juhlistettiin Keskustan Valtuuskunnan perustamista tärkeänä saavutuksena keskiryhmien yhteistyön tiivistämisessä, ja että sen avulla oli mahdollista taata Suomen tasapainoinen kehitys. Keskustan Valtuuskunta esitettiin pääkirjoituksessa vuosia jatkuneen valmistelutyön tuloksena ja 1970-luvulla harjoitetun hallitusyhteistyön perillisenä. Pääkirjoituksessa otettiin kantaa esitettyyn väitteeseen, jossa Keskustan Valtuuskunta nähtiin vain Keskustapuolueen politiikan jatkeena. Pääkirjoituksessa painotettiin, että kyseinen yhteiselin muodostettiin, jotta tasavertaisten puolueiden erilaiset näkemykset saataisiin koottua yhteiseksi voimaksi. Pääkirjoituksen mukaan poliittisen keskustan yhteiset arvot rakentuivat luonnontalouden pohjalle ja ekologisten lähtökohtien varaan ja suuntasivat kovaa teknologiaa, byrokratiaa ja vallan keskitystä vastaan.²⁴⁴

LKP:n uutiskirjeessä osastoille 12.5.1981 kerrottiin, että Keskustan Valtuuskunta oli perustettu pitkälti niiden periaatteiden pohjalle, joita LKP:n Helsingin ylimääräinen puoluekokous oli hankkeelle asettanut.²⁴⁵ Näin puolueväelle haluttiin viestiä siitä, ettei kyseessä ollut kannatukseltaan pienempien kansanpuolueiden alisteinen rooli suhteessa Keskustapuolueeseen eikä Keskustan Valtuuskunta ollut puolueväen vieroksuma kattoorganisaatio, vaan itsenäisten puolueiden yhteistyön neuvotteluelin.

---

²⁴³ Keskipuolueiden yhteistyö tiivistyy: Keskustan Valtuuskunta perustettiin. Polttopiste 7.5.1981. Uutinen. TYK.

²⁴⁴ Polttopiste 7.5.1981. Pääkirjoitus. TYK.

²⁴⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA.

LKP:n puoluehallitus valitsi edustajansa Keskustan Valtuuskuntaan 17.5.81 pidetyssä kokouksessa. Esityslistalla LKP:n edustajiksi ehdotettiin puheenjohtaja Itälän, puoluesihteerin Viljasen ja eduskuntaryhmän puheenjohtajan Kivitien lisäksi LNL:n puheenjohtaja Harri Ruohomäkeä, Arne Berneriä ja Liberaalisen Kansanpuolueen Naisjärjestön puheenjohtajaa Irma Toivasta. Kyseisen puoluehallituksen kokouksen pöytäkirjaa ei Liberaalisen Kansanpuolueen arkistosta löydy, mutta samaisen puoluehallituksen kokouksen julkilausumassa tiedotettiin, että LKP:n puoluehallitus oli valinnut Keskustan Valtuuskuntaan edustajikseen Ruohomäen ja Bernerin tilalle puoluevaltuuston varapuheenjohtaja Kimmo Sarkkisen ja LKP:n varapuheenjohtaja Terhi Nieminen-Mäkysen. Lopulta LKP:n edustajiksi valittiin Jaakko Itälä, Kalevi Viljanen, Anneli Kivitie, Terhi Nieminen-Mäkynen, Irma Toivanen ja Kimmo Sarkkinen. Julkilausuman mukaan edustajat valittiin varsinaisten vuosikokousten väliseksi ajaksi, joten seuraavan kerran valinnat Keskustan Valtuuskunnan edustajiksi tehtäisiin jo suunnitteilla olleessa Joensuun puoluekokouksessa vuonna 1982.²⁴⁶

RKP:n puoluehallituksen kokouksessa 15.5.1981 valittiin yksimielisesti puolueelle edustajat Keskustan Valtuuskuntaan RKP:n työvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti. Puheenjohtaja Pär Stenbäckin, puoluesihteerin Peter Stenlundin ja eduskuntaryhmän puheenjohtajan Henrik Westerlundin lisäksi RKP:n edustajiksi Keskustan valtuuskuntaan valittiin puolueen varapuheenjohtajat Päivi Hirsikangas, Håkan Malm ja Ingvar S. Melin.²⁴⁷

Keskustapuolueen puoluehallitus valitsi edustajansa Keskustan Valtuuskuntaan 20.5.1981 pidetyssä kokouksessa. Keskustan Valtuuskunnan jäseniksi kokouksessa valittiin puheenjohtaja Paavo Väyrysen, puoluesihteerin Seppo Kääriäisen ja varapuheenjohtaja Ahti Pekkalan lisäksi kansanedustaja Marjatta Väänänen, eduskuntaryhmän puheenjohtaja Matti Ruokola ja NKL:n puheenjohtaja Matti Vanhanen. Keskustan Valtuuskunnan työvaliokuntaan Keskustapuolueen puoluehallitus

---

²⁴⁶ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen 17.5.1981 Esityslista. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksen julkilausuma 18.5.1981. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; LKP nimesi jäsenet Keskustan valtuuskuntaan. Polttopiste 21.5.1981. Uutinen. TYK.

²⁴⁷ Svenska Folkpartiets arbetsutskotts möteprotokoll 14.5.1981. SCA; Svenska Folkpartiets centralstyrelses möteprotokoll 15.5.1981. SCA.

valitsi puoluesihtööri Kääriäisen lisäksi Antti Mäki-Reinikan. Myöskään Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirjassa ei eritelty perusteluja näille henkilövalinnoille.²⁴⁸

Kovin suurta painoarvoa ei Keskustan Valtuuskunnan perustaminen saanut Keskustan vuosikirjassa 1981, jonka alkusanoissa Paavo Väyrynen pahoitteli lupaavia askeleita ottaneen Keskustan Valtuuskunnan toiminnan tukahtuneen syksyyn mennessä, jolloin ennenaikaiset presidentinvaalit alkoivat näyttää entistä todennäköisemmiltä. Muuten vuosikirjassa ei mainittu Keskustan Valtuuskuntaa missään yhteydessä.²⁴⁹

Toukokuun 23. päivä 1981 pidetyssä Liberaalisen Nuorisoliiton liittokokouksessa poliittisen tilannekatsauksen piti puheenjohtaja Harri Ruohomäki. Tilannekatsauksessa varsin suuren painoarvon sai LKP:n toiminta Keskustan Valtuuskunnassa. Ruohomäen mukaan LKP vahvisti asemiaan ovelasti Keskustapuoluetta hyväksikäyttäen. Ruohomäki peräänkuulutti kuitenkin, ettei koko yhteisellä valtuuskunnalla ollut minkäänlaista merkitystä, ellei LKP omaksuisi radikaalia roolia Keskustan Valtuuskunnassa. Hän esitti, että uuden yhteistyön tavan avulla olisi mahdollista herättää tiukkaa vastarintaa yhteiskunnalliselle kehitykselle, jossa kaupallisuuden ylivallan kasvu, pinnallinen tyytyväisyys ja teennäinen hyvinvointi johtivat oikeistolaisten piiloliberaalien tunnusten vetovoiman kasvuun.²⁵⁰

Keskustan Valtuuskunta perustettiin kasvavaa kokoomusta vastaan. Kokoomuksen kannatuksen kasvu uhkasi keskiryhmien valta-asemaa ei-sosialistisen blokin edusjoukkona. Kaikille Keskustan Valtuuskuntaan osallistuneille puolueille hanke tarkoitti muiden Valtuuskuntaan osallistuvien puolueiden tukea pyrkimyksissään, vaikka kaikista tavoitteista ei olisikaan vallinnut yhteisymmärrystä ohjelmatasolla.

Keskustan Valtuuskunnan perustamisesta kerkesi kulua reilu kuukausi, kunnes perusteilla olevan Valtuuskunnan rivit alkoivat jo rakoilla. RKP:n sisällä oli noussut kiivas keskustelu siitä, kun Keskustapuolue päätyi tukemaan kokoomuksen rinnalla

---

²⁴⁸ Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 20.5.1981. Kotelo Cc 27_4, KMA.

²⁴⁹ Keskustan vuosikirja 1981, 5. TYK.

²⁵⁰ Ruohomäki LNL:n liittovaltuustossa: Keskustayhteistyössä oltava radikaaleja. Polttopiste 28.5.1981. Uutinen. TYK; Liberaalisen Nuorisoliiton liittokokous. Harri Ruohomäen alustus poliittiseen tilannekatsaukseen. LNL:n arkisto, kotelo 12, KA.

Vaasan seutukaavaliiton puheenjohtajan vaihdosta RKP:n jäsenestä kokoomuslaiseen. Tämän lisäksi RKP:n puoluekokouksen alla pidetyssä tiedotustilaisuudessa RKP:n puheenjohtaja Pär Stenbäckin mielestä huomautettavaa Keskustapuolueen suuntaan riitti muutenkin, sillä Keskustapuolue ei ollut informoinut RKP:tä siitä, että se oli alkanut kiristää hallitustilannetta aluelakien ja kansaneläkeuudistuksen jouduttamisella. Stenbäck muistutti tiedotustilaisuudessa Keskustapuoluetta siitä, ettei pitkään rakennettua yhteistyötä tulisi nyt romuttaa itsevaltaisella toiminnalla. RKP:n puoluekokouksessa aiottiin tämän tyytymättömyyden vuoksi käsitellä aloite, jossa ehdotettiin RKP:n eroamista Keskustan Valtuuskunnasta.²⁵¹

RKP:n puoluekokouksessa ei kuitenkaan käsitelty ehdotusta, jonka mukaan RKP vetäytyisi Keskustan Valtuuskunnasta. RKP:n puheenjohtaja Pär Stenbäck korosti puoluekokouksessa, että keskiryhmien yhteistyöllä oli merkitystä vain, jos se perustui puolueiden välisen tasa-arvon pohjalle.²⁵²

Keskustan Valtuuskunnan järjestäytymiskokouksessa 14.9.1981 päätettiin Paavo Väyrysen esityksestä, että Keskustan Valtuuskunnalle valitaan työjärjestyksestä huolimatta kolme tasa-arvoista puheenjohtajaa, jotta yhteistyö ei leimautuisi vain yhteen puolueeseen. Puheenjohtajiksi valittiin keskipuolueiden puheenjohtajat Väyrynen, Stenbäck ja Itälä.²⁵³ Kolmen puheenjohtajan malli oli kädenojennus Väyryseltä puolueiden itsenäistä asemaa korostaneille kansanpuolueille, sillä Keskustapuolueen piirissä oli aiemmin korostettu, että Keskustan Valtuuskunnan puheenjohtajaksi on saatava nimenomaan oman puolueen jäsen.²⁵⁴

LKP:n puoluesihteerin Kalevi Viljanen kommentoi keskiryhmien yhteistyötä ja sen uusinta muotoa, Keskustan Valtuuskuntaa Taipalsaassa pitämässään puheenvuorossa. Viljanen esitti, että yhteistyötä keskiryhmien välillä oli ollut oikeastaan jo vuodesta 1966, eikä yhteistyön syvenemisessä ollut sinänsä mitään erikoista tai uutta. Viljanen kuitenkin totesi puheenvuorossaan, että erityisesti edellisten vuoden 1979 eduskuntavaalien yhteydessä keskiryhmien välillä oli vallinnut eriseuraisuutta.

---

²⁵¹ RKP syyttää Kepua keskustayhteistyön vaarantamisesta. Polttopiste 11.6.1981. Uutinen. TYK.

²⁵² RKP tukee puolustuskomiteaa, mutta vaatii: ”Asevientä tukittava”. Polttopiste 18.6.1981. TYK.

²⁵³ Keskustan Valtuuskunnalle kolme puheenjohtajaa: Tavoitteena hallitusyhteistyö. Polttopiste 17.9.1981. Uutinen. TYK; Helsingin Sanomat 15.9. Uutinen. PA.

²⁵⁴ Isohookana-Asunmaa 2006, 595.

Eriseuraisuudesta huolimatta Viljasen mukaan yhteydenpito Keskustapuolueen ja LKP:n puoluesihteereiden välillä oli jatkunut tiiviinä. Viljanen selvitti puheessaan myös, ettei Keskustan Valtuuskunnan kokouksissa ollut tarkoitus äänestellä, vaan tehdä yksimielisiä päätöksiä yhteistyön tueksi ja linjaksi. Viljasen mukaan keskiryhmien välillä vallitsi selkeä yhteinen linja muun muassa kehitysyhteistyöstä, jonka saralla Suomi oli laiminlyönyt antamia lupauksia. Keskiryhmien yhteisen linjan mukaan kehitysyhteistyötä tuli parantaa lupauksen tasolle. Viljanen myös toisti Paavo Väyrysen ajatuksen siitä, että Keskustan Valtuuskuntaa ei perustettu presidentinvaaleja varten ja vakuutti jokaisen keskiryhmiin kuuluvan puolueen asettavan oman presidenttiehdokkaan sitten kun sen aika olisi. Viljasen puheen mukaan LKP asettaisi oman presidenttiehdokkaansa kesän 1982 puoluekokouksessa, mikäli mitään odottamatonta ei tapahtuisi.²⁵⁵

Viljasen esittämä näkemys siitä, että Keskustan valtuuskunnassa ei ollut tarkoitus ”äänestellä asioista” pitää arkistoaineiston valossa paikkaansa tarkastelujaksoni ajalta. Keskustan ja maaseudun arkistossa sijaitsevasta Keskustan valtuuskunnan arkistosta ei nimittäin löydy esimerkiksi kokouspöytäkirjoja perustamiskokouksesta eikä järjestäytymiskokouksesta.²⁵⁶

Elokuussa keskiryhmien yhteistyö rakoili jälleen, kun hallituksen kaavailemat veronkorotukset saivat LKP:n Kalevi Viljasen varpailleen. Polttopisteen uutisen mukaan keskustalainen valtiovarainministeri Ahti Pekkala oli jäänyt verokeskustelussa altavastajaksi ja siksi hallituksen verouudistus loi eripuraa myös keskiryhmien sisälle. Viljasen mukaan verotuspohjan uudistaminen tuli osoittaa kulutuksen verottamiseen, kun taas hallituksen kaavailemat veronkorotukset kohdistuivat tulojen verotukseen. Viljanen totesi Polttopisteelle, että hallituksen kaavailemat verojen korotukset otettaisiin varmasti esille Keskustan valtuuskunnassa. Siten pyrittiin vahvistamaan erityisesti Keskustapuolueen jäsenten näkemyksiä siitä, että veropohjan laajentaminen tulisi kohdistua nimenomaan kuluttamisen verotukseen.²⁵⁷

---

²⁵⁵ Kalevi Viljanen: Keskiryhmien yhteistyötä edistetään. Polttopiste 25.6.1981. Uutinen. TYK; Keskipuolueiden yhteistyö tiivistyy: Keskustan Valtuuskunta perustettiin. Polttopiste 7.5.1981. Uutinen. TYK.

²⁵⁶ Keskustan Valtuuskunnan arkisto 1981-1989. KMA.

²⁵⁷ Hallitus jatkaa tuloverotuksen kiristämistä. Polttopiste 27.8.1981. Uutinen. TYK.

Keskustan Valtuuskunta julkaisi talouspoliittisen kannanoton järjestäytymiskokouksen yhteydessä maanantaina 14.9.1981. Talouspoliittisen kannanoton keskeinen viesti oli se, että veropohjaa tuli kehittää välillisen verotuksen suuntaan, sijoituksia rasittava liikevaihtovero tuli poistaa, julkisessa hallinnossa tuli lisätä osa-aikatyötä ja energiakysymyksessä tuli keskittyä ydinvoiman lisärakentamisen sijasta kotimaisten energialähteiden hyödyntämiseen. Keskustan Valtuuskunnan julkaisemassa talouspoliittisessa kannanotossa sen hetkinen talouspoliittinen tilanne esitettiin varsin positiivisessa valossa, sillä vientiteollisuudella meni toistaiseksi hyvin. Varsin hyvän tilanteen esitettiin johtuvan ensisijaisesti keskiryhmien hallituksesta käsin johtamasta talouspolitiikasta. Talouspoliittisessa kannanotossa muun muassa keskiryhmien harjoittaman määrätietoisen aluepolitiikan ansioksi laskettiin 75 000 teollista työpaikkaa kehitysalueilla. Talouspoliittisessa kannanotossa peräänkuulutettiin sitä, että tulevaisuuden kehitys jatkuisi menestyksekkäänä, mikäli uuden kannanoton mukaiset toimenpiteet toteutettaisiin samaan tapaan kuin vuoden 1976 keskiryhmien talouspoliittisen kannanoton toimenpiteitä oli toteutettu. Polttopisteessä 17.5. uutisoitiin Keskustan Valtuuskunnan talouspoliittisen kannanoton asettavan 1980-luvun tärkeimmäksi talouspoliittiseksi tavoitteeksi verotuksen kokonaisuudistuksen, jota talouspoliittisessa kannanotossa eittämättä kaavailtiin.²⁵⁸

Edellä mainitusta talouspoliittisesta kannanotosta uutisoitiin Helsingin Sanomissa 15.9. varsin toteavaan tapaan. Helsingin Sanomien uutisen mukaan edelliset keskiryhmien yhteiset talouspoliittiset kannanotot olivat vuosilta 1976 ja 1979, eikä uudessa kannanotossa ollut sinänsä mitään uutta. Polttopisteessä 17.9. julkaistussa uutisessa sen sijaan talouspoliittinen kannanotto ja Keskustan Valtuuskunnan toiminta esitettiin korostaen, että keskenään erilaisilla painotuksilla politiikkaa tekevät keskiryhmät olivat päässeet erimielisyyksistä huolimatta kaikkia puolueita tyydyttävään lopputulokseen talouspoliittista kannanottoa tehdessään. Kannanotosta kertoneessa uutisessa Kalevi Viljanen kommentoi puolueiden välisiä eroja niin, että jos eroja ei olisi ei tarvittaisi

---

²⁵⁸ Keskustan yhteistyölle kolme puheenjohtajaa. Helsingin Sanomat 15.9.1981. Uutinen. PA; Keskustan Valtuuskunnalle kolme puheenjohtajaa: Tavoitteena hallitusyhteistyö. Polttopiste 17.9.1981. Uutinen. TYK; Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 4.10.1981. liite 3. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

myöskään erillisiä puolueita. Täten Viljasen mielestä välillä kiivaaksikin äityvä keskustelu ei ole merkittävästi haavoittanut puolueiden välistä yhteistyötä.²⁵⁹

Talouspoliittinen kannanotto puhutti 4.10.1981 pidetyssä Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouksessa, kun sitä käsiteltiin puoluesihteri Kalevi Viljasen johdolla. Puoluehallitus päätti käydyn keskustelun pohjalta, että LKP:n tulisi pyrkiä Keskustan valtuuskunnan toiminnassa siihen, että valtuuskunnan paperit kiertäisivät lausuntokierroksilla jäsenpuolueissa ennen niiden lopullista hyväksymistä. Lisäksi LKP:n puoluehallitus päätti, että Keskustan valtuuskunnan tilaisuuksiin tulisi tulevaisuudessa lähettää kutsut LKP:n ja yhtä lailla muiden keskiryhmien puoluehallituksille ja jäsenjärjestöille. Keskustan valtuuskunnan talouspoliittista kannanottoa ei näet LKP:n arkiston mukaan käsitelty missään LKP:n puolue-elimessä ennen kuin Keskustan valtuuskunta hyväksyi ja julkisti kannanoton.²⁶⁰

Sen sijaan RKP:n työvaliokunnan kokouksessa käsiteltiin Keskustan valtuuskunnan talouspoliittisen ohjelman luonnosta jo 23.4.1981, siis jo ennen Keskustan valtuuskunnan perustamista. RKP:n työvaliokunnan kokouksessa 10.9.1981 puoluesihteri Peter Stendlund esitteli Keskustan valtuuskunnassa viimeistellyn talouspoliittisen kannanoton ja valtuutti puolueen Keskustan valtuuskuntaan valitsemat jäsenet päättämään sen ohjelmista ja toiminnasta.²⁶¹

Keskustapuolueen puoluehallitus käsiteli talouspoliittisen kannanoton luonnosta 10.9.1981 pitämässään kokouksessa. Keskustapuolueen puoluehallitus valtuutti valtuuskuntaan valitsemat jäsenet hyväksymään talouspoliittisen kannanoton esitetystä muodosta.²⁶²

Liberaalisen Kansanpuolueen puolue-elinten asiakirjojen mukaan Keskustan valtuuskunnan toimintaan ladattiin melkoisesti odotuksia. Keskustan valtuuskunnan

---

²⁵⁹ Keskustan yhteistyölle kolme puheenjohtajaa. Helsingin Sanomat 15.9.1981. Uutinen. PA; Keskiryhmiltä yhteinen talousohjelma. Uusi Polttopiste 22.2.1979 Uutinen. TYK; Keskiryhmien talouspoliittinen kannanotto: Verotus aisoihin, painopiste välilliseen verotukseen. Polttopiste 17.9.1981. Uutinen. TYK.

²⁶⁰ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 4.10.1981. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA.

²⁶¹ Svenska Folkpartiets arbetsutskotts möteprotokoll 23.4.1981. SCA; Svenska Folkpartiets arbetsutskotts möteprotokoll 10.9.1981. SCA.

²⁶² Keskustapuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 10.9.1981. KMA.

toimintaa pidettiin tärkeänä. Niin tärkeänä, että LKP:n puoluehallitus katsoi, että puoluehallituksen tulisi osallistua Keskustan valtuuskunnan toimintaan entistä tiiviimmin.²⁶³

LKP:n puoluevaltuuston syyskokouksessa 28.11.1981 henkilövalintoja koskien tehtiin päätös, jonka mukaan Keskustan valtuuskunnan edustajat tuli valita vuosittain puoluevaltuuston kevätkokouksessa. Puoluehallituksen aiempaan päätökseen henkilövalinnoista ei viitattu, eikä tiivistynyt kirjaamistapa kertonut syytä sille, miksi asiasta tehtiin toisenlainen päätös. Vasta puoluehallituksen valitsevat LKP:n edustajat saivat jatkaa Keskustan valtuuskunnassa seuraavan kevään puoluevaltuuston kevätkokoukseen asti.²⁶⁴ Henkilövalintojen perusteluita ei kirjoitettu myöskään Polttopisteeseen, vaikka henkilövalinnat varmasti vaikuttivat siihen, millaista linjaa LKP:n edustajat Keskustan valtuuskunnassa ajoivat.²⁶⁵

Keskustan valtuuskunta perustettiin poliittisen kentän kaksinapaistumista vastaan, sillä kokoomuksen kasvu oli uhka keskiryhmien poliittisille tavoitteille. Siitä huolimatta, että Keskustan valtuuskunta julkaisi talouspoliittisen ohjelman, johon puolueet sitoutuivat, ei yhteinen neuvotteluvaltuuskunta tarkoittanut kaikille puolueille samaa asiaa. RKP:lle se oli puhtaasti pragmaattinen valtapoliittinen työkalu, jolla se pyrki selkeän ydinkannattajaryhmänsä asian edistämiseen. Keskustapuolueelle se oli hanke, jolla sidottiin kansanpuolueet lähemmäksi omaa puoletta ja tavoiteltiin uusia, erityisesti kaupunkien äänestäjiä.

LKP viesti Keskustan valtuuskunnasta kahteen eri tapaan. Puolueen jäsenille puoluejohto vakuutteli, ettei kyseessä ollut puolueiden välinen katto-organisaatio, vaan keino hyväksikäyttää muita keskiryhmien puolueita oman puolueen linjan ajamiseksi. Toisaalta taas Itälän eduskunnassa pitämä puheenvuoro osoittaa, että laajemmalle

---

²⁶³ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluehallituksen kokouspöytäkirja 4.10.1981. LKP:n arkisto, kotelo 17, KA; Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Ruohomäki LNL:n liittovaltuustossa: Keskustayhteistyössä oltava radikaaleja. Polttopiste 28.5.1981. Uutinen. TYK; Liberaalisen Nuorisoliiton liittokokous. Harri Ruohomäen alustus poliittiseen tilannekatsaukseen. LNL:n arkisto, kotelo 12, KA.

²⁶⁴ Liberaalisen Kansanpuolueen puoluevaltuuston kokouspöytäkirja 28.11.1981. LKP:n arkisto, kotelo 9, KA

²⁶⁵ Liberaalisen Kansanpuolueen uutiskirje osastoille 12.5.1981. LKP:n arkisto, kotelo 8, KA; Keskustan valtuuskunta ja keskiryhmien yhteistyö 1981-1989. KMA; LKP nimesi jäsenet Keskustan Valtuuskuntaan. Polttopiste 21.5.1981. Uutinen. TYK.

yleisölle haluttiin kertoa LKP:n olevan osa suurempaa ryhmittymää ja edustavansa vakiintunutta blokkia.

Keskustan Valtuuskunnan toiminta ei varsinaisesti vaikuttanut piiritason toimintaan, kuten Turun ja Vaasan piireissä keskiryhmien välillä vallinneet kiistat osoittivat. Ja vaikka keskiryhmien johtoportaat sopivat yhteisistä linjoistaan vasta perustetussa neuvottelualtuuskunnassa, ei se velvoittanut puolueiden piirijärjestöjä yhteistyöhön keskenään. Keskustan Valtuuskunnan perustaminen ei vaikuttanut myöskään eduskunnan tasolla kovin tiiviiltä, sillä esimerkiksi RKP ei näyttänyt esittämänsä kritiikin valossa olevan Keskustapuolueen takana hallitustilanteen kiristämisessä.

Käytännössä keskiryhmien yhteistyö perustui Tasavalta-Seuran ja Keskustan Valtuuskunnan perustamisen jälkeenkin piireille annettavien vaaliliittosuositusten varaan. Suureksi osaksi tämä johtui siitä, että toiminta ei kerennyt kehittyä aikaistuneiden presidentinvaalien takia.

Kuten Paavo Väyrynen kirjoitti Keskustapuolueen vuoden 1981 vuosikirjan saatesanoihin, ei lupaavista askeleista huolimatta vakaamman yhteiskunnallisen kehityksen takaajaksi perustettu Keskustan Valtuuskunnan toiminta päässyt käynnistymään kunnolla presidentinvaalien aikaistumisen takia. Urho Kekkonen 11.9.1981 alkanut sairausloma ja lopulta eroaminen 27.10.1981 tarkoitti suomalaisessa poliittisessä elämässä suurinta murrosta kahteenkymmeneenviiteen vuoteen.²⁶⁶

---

²⁶⁶ Polttopiste 29.10.1981. Etusivu. TYK; Keskustapuolueen vuosikirja 1981, 2-5. TYK; Kääriäinen 2002, 227; Mickelsson 2015, 235; Blåfield, Vuoristo 1982, 77-79; Aalto 2018, 165-166.

Johtopäätökset

Poliittisen keskustan harjoittama yhteistyö tarkoitti siihen kuuluneille puolueille eri asioita. Keskustapuolueelle se oli keino sitoa kansanpuolueet entistä lähemmäs itseään ja RKP:lle se oli puhtaan pragmaattista vaaliliittoyhteistyötä ja sen ehdoista sopimista. LKP:n suhtautuminen keskiryhmien yhteistyöhön taas muuttui tarkastelujakson aikana kahteen otteeseen. Vuoden 1979 tappiollisten eduskuntavaalien jälkeen keskiryhmien yhteistyöhön ja erityisesti Keskustapuolueeseen pyrittiin tekemään eroa, sillä se koettiin osaksi vaalitappiota. Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa tämä eronteko näkyi erityisesti siinä, että LKP solmi vaaliliittoja edellisiin vaaleihin nähden huomattavasti vähemmän. Kunnallisvaalien teemaksi nostettu vapauseetos ei kuitenkaan vedonnut maakuntien tai kaupunkien äänestäjiin. Kunnallisvaalitappion jälkeen keskiryhmien yhteistyön muotoja harkittiin uudelleen.

Keskiryhmiä yhdistävä tekijä oli suomalaisen poliittisen kentän kaksinapaistumisen vastustaminen. SDP-kokoomus-akselin syntyminen kuntatasolla ja sen laajeneminen valtakunnan politiikkaan uhkasi keskiryhmien hallituspolitiikassa käyttämää ei-sosialistista mandaattia. SDP:n ja kokoomuksen yhteistyökuviot alkoivat näyttää yhä todennäköisemmiltä, kun kumpikin puolueista maltillistui kannoissaan eikä Keskustapuolueen perinteinen kannattajakunta maaseudulla enää riittänyt saavuttamaan riittävää kannatusta sen valta-asemalle. Rakennemuutoksen myötä suomalaisen äänestäjäkunnan profiili muuttui huomattavasti, eikä entinen Maalaisliitto vielä 1970- ja 1980 lukujen vaihteessa ollut muuttunut maaseudun ja kaupunkien yleispuolueeksi. Kokoomus sen sijasta kasvatti kannatustaan huomattavasti ja pystyi haastamaan hallituspaitsiosta käsin poliittista peliä, jolta pitkään jatkunut punamultayhteistyö monelle varmasti näytti. Keskiryhmien yhteinen ajatus oli toimia SDP:n ja SKDL:n vastavoimana, mutta kilpailu kannattajista käytiin ensisijaisesti kokoomuksen kanssa.

Keskiryhmien yhteistyön harjoittaminen oli Keskustapuolueelle keino uudistua ja RKP:lle ja LKP:lle keino saavuttaa suotuisimmat valta-asetat. Arkistoaineiston valossa näyttää siltä, että vuosikymmenen vaihteen tappiolliset vaalit muuttivat LKP:n

suhtautumista keskiryhmien yhteistyöhön siten, että valta-aseman tavoittelun sijasta yhteistyössä alkoi olla enemmän kyse puolueen selviämistaistelusta.

Liberaalinen Kansanpuolue oli vuoteen 1979 leimallisesti hallituspuolue, jonka toiminnan ydin oli eduskuntaryhmä. Tappiollisten eduskuntavaalien jälkeen yli puolella pienentyneen eduskuntaryhmän merkitys ei säilynyt entisellään. Oppositioasemassa LKP ei onnistunut haastamaan ympäristökysymyksillä hallitusta ja erityisesti Keskustapuoluetta, sillä puolueiden välillä vallitsi yhteneväiset käsitykset ydinvoiman vastustamisesta ja lopulta myös ympäristöministeriön perustamisesta. Hallitusorientoitunut LKP oli vuosikymmenen vaihteessa tilanteessa, jossa se joutui suuntaamaan katseensa eduskuntaryhmän sijasta paikallisosastoihin. Tämä oli LKP:n puoluejohdolle haastava tilanne, sillä eduskuntatyöhön keskittyneenä kaaderipuolueena sen organisaatorakenne oli varsin heikko.

Liberaalissa Kansanpuolueessa päätöksenteko kulki muodollisesti perinteistä reittiä puoluekokouksesta toimeenpaneville puolue-elimille. Päätöksenteossa ongelmaksi kuitenkin osoittautui puolueväen erimielisyys, jonka vuoksi ohjelmissaan puolue ajautui esittämään yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisuksi joko harvinaisen yksityiskohtaisesti määriteltyjä politiikkatoimia (esim. asuntopolitiikka ja aluehallinnon kehittäminen) tai kovin yleisluontoisia tavoitteita (esim. vaaliuudistus ja parlamentarismien laajentaminen). Puolueen päätöksenteon ongelmat korostuivat todella, kun puolue joutui sille uuteen ja haastavaan tilanteeseen kannatuksensa nostamiseksi. Vaikka vuoden 1980 kunnallisvaaleissa pyrittiin tekemään eroa Keskustapuolueeseen ja keskiryhmien yhteistyöhön, niin samana vuonna pidetyssä Rovaniemen puoluekokouksessa päätettiin kirjata keskiryhmien yhteistyön syvenemisen tavoittelu osaksi Rovaniemen julistusta.

Vuoden 1980 kunnallisvaalien yhteydessä LKP:ssa todella pyrittiin aktivoimaan paikallisosastoja ja puolueen aktiiveja tavoittelemalla kannatusta kaupunkien lisäksi myös maaseudulla, kehitysalueilla ja teollisuuspitäjissä. Myös Polttopisteestä lohkaistiin palstatilaa paikallisosastojen viestin levittämiseksi. Kysykymseen siitä, kuinka hyvin tämä paikallisosastojen aktivoiminen LKP:ssa onnistui en tämän pro gradu -työn puitteissa pysty vastaamaan, mutta kunnallisvaalien tappiollinen tulos ajoi

puolueen kriisinomaiseen tilaan. Puoluejohto otti yhä vahvemman otteen puolueen suunnasta.

Rakennemuutoksen jälkeisessä Suomessa keskiluokan kannatuksen tavoittelu oli kilpajuoksua puolueiden kesken. Keskiluokan kasvu ymmärrettiin hyvin LKP:ssa ja siihen pyrittiin vastaamaan suorasanaisesti vetoamalla. Tiukkojen ammatti- ja luokkaidentiteettien leiri-Suomesta liikuttiin kuitenkin asteittain aikaan, jolloin niin kutsuttu kokonaiset oli intressiryhmien etuihin suhteessa korostainen ja merkittävämpi tekijä puoluetta valittaessa. Keskiluokasta ei Suomessa muodostunut yhteneväistä ihmisten ja intressien luokkaa, vaan sen äänestyskäyttäytyminen jakautui kansan kokonaisetua edustaneiden vanhojen selkeiden luokkapuolueiden kannatukseksi. Yhä kasvavat toimihenkilöiden, sairaanhoitajien, yrittäjien ja virkamiesten ihmisryhmät eivät löytäneet vastauksia LKP:n keskiluokka-, ympäristö- ja vapausteemoista.

Kansan kokonaisuuden edun ja luokkaetujen kysymys näyttää Polttopisteen ja tutkimuskirjallisuudessa osoitettujen esimerkkien valossa liittyvän myös poliittisen viestinnän murrokseen. Murroksessa näyttää olevan kysymys siitä, että poliittisessa viestinnässä alkoi olla yhä enemmän kyse siitä, miltä toiminta näytti kuin se, miten toiminnasta viestittiin omissa tiedotuskanavissa. Polttopisteessä ja LKP:n sisäisessä viestinnässä tapahtumat esitettiin aina puolueelle edullisessa valossa. Vaalitappioiden syy ei esimerkiksi ollut omassa puolueessa tai kampanjoinnissa, vaan värättömissä vaaleissa tai muiden puolueiden toiminnassa. Keskustan Valtuuskuntakaan ei Polttopisteen ja LKP:n mukaan ollut katto-organisaatio, vaikka sellaiseksi se todellisuudessa perustettiin.

Tappiollisten eduskunta- ja kunnallisvaalien jälkeen poliittisen keskustan yhteistyön organisoimista ei enää LKP:ssa tai edes LNL:ssä voimakkaasti vastustettu, vaan kyse oli enemmän yhteistyön muodoista ja toimintatavoista. Kun kunnallisvaalien jälkeen puoluejohto otti asiassa ohjat käsiinsä, se ei aikonut perääntyä. Helsingin ylimääräisen puoluekokouksen tarkoituksena oli saada valtuutus puoluekokoukselta ryhtyä poliittisen keskustan yhteisen neuvottelukunnan perustamiseen Keskustapuolueen ja RKP:n kanssa. Rovaniemellä noin puoli vuotta ennen asiasta oli vallinnut erimielisyyttä, jonka vuoksi keskiryhmien yhteistyön organisatorinen kehitys oli jäänyt kirjaamatta Rovaniemen julistukseen. Helsingissä puoluekentän toiveita yhteistyön muodoista ei

kirjattu asiaa koskevaan päätökseen, ettei se olisi sitonut liikaa puoluejohdon käsiä neuvotteluissa valtuuskunnan perustamiseksi. Viimeistään Helsingin ylimääräisessä puoluekokouksessa oli selvää, että eduskuntaryhmän korosteisen roolin oli puolueessa ottaneet puheenjohtaja Jaakko Itälä ja puoluesihteerit Kalevi Viljanen, joiden toiveissa oli yhteistyötä organisoimalla luotava voimakas keskusta.

Ekologisen sosiaaliliberalismin ajatus ei lyönyt kokonaisvaltaisesti läpi puolueen sisällä, vaikka ympäristöteemat korostuivat puolueen politiikassa vuosikymmenen vaihteessa. Kierrätys, luonnonsuojelu, kotimaisien energialähteiden käyttö ja ydinvoiman vastustaminen sopivat LKP:lle, mutta nuorliberaalien esittämät kapitalismin kritiikki ja nollakasvun vaatimukset olivat sen sijaan liikaa.

Ympäristökysymysten lomassa puolueen sisällä heräsi keskustelua siitä, mitkä keinot olivat sallittuja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Parlamentarismien periaatteiden laajentamista puolustaneet LKP:n konkarit eivät voineet yksiselitteisesti ymmärtää Kojjärven aktiivien ja vaihtoehtoliikkeiden toimintatapoja, sillä ne eivät kunnioittaneet parlamentaarista tietä asioidensa ajamiseksi. Rakennemuutos, ympäristöongelmat ja parlamentaaristen periaatteiden kannatus läpi puoluekentän olivat synnyttäneet maahan uuden vapaamielisesti ajattelevan ryhmän, jolle yksilönvapaus ja ihmiskunnan edistyminen tarkoittivat aivan jotain muuta kuin parlamentarismien laajentamista ja loputonta talouskasvua. Näkemykseni mukaan ekologinen sosiaaliliberalismi alkoi viimeistään kyteä muun muassa Helsinki-liikkeessä kun LNL lakkasi välittämästä emopuolueensa tekemisistä.

Liberaalinen kansanpuolue oli modernin ajan tuote, joka ei kyennyt vastaamaan notkistuvan modernin lainalaisuuksiin itsenäisenä puolueena ja siksi menetti kannatustaan erityisesti kokoomukselle. LKP kuului poliittiseen keskustaan, jonka olemassaoloa poliittisen kentän kaksinapaistuminen uhkasi. Keskiluokkaan vetoaminen ajoi puolueen karille, josta se pyrki pois perinteisellä vapaaehtoisella. Vapauseetos ei estänyt puolueen kannatuksen sukeltamista, joten puoluejohdon ainoaksi vaihtoehdoksi jäi tarttua veljespuolueiden vetoapuun.

Keskustan Valtuuskunnan ja Tasavalta-Seuran syntymisen jälkeen Kekkonen erosi, jonka vuoksi presidentinvaalit aikaistuivat. Vuoden 1982 presidentinvaaleissa LKP:n ehdokas oli Helvi Sipilä. Sipilä sai vain yhden valitsijamiehen äänen näissä vaaleissa.

Vuonna 1982 LKP:n Joensuun puoluekokouksessa päätettiin, että puolue liittyy Keskustapuolueen jäsenjärjestöksi. Samaisessa puoluekokouksessa puheenjohtaja Jaakko Itälä väistyi ja tilalle valittiin Arne Berner. Vuoden 1983 eduskuntavaaleissa LKP:n kannatus ei enää yltänyt yhteenkään kansanedustajan paikkaan. SKL otettiin Keskustan Valtuuskunnan jäseneksi vuonna 1985. LKP pysyi Keskustapuolueen jäsenjärjestönä aina vuoteen 1986 asti.

Tässä pro gradussa käsiteltiin keskiryhmien yhteistyöhön suhtautumista Liberaalisessa Kansanpuolueessa vuodesta 1979 vuoteen 1981. Monta toinen toistaan kiinnostavampaa kehityskulkua olen työekonomisista syistä joutunut jättämään tämän tarkastelun ulkopuolelle. Miten esimerkiksi LKP perusteli puolueväelle päätöksen liittyä Keskustapuolueen jäsenjärjestöksi? Millainen asema puolueella oli Keskustapuolueen jäsenjärjestönä? Mitä RKP:ssä tästä ajateltiin? Entä Kokoomuksessa? Tai SDP:ssä? Millaisia odotuksia Keskustan Valtuuskunnan toimintaan ladattiin presidentinvaalien jälkeen? Loppuiko liberaalisen aatesuunnan organisoitu puoluetoiminta Suomessa LKP:n kuihtumiseen? Tämä pro gradu -työ avaa varmasti uusia näkökulmia näiden teemojen tutkimiseen, sillä työssä käydään läpi seikkaperäisesti syitä LKP:n linjalle suhteessa keskiryhmien yhteistyöhön.

Lähdeluettelo

I. Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Liberaalisen Kansanpuolueen arkisto (KA)

Puoluevaltuuston pöytäkirjat liitteineen 1979-1991

Puoluehallituksen pöytäkirjat liitteineen 1979-1982

Ulkoiset tiedotteet 1968-1982

Sisäiset tiedotteet 1979-1982

Liberaalisen Kansanpuolueen arkisto 2 (KA)

Painotuotteet 1979-1983

Liberaalisen Nuorisoliiton arkisto (KA)

Pöytäkirjat liitteineen 1979

Painotuotteet 1979-1983

Keskustan ja maaseudun arkisto (KMA), Helsinki

Keskustan Valtuuskunta ja keskiryhmien yhteistyö 1981-1983

Keskustan puoluehallituksen pöytäkirjat 1981-1982

Svenska centralarkivet (SCA), Helsinki

Svenska Folkpartiets centralstyrelseprotokoll 23.1.-7.11.1981

Svenska Folkpartiets arbetsutskottprotokoll 1981

II. Puolueohjelmat

Liberaalinen Kansanpuolue

Yleisohjelma. Hyväksytty puolueen perustavassa kokouksessa Helsingissä 30.12.1965.
<<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/LKP/177>>. Luettu 16.10.2019.

Periaateohjelma. Hyväksytty Jyväskylän ylimääräisessä puoluekokouksessa 1971.
<<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/LKP/163>>. Luettu 16.10.2019.

III. Sanoma- ja aikakauslehdet

Turun yliopiston arkisto (TYK)

Uusi Polttopiste (UPP) 8/1979 – 51-52/1979

Polttopiste (PP) 1/1980 – 51-52/1983

Kansalliskirjasto (KKA)

Kauppalehti 28.10.1980.

Savon Sanomat 27.3.1979.

Päivälehdien arkisto (PA)

Helsingin Sanomat 1.5.1981, 14.6.1981, 15.9.1981.

Ilta-Sanomat 21.10.1980, 13.6.1981.

IV. Kirjallisuus

Tutkimukset ja muu kirjallisuus

Aalto, Sari. Vaihtoehtopuolue. Vihreän liikkeen tie puolueeksi. Into Kustannus, Helsinki 2018.

Bauman, Zygmunt. Postmodernin lumo. Suomentanut Vainonen, Jyrki. Vastapaino. Tampere 1996.

Borg, Olavi. Liberaalinen aatetraditio Suomessa. Artikkeliteoksessa Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkennusta. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 2006. Toim. Paloheimo, Heikki ja Paastela, Jukka.

Borg, Olavi. Valtio-oppinut vallan kamareissa. 1960 – 1990 lukujen politiikkaa osallistujan ja tutkijan silmin. Tallinna-kustannus Oy, Tallinna 2015.

Blåfield, Antti, Vuoristo, Pekka. Kun valta vaihtui. Mitä todella tapahtui presidentinvaaleissa 1982. Kirjayhtymä, Helsinki 1982.

Isohookana-Asunmaa, Tytti. Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963-1981. Maalaisliitto-Keskustan historia osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo 2006.

Itälä, Jaakko. Liberaalin vastaukset – Ajankohtainen puheenvuoro suomalaisen demokratian haasteista. Amer-yhtymä Oy. Espoo 1979.

Kalela, Jorma. Historian tutkimusprosessi. Metodinen opas oman ajan historiaa tutkiville. Oy Gaudeamus Ab. Helsinki 1972.

Kalela, Jorma. Historiantutkimus ja historia. Oy Gaudeamus Ab. Helsinki 2000.

Karimäki, Jenni. Tulevaisuuden lähtökohdista kansainvallan kolmiliittoon. Kansallinen Edistyspuolue ja kansallinen eheytyksen politiikka 1919-1939. Väitöskirja. Turun yliopisto, Turun yliopiston julkaisuja. Turku 2016.

Kääriäinen, Seppo. Sitä niittää mitä kylvää. Keskustan strategiset valinnat 1964-2001. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Gummerus, Helsinki 2002

Lukkariniemi, Visa. Vaihtoehtona Väyrynen. Keskustapuolueen ja SDP:n hegemoniataistelu 1979-1981. Sitadelli Consulting Ky, Rovaniemi 2010.

Mickelsson, Rauli. Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä. Vastapaino, Tampere 2007.

Mickelsson, Rauli. Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan. Vastapaino, Tampere 2015.

Paloheimo, Heikki. Ideologiat ja ristiriitautuvuudet. Artikkelit teoksessa Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki 2008. Toim. Paloheimo Heikki ja Raunio, Tapani.

Pulkkinen, Tuija. Postmoderni politiikan filosofia. Gaudeamus kirja / Yliopistokustannus University Press Finland Ltd., Helsinki 1998.

Saastamoinen Kari. Eurooppalainen liberalismismi – Etiikka, talous ja politiikka. Atena kustannus. Helsinki 1998.

Soininvaara, Osmo. Lampinen Osmo. Suomi 1980- luvulla - Pehmeän kehityksen tie. WSOY, Helsinki 1980.

Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Tammi. Helsinki 2009.

Valkonen, Ahti. Liberaalinen nuorisoliitto. Liberaalisen Kansanpuolueen radikaalinen vasen siipi ja vihreyden uranuurtaja Suomessa. Tallinna-kustannus Oy, Helsinki-Tallinna 2018.

Vares, Vesa. Suomalaiskansallinen kokoomus osa 4. Korpivaelluksesta vallan kahvaan – Kansallisen Kokoomuspuolueen historia 1966-1987. Decendo Oy, Jyväskylä 2017.

Vares, Vesa. Luokka vai aate. Kysymys keskiluokasta ja aatteellisesta liberalismista Suomen Kansanpuolueen syntyessä ja loppuessa 1949-1966. Teoksessa Valta, vapaus, edistys ja kasvatus. Liberaalisten liikkeiden ja liberaalisen ajattelun vaiheita Suomessa ja Ruotsissa 1800-luvulta 1960-luvun puoliväliin. Kopijyvä Oy, Jyväskylä 2002. Toim. Vares, Vesa.

V. Opinnäytetyöt

Rasi, Eva. Nuorliberaalit Vihreän liiton kasvualustana. Liberaalin kansanpuolueen riveistä vihreiden arvojen kannattajaksi 1970-1980-luvun Suomessa. Yleisen historian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2013.

Heikkinen, Janne. LKP:n vaalitappio eduskuntavaaleissa 1979 – Retoriikka-analyysi järjestölehden teksteissä. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2018.

VI. Haastattelut

Eduskunnan kirjasto

Veteraanikansanedustajan muistitietohaastattelu. Jaakko Itälä 13.6 ja 17.11.1994.

Haastattelija Korppi-Tommola, Aune.

VII. Internetlähteet

Valtioneuvoston internetsivut. Hallitukset ja niiden kokoonpanot.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v4/7>>.

Luettu 1.11.2018.

Valtioneuvoston internetsivut. Hallitukset ja niiden kokoonpanot.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/61>>.

Luettu 3.10.2019.

Valtioneuvoston internetsivut. Hallitukset ja niiden kokoonpanot.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/62>>.

Luettu 3.10.2019.

Valtioneuvoston internetsivut. Ministerin tiedot. Jaakko Itälä.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m2/165>>

Luettu 17.12.2019.

YLE Areena. Suomalaiset puolueet – Liberaalipuolueet. Radio-ohjelma. Toim. Pajunen, Tapani.

<<https://areena.yle.fi/1-1297553>>. Kuunneltu 1.12.2018.

YLE Areena. Suomalaiset puolueet – Vihreä liike. Radio-ohjelma. Toim. Pajunen, Tapani. <<https://areena.yle.fi/1-1297551?autoplay=true>>. Kuunneltu 10.10.2019.

Turun Sanomat. Keskiluokan kosiskelussa harva onnistunut. Mielipide. Kirj. Karimäki, Jenni. Julk. 13.9.2017.

<<https://www.ts.fi/mielipiteet/aliot/3650905/Keskiluokan+kosiskelussa+harva+onnistunut>> Luettu 30.12.2019.

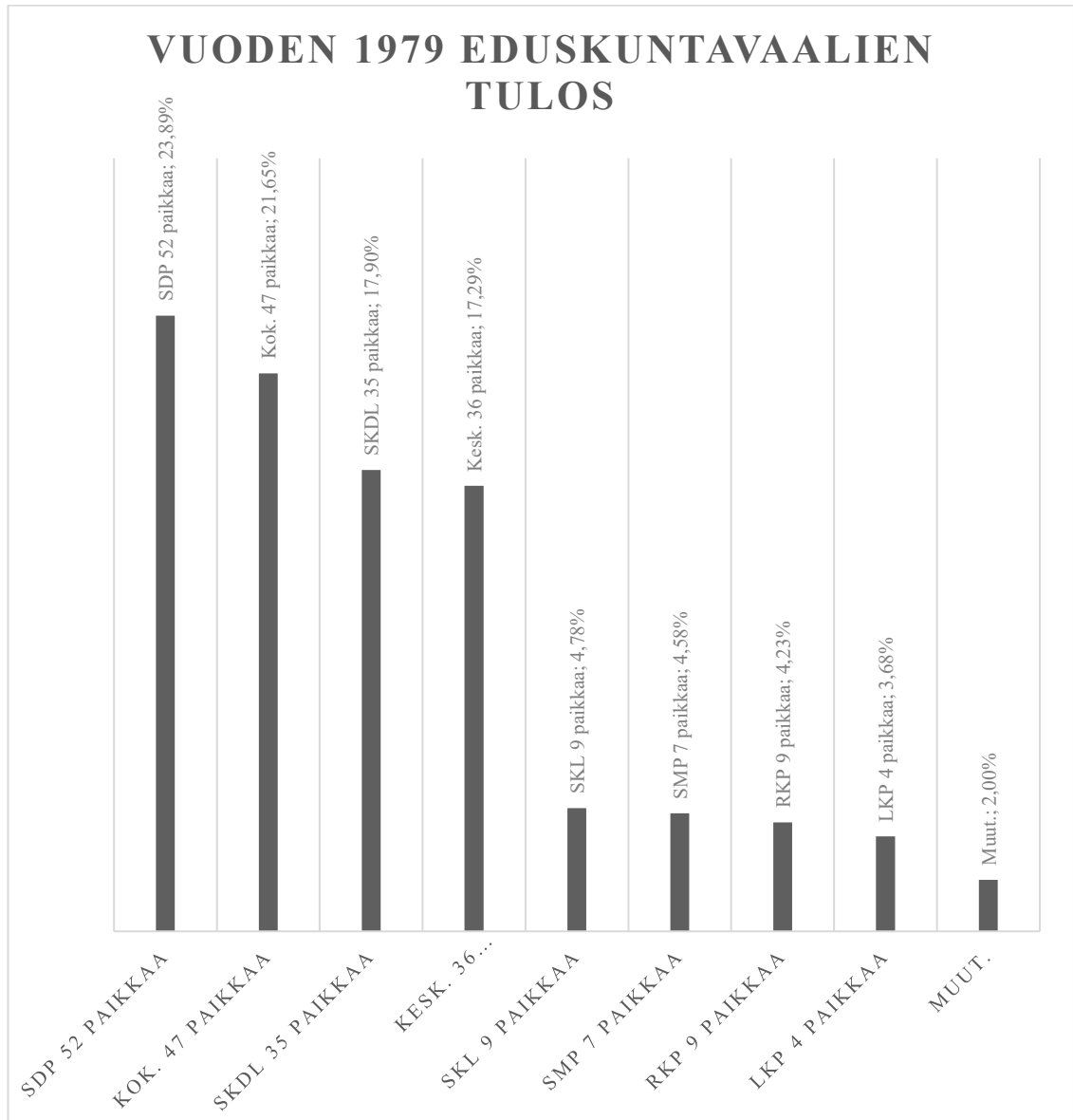
VIII. Viralliset julkaisut

Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto – kansanedustajain vaalit 1979.

<<https://www.doria.fi/handle/10024/116129>> Luettu 25.9.2019.

Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto – kunnallisvaalit 1980.

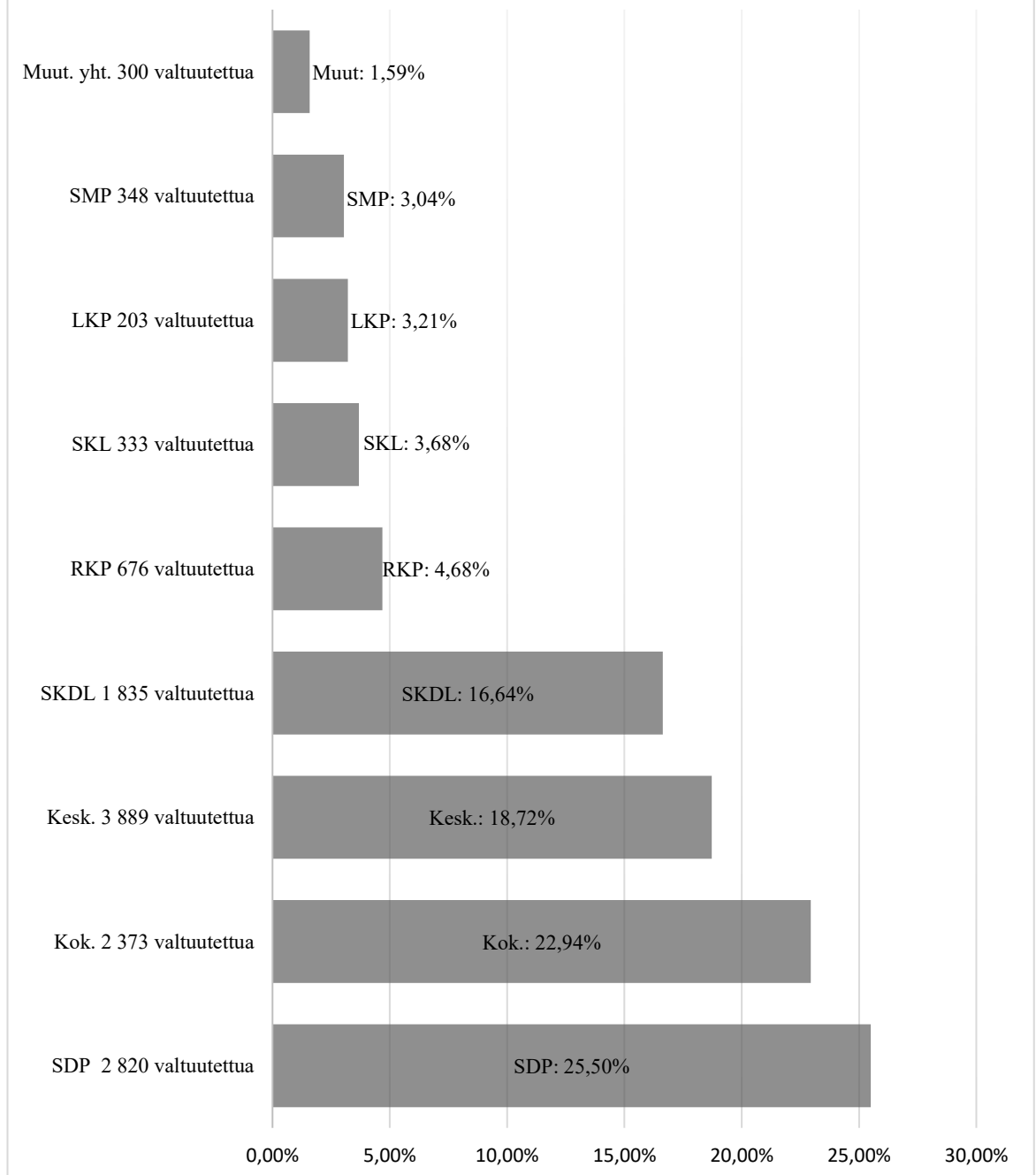
<<https://www.doria.fi/handle/10024/104444>> Luettu 25.9.2019.

Lähde: Suomen virallinen tilasto: XXIX A:35. ISSN 0355-2209. Helsinki 1979:

Tilastokeskus. <<https://www.doria.fi/handle/10024/116129>> Luettu 18.11.2019.

VUODEN 1980 KUNNALLISVAALIEN VALTAKUNNALLINEN TULOS

Suomen virallinen tilasto: XXIX B:6. ISSN = 0355-2217. Helsinki 1981: Tilastokeskus.

<<https://www.doria.fi/handle/10024/104444>> Luettu 16.10.2019